

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

NINA PILKE
SANNA SALMINEN

Kielelliset käytänteet Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) kaksikielisissä kokouksissa

Tilannesidonnainen samanaikaisuus ja kielivalinnan
vaihtoehtoisuus viestinnän ja vuorovaikutuksen
näkökulmasta

VAASAN YLIOPISTON JULKAISUJA
SELVITYKSIÄ JA RAPORTTEJA 183

Vaasan yliopisto – University of Vaasa
PL 700 – P.O. Box 700 (Wolffintie 34)
FI-65101 VAASA
Finland

www.uva.fi

ISBN 978-952-476-430-8 (painettu)
ISBN 978-952-476-431-5 (verkkojulkaisu)

ISSN-L 1238-7118
ISSN 1238-7118 (painettu)
ISSN 2323-6833 (verkkojulkaisu)

© VAASAN YLIOPISTO

Julkaisija Vaasan yliopisto	Julkaisupäivämäärä Tammikuu 2013	
Tekijä(t) Nina Pilke Sanna Salminen	Julkaisun tyyppi Tutkimusraportti	
	Julkaisusarjan nimi, osan numero Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja, 183	
Yhteystiedot Vaasan yliopisto Filosofinen tiedekunta Pohjoismaiset kielet PL 700 65101 Vaasa	ISBN 978-952-476-430-8 (painettu) 978-952-476-431-5 (verkkojulkaisu)	
	ISSN ISSN-L 1238-7118 ISSN 1238-7118 (painettu) ISSN 2323-6833 (verkkojulkaisu)	
	Sivumäärä 111	Kieli suomi
Julkaisun nimike Kielelliset käytänteet Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) kaksikielisissä kokouksissa – Tilannesidonnainen samanaikaisuus ja kielivalinnan vaihtoehtoisuus viestinnän ja vuorovaikutuksen näkökulmasta		
Tiivistelmä Tämä loppuraportti on osa organisaatioiden kaksikielisyttä monikulttuurisessa yhteiskunnassa kartoitettavaa hanketta <i>Kaksikielisyys ja monikulttuurinen Suomi – hyviä käytänteitä ja tulevaisuuden haasteita erikoisalaviestinnän kontekstissa</i> . Raportti käsittelee maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) kaksikielisten (suomi–ruotsi) kokousten kielellisiä käytänteitä. Tavoitteena on selvittää, miten kaksikielisyys koetaan kokoukskontekstissa, millainen kielten välinen työnjako kokouksissa on ja miten kieltä vaihdetaan toisesta kotimaisesta kielestä toiseen. Lisäksi pohditaan kaksikielisen puheenvuoron sisältöä optimaalisuuden käsitteen pohjalta sekä kartoitetaan, mitä kielenvälityksen keinoja kokouksissa käytetään. Tutkimusaineisto koostuu neljästä nauhoitetusta kokouksesta, sähköisen kyselylomakkeen vastauksista sekä kokousasiakirjoista. Tulokset osoittavat, että kokouksiin osallistuvat pitävät kielellisiä käytänteitä pääosin toimivina ja kaksikielisyttä positiivisena tekijänä. Ajallisesti kokouksissa käytetään suomea ja ruotsia prosentuaalisesti lähes saman verran. Kielenvaihtoja esiintyy sekä puheenvuorojen välillä että kaksikielisten vuorojen aikana. Kaksikielisten puheenvuorojen sisältö sijoittuu aineistossa konvergentin puheen ja divergentin puheen väliselle asteikolle, jonka ääripäät muodostuvat 100 % toistosta ja erikieliset sisällöt täysin eriyttävästä kaksikielisestä puheesta. Kielenvälittäjinä toimivat puheenjohtaja sekä asioiden esittelijät kun he puheenvuoroissaan joko toistavat asiasisällön, referoivat puhetta tai varioivat puhetta kaksikielisesti. Kaiken kaikkiaan kaksikielisyys koetaan luonnolliseksi osaksi kokouksia, mutta se on myös haaste, joka täytyy huomioida kokousten valmistelussa ja niiden aikana, jotta jäsenten oikeus oman kielen käyttöön kokouksissa toteutuu.		
Asiasanat kaksikielisyys, kokous, kielenvaihtelu, kotimaiset kielet, kielitaito		

Publisher
Vaasan yliopisto

Date of publication
January 2013

Author(s) Nina Pilke Sanna Salminen	Type of publication Research Report	
	Name and number of series Proceedings of the University of Vaasa. Reports, 183	
Contact information University of Vaasa Faculty of Philosophy Scandinavian Languages P.O. Box 700 FI-65101 Vaasa, Finland	ISBN 978-952-476-430-8 (printed) 978-952-476-431-5 (web-based publication)	
	ISSN ISSN-L 1238-7118 ISSN 1238-7118 (printed) ISSN 2323-6833 (web-based publication)	
	Number of pages 111	Language Finnish
Title of publication The Linguistic Practices Used in the Bilingual Meetings of the Regional Council of Ostrobothnia – Situated Concurrence and the Optional Nature of Language Choice from the Perspective of Communication and Interaction		
Abstract This report discusses a study that is a part of a larger research project addressing bilingualism in a multicultural society: <i>Bilingualism and multicultural Finland – best practices and future challenges for professional discourse</i> . This report focuses on the language practices of the bilingual (Finnish-Swedish) meetings of the Regional Council of Ostrobothnia. The aims of this study are to find out how the participants of the meetings experience bilingualism, how the two languages are used in these meetings and how the participants change from one language to the other. In addition, this study aims to analyse the content of a bilingual speech on the basis of the concept of optimality and to chart what forms of language brokering the speakers use. The study material consists of four recorded meetings, answers to an electronic questionnaire and documents used in the meetings. The results indicate that, in general, the participants find the language practices func- tional and bilingualism a positive factor. Measured in percentages, Finnish and Swedish are used almost equally in the meetings and the language is changed both between turns and within bilingual turns. The contents of bilingual turns in the material lies on a scale that travels between convergent and divergent speech, with one extreme formed of 100% repetition and the other of bilingual speech that differentiates the contents in the two languages completely. As for language brokering, the chairman and those who present matters often use both languages during their turns and thus repeat or summarise the content of the speech in the other language. As a whole, bilingualism is considered a positive and natural part of the meetings. However, it is also a challenge that needs to be taken into consideration to secure the participants' right to use either Finnish or Swedish in the meetings.		
Keywords bilingualism, meeting, language brokering, language skills		

ESIPUHE

Yhteiskunnan kaksikielisyyteen liittyviä nykyisiä toimintamalleja tutkimalla voidaan ennakoida, miten tulevaisuuden asettamiin haasteisiin voidaan vastata. Loppuraporttimme *Kielelliset käytänteet Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) kaksikielisissä kokouksissa – Tilannesidonnainen samanaikaisuus ja kielivalinnan vaihtoehtoisuus viestinnän ja vuorovaikutuksen näkökulmasta* on osa Vaasan yliopistossa toteutettavaa suurempaa hanketta, jossa keskitytään organisaatioiden kaksikielisyyteen: hyviin käytänteisiin ja tulevaisuuden haasteisiin erikoisalaviestinnän kontekstissa. Maakunnan yhteistyöryhmän kielelliset käytänteet ovat tarkastelun kohteena osahankkeessa *Luottamushenkilöorganisaation kielelliset käytänteet kaksikielisessä (maa)kunnassa*. Osahanketta ovat rahoittaneet Pohjanmaan liitto ja Svenska litteratursällskapet i Finland ja se kuuluu tutkimusryhmä *Hallinnan diskurssit ja käytännöt* BiLingCo-hankeportfolioon.

Tutkimusaineistoa ei olisi ollut mahdollista saada ilman MYR:n jäsenten suostumusta yhteistyöryhmän kokousten tallentamiseen eikä ilman heidän vastauksiaan kielellisiä käytänteitä käsittelevään kyselylomakkeeseen. Haluammekin kiittää MYR:n jäseniä yhteistyöstä ja tutkimuksen mahdollistamisesta. Toivomme, että tämän loppuraportin tuloksista on käytännön hyötyä yhteistyöryhmän toiminnalle.

Vaasassa tammikuussa 2013

Nina Pilke

Sanna Salminen

Sisällys

ESIPUHE.....	VII
1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tavoite ja tutkimuskysymykset	2
1.2 Aineisto.....	3
1.3 Menetelmä ja käsitteelliset lähtökohdat	5
2 KAKSIKIELISYYS ORGANISAATIOKONTEKSTISSA	8
2.1 Yhteiskunnan kaksikielisyys lainsäädännön näkökulmasta	8
2.2 Hankkeeseen kiinteästi liittyviä tutkimuksia	10
3 KAKSIKIELISEN KOKOUKSEN KÄYTÄNTEET	12
3.1 Osallistujien toisen kotimaisen kielen taito ja sen kehittäminen	12
3.2 Käytänteiden yleinen toimivuus.....	17
3.2.1 Kokoustekniikka.....	17
3.2.2 Osallistuminen ja sisällöt	19
3.2.3 Haasteet ja hyvät käytänteet.....	21
3.3 Keskeisiä huomioita	24
4 KOKOUKSET KIELIVALINNAN JA PUHEENVUORON KIELEN NÄKÖKULMASTA.....	26
4.1 Puheenvuoroittainen kielenkäyttö.....	27
4.1.1 Yksikieliset puheenvuorot.....	27
4.1.2 Kaksikieliset puheenvuorot.....	29
4.1.3 Yksi- ja kaksikieliset puheenvuorot yksittäin, pareittain ja sekvensseittäin	29
4.1.4 Semikaksikieliset puheenvuorosekvenssit	34
4.2 Osallistujien näkemyksiä kielivalinnoista	36
4.2.1 Kokousasiakirjojen lukeminen	37
4.2.2 Asioiden esittely	38
4.2.3 Asioiden käsittely	39
4.2.4 Suomen ja ruotsin kielen käyttöä ohjaavat tekijät	41
4.3 Kahden kielen käyttö puheenvuoron sisällön kannalta	46
4.4 Keskeisiä huomioita	47
5 KIELENVAIHTO KOKOUKSISSA.....	51
5.1 Puheenvuorojen välinen kielenvaihto	53
5.1.1 Kielenvaihto yksikielisten puheenvuorojen välillä.....	54
5.1.2 Kielenvaihto kaksikielisten puheenvuorojen välillä	56
5.2 Puheenvuorojen sisäinen kielenvaihto	59
5.2.1 Vaihtojen määrä ja vuoronsisäinen järjestys.....	59
5.2.2 Kolme puheenvuoron sisäisen kielenvaihdon tyyppiä.....	63
5.3 Kielenvaihto pykälittäin	67
5.3.1 Puheenvuorojen väliset kielenvaihdot	67

5.3.2	Puheenvuorojen sisäiset kielenvaihdot	70
5.4	Keskeisiä huomioita	71
6	KIELENVÄLITYS KOKOUKSISSA	74
6.1	Kirjallinen kokousdokumentaatio	74
6.2	Kielenvälitys toimintana	76
6.2.1	Erikielinen toisto	77
6.2.2	Referointi	79
6.2.3	Kaksikielinen puhe	82
6.3	Keskeisiä huomioita	84
7	LOPUKSI	86
	SAMMANFATTNING PÅ SVENSKA	88
	LÄHTEET	95

KUVIOT

Kuvio 1.	Toisen kotimaisen kielen taidot	14
Kuvio 2.	Toisen kotimaisen kielen taidon kehittäminen	16
Kuvio 3.	Kielellisten käytänteiden toimivuus	18
Kuvio 4.	Kahden kielen käytön vaikutus kokouksen nopeuteen	19
Kuvio 5.	Kahden kielen käyttö kokouksissa	20
Kuvio 6.	Kaksikielisyys kokouksissa	22
Kuvio 7.	Kokousten kaksikielisyys	25
Kuvio 8.	Asian esittelyn seuraaminen	38
Kuvio 9.	Asiasisältöjen käsittely kokouksissa	40
Kuvio 10.	Kahden kielen käytön selkeyttävä vaikutus	45
Kuvio 11.	Kaksikielinen puheenvuoro sisällön kannalta	46
Kuvio 12.	Kielenvaihto puheenvuoroittain	51
Kuvio 13.	Kielenvälitys toimintana	84

TAULUKOT

Taulukko 1.	Tutkimusaineiston kokoukset	3
Taulukko 2.	Suomen ja ruotsin kielen osuus kokouksissa	26
Taulukko 3.	Yksikieliset puheenvuorot	28
Taulukko 4.	Kaksikieliset puheenvuorot	29
Taulukko 5.	Yksi- ja kaksikieliset puheenvuorot yksittäin, pareittain ja sekvensseittäin	30
Taulukko 6.	Yksi- ja kaksikieliset sekvenssit kokouksittain	33
Taulukko 7.	Semikaksikieliset sekvenssit	35

Taulukko 8.	Kokousasiakirjojen lukeminen ennen kokouksia ja niiden aikana.....	37
Taulukko 9.	Suomen ja ruotsin kielen käyttö kokouksissa	48
Taulukko 10.	Kokousten puheenvuorojen välisten ja sisäisten kielenvaihtojen määrä	53
Taulukko 11.	Puheenvuorojen väliset kielenvaihdot.....	54
Taulukko 12.	Yksikielisten puheenvuorojen väliset kielenvaihdot.....	54
Taulukko 13.	Kaksikielisten puheenvuorojen väliset kielenvaihdot.....	56
Taulukko 14.	Yksi- ja kaksikielisten puheenvuorojen väliset kielenvaihdot.....	58
Taulukko 15.	Kaksikielisten puheenvuorojen sisäiset kielenvaihdot	60
Taulukko 16.	Kaksikielisten puheenvuorojen sisäiset kielenvaihdot alku- ja lopetuskielen mukaan	61
Taulukko 17.	Sisäisen kielenvaihdon tyypit	64
Taulukko 18.	Kokouksen alku- ja lopputoimien pykäliden puheenvuorojen väliset kielenvaihdot.....	68
Taulukko 19.	Päätösasioiden käsittelyyn käytettyjen pykäliden puheenvuorojen väliset kielenvaihdot.....	69
Taulukko 20.	Kokousten alku- ja lopputoimien kaksikielisten puheenvuorojen sisäiset kielenvaihdot.....	70
Taulukko 21.	Päätösasioiden kaksikielisten puheenvuorojen sisäiset kielenvaihdot.....	71
Taulukko 22.	Puheenvuorojen väliset ja sisäiset kielenvaihdot	72
Taulukko 23.	Kokousasiakirjojen määrä.....	75

Lyhenteet ja merkinnät

PJ	Puheenjohtaja
E1–E12	(Asian) esittäjä (määrä vaihtelee kokouksittain)
O1–O6	(Muu) osallistuja
N.N.	Osallistujan nimi muutettu esimerkkejä varten
- -	Katkaistu puheenvuoro
ru	ruotsi
su	suomi
nuija	vuoron/pykälän loppu (lasketaan uudeksi vuoroksi)
(1)–(177)	Puheenvuorojen juokseva numerointi kokouksittain
(16.4.)	Kokouksen päivämäärät suluissa esimerkkien lopussa

1 JOHDANTO

Vaasan yliopiston tutkimusryhmä BiLingCo¹ (Bilingualism and communication in organisations) on käynnistänyt vuonna 2010 tutkimushankkeen *Kaksikielisyys ja monikulttuurinen Suomi – hyviä käytänteitä ja tulevaisuuden haasteita erikois-alaviestinnän kontekstissa* (Kamoon). Hanke toteutetaan osittain Vaasan yliopiston ja Oulun yliopiston yhteistyönä. Hankkeen tavoitteena on selvittää, minkälaiset vuorovaikutuksen toimintakulttuurit ja toimintamallit parhaiten tukevat organisaatioiden kaksikielisyttä suomalaisessa yhteiskunnassa. Hankkeessa kartoitetaan kaksikielisuuden perusmekanismeja sekä kaksikielisuuden haasteita nyt ja tulevaisuudessa. (Vaasan yliopisto 2012.)

Hankkeen kolme keskeisintä tutkimuskysymystä ovat: Miten kielten välinen työnjako toimii kaksi- ja monikielissä konteksteissa? Miten kielelliset strategiat ja yksilöiden kielenhallinta vastaavat työtehtäviä ja niiden organisointia? Miten kaksi- ja monikielisuuden asettamat mahdolliset haasteet koetaan? Kamoonhankkeen tutkimuskohteena on sekä julkinen sektori että vapaaehtoissektori. BiLingCo:n hankeportfolio sisälsi vuonna 2012 neljä eri osahanketta, joista *Luottamushenkilöorganisaation kielelliset käytänteet kaksikielisessä (maa)kunnassa* -osahankkeessa kartoitetaan kahdella kielellä toimivien luottamushenkilöorganisaatioiden käytänteitä yksilö- ja organisaatiotasolla. (Vaasan yliopisto 2012.) Tämä raportti on Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) kokouskäytänteiden tutkimiseen keskittyvän osahankkeen loppuraportti.

Jokaisella maakunnalla on oma yhteistyöryhmänsä kuten myös Pohjanmaan maakunnalla, jossa toimii kaksikielinen maakunnan yhteistyöryhmä (MYR). Yhteistyöryhmä on maakuntahallituksen asettama yhteistoimintaelin ja se kokoontuu neljä kertaa vuodessa. MYR:n tehtäviin kuuluu sovittaa yhteen alueen kehittämiseen vaikuttavia hankkeita ja valvoa maakuntatasolla EU:n rakennerahasto-ohjelmien kansallista hallinnointia. Joka vuosi yhteistyöryhmä hyväksyy Pohjanmaan yhteistyöasiakirjan, jossa määritetään alueelliset ja sisällölliset painotukset, hankkeiden valintakriteerit sekä viranomaisten osallistuminen rahoitukseen. Yhteistyöryhmässä toimivat seuraavat osapuolet: maakunnan liitto ja sen jäsenkunnat, ohjelmaa rahoittavat valtion viranomaiset sekä muut valtionhallintoon kuuluvat organisaatiot sekä alueen kehittämisen kannalta tärkeimmät työmarkkina- ja elinkeinojärjestöt. (Pohjanmaan liitto 2012.)

¹ Vuodesta 2013 alkaen osa tutkimusryhmää *Hallinnan diskurssit ja käytännöt*

Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmässä on puheenjohtaja mukaan lukien 25 jäsentä, joista 8 edustaa maakunnan liittoa ja sen jäsenkuntia, 8 ohjelmaa rahoittavia valtion viranomaisia ja muita valtionhallintoon kuuluvia organisaatioita ja niin ikään 8 alueen kehittämisen kannalta tärkeitä työmarkkina- ja elinkeinojärjestöjä sekä muita järjestöjä. Lisäksi kokouksiin osallistuu sihteeristön ja asiantuntijoiden edustajia. Yhteistyöryhmän jäsenistä (tutkimusaineiston kokouksissa) naisia on 40 % ja miehiä 60 %. Varaedustajista naisia on 52 % ja miehiä 48 %.

Tässä loppuraportissa käsitellään kokousten kielellisiä käytänteitä, kielivalintoja, kielenvaihtoa sekä kielenvälitystä. Raportin lopussa on ruotsinkielinen tiivistelmä. Pohjanmaan liitto on rahoittanut hanketta 20 000 eurolla vuosina 2011–2012. Kaksikielisiä toimintamalleja koskevia tuloksia on esitelty sekä kotimaisissa (AFinLA 2011, Kätu 2012, Svenskan i Finland 2012, Vakki 2011) että kansainvälisissä (Linee 2012, LSP 2011, Nordisco 2012, Sociolinguistics Symposium 2012, Svenskans beskrivning 2011) konferensseissa ja esitelmien pohjalta on kirjoitettu artikkeleita suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Tämä loppuraportti kokoaa ensisijassa aineistoa koskevat määrälliset analyysit. Raportissa on mukana esimerkkejä myös keskeisistä laadullisista analyyseista, joita syvennetään vielä artikkelimuodossa jatkossa.

1.1 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on luottamushenkilöorganisaation kielellisten käytänteiden tunnistaminen sekä niihin liittyvien viestinnällisten ja vuorovaikutuksellisten haasteiden selvittäminen. Tutkimus kohdistuu Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) virallisten kaksikielisten (suomi-ruotsi) kokousten käytänteisiin. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten kaksikielisyys koetaan kokouks kontekstissa?
2. Millainen kielten välinen työnjako MYR:n kokouksissa on?
3. Miten kieltä vaihdetaan toisesta kotimaisesta kielestä toiseen kaksikielisen kokouksen aikana?
4. Mitä kielenvälityksen keinoja käytetään kaksikielisessä kokouksessa?

Tutkimus lähestyy olemassa olevia vakiintuneita kielellisiä käytänteitä kaksikielisyyttä tukevana ja tarpeista lähtevänä dynaamisena prosessina Kielellisiä käytänteitä tarkastellaan ensinnäkin kokouksen osallistujien valmiuksien ja

kokemusten kautta selvittämällä osallistujien kielitaitoa ja käytänteiden yleistä toimivuutta kaksikielisyyden hyvien ja huonojen puolten pohjalta. Toiseksi tutkitaan kielivalintoja kokouksen yleisen rakenteen kannalta kartoittamalla, minkälaisissa jaksoissa ja konteksteissa kokouksissa esitetään erikielisiä lausumia ja mikä ohjaa osallistujien kielivalintaa. Kolmanneksi keskitytään suomen ja ruotsin kielen vuorotteluun ja tutkitaan kielenvaihtoa toisaalta puheenvuorojen sisällä ja toisaalta niiden välillä. Neljänneksi selvitetään kokousdokumentaation erikielistä saatavuutta sekä eritellään kielenvälityksen suullisia keinoja kaksikielisessä kokouksessa.

Tutkimuksen odotetaan valottavan, mitkä käytänteet ovat toimivia ja miten käytänteitä mahdollisesti voisi kehittää, jotta ne paremmin vastaisivat tilannetta ja tarvetta toimintamahdollisuuksien ja osallistumisen ehtojen osalta.

1.2 Aineisto

MYR-hankkeen aineisto koostuu yhteistyöryhmän neljästä nauhoitetusta kokouksesta, vastauksista sähköiseen kyselylomakkeeseen sekä yhteistyöryhmän kokousasiakirjoista. Kokoukset on pidetty 16.4.2010, 7.5.2010, 30.9.2010 ja 11.2.2011 ja niistä jokaisessa on ollut läsnä 1–2 Vaasan yliopiston tutkijaa havainnoimassa ja tallentamassa aineistoa. MYR kokoontuu neljästi vuodessa, mutta vuoden 2010 viimeinen kokous siirtyi, mikä johti siihen, että aineiston yksi kokous on vuodelta 2011. Aineiston analysoinnin mahdollistamiseksi kokoukset on litteroitu video- ja audiomateriaalin pohjalta. Litteroinnit pyrkivät antamaan mahdollisimman tarkan kuvan puheenvuorojen sisällöstä ja säilyttävät puhujien käyttämät puhekieliset piirteet, mutta niihin ei ole merkitty taukoja eikä esimerkiksi naurua.

Taulukosta 1 näkyy kunkin kokouksen pituus, kuinka monta osallistujaa kussakin kokouksessa on ollut sekä kuinka monta pykälää kokouksissa on käsitelty.

Taulukko 1. Tutkimusaineiston kokoukset

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Yhteensä
Kesto	1 h 34 min	1 h 31 min	1 h 14 min	2 h 32 min	6 h 51 min
Osallistujat jäsenet + asiantuntijat/siht.	21 14+7	18 12+6	18 13+5	25 19+6	82 (ka. 21)
Pykälät	12 (§ 3–14)	6 (§ 15–20)	7 (§21–27)	11 (§ 1–11)	36

Taulukon 1 mukaan tutkimusaineiston ensimmäinen kokous (16.4.) on kestänyt 1 tunnin ja 34 minuuttia, läsnä on ollut 21 osallistujaa ja kokouksessa on käsitelty 12 pykälää. Seuraava kokous (7.5.) on ollut 3 minuuttia ensimmäistä lyhyempi, läsnä on ollut 3 osallistujaa vähemmän ja pykälää on käsitelty 6. Lyhin kokous (30.9.) on kestänyt 1 tunnin ja 14 minuuttia. Helmikuun (11.2.) kokous puolestaan on ollut muita huomattavasti pidempi (2 h 32 min) ja kokouksessa on ollut myös eniten osallistujia (25). Tutkimusaineistoon sisältyvien kokousten kesto on yhteensä 6 tuntia ja 51 minuuttia. Kunkin kokouksen keston laskeminen on aloitettu puheenjohtajan ensimmäisestä nuijan kopautuksesta ja päätetty kokouksen viimeiseen vuoroon, jossa puheenjohtaja päättää kokouksen nuijan kopautuksella. Kokonaisuudessa sisältää myös nimenhuudon ja puheenvuorojen välissä esiintyvät tauot, kun taas taulukkoon 2 (ks. luku 4) on laskettu vain puheenvuorojen kestot, ei taukoja tai nimenhuutoa. Jatkossa sekä varsinaisista jäsenistä että asiantuntijoista ja sihteeristöistä käytetään termiä (*MYR:n*) jäsen.

Kokousten osallistujamäärä ei eroa merkittävästi: osallistujien määrä vaihtelee 18:sta 25:een. Ensimmäistä kokousta (16.4.) johtaa eri puheenjohtaja kuin kolmea muuta. Kokouksissa käsiteltyjen pykälien määrä ei suoraan korreloi kokouksen pituuden kanssa. Ajallisesti pisin kokous (11.2.) sisältää lähes saman verran pykälää kuin sitä noin tunnin lyhyempi huhtikuun (16.4.) kokous. Käsiteltävien päätöksiöiden laajuus vaikuttaa kokouksen pituuteen näin ollen enemmän kuin pelkkä pykälien määrä. Jokaisessa kokouksessa on käytävä läpi kokouksen alku- ja lopputoimiin liittyvät pykälät, jotka tutkimusaineiston kokouksissa ovat olleet seuraavat: *laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen* (johon sisältyy myös kokouksen avaaminen), *pöytäkirjan tarkastajien valitseminen*, *muut asiat* ja *kokouksen päättämien*. Käytettyjen puheenvuorojen määrä kuitenkin eroaa näidenkin pykälien osalta, esimerkiksi muihin asioihin käytettyjen vuorojen määrä vaihtelee yhdestä kymmeneen vuoroon.

Professorit Nina Pilke ja Merja Koskela Vaasan yliopistosta ovat laatineet yhteistyöryhmän jäsenille sähköisen kyselylomakkeen, johon jäsenet ovat vastanneet syksyllä 2011, viimeinen vastauspäivä on ollut 16.10. Kysely sisältää avoimia kysymyksiä sekä väittämiä ja monivalintakysymyksiä, ja se on jaettu viiteen eri osioon. Ensimmäinen osio sisältää kysymyksiä luottamushenkilöiden taustasta, toinen keskittyy kielitaitoon ja kokouskieliin, kolmas osio kaksikielisiin kokouskäytänteisiin, neljännessä kysytään näkemyksiä kaksikielisyydestä ja viidennessä osiossa jäsenet ovat saaneet antaa yleisiä kommentteja. Taustakysymysten vastaukset käsitellään seuraavaksi ja vastaukset kyselylomakkeen kysymyksiin 9–19 esitellään tämän loppuraportin muissa luvuissa.

MYR-kyselylomakkeeseen on vastannut 21 maakunnan yhteistyöryhmän jäsentä. Vastanneista 52 % on naisia ja 48 % miehiä. Kyselyyn vastanneista jäsenistä 5 on syntynyt ennen vuotta 1940, 6 jäsentä vuosina 1943–1951, 5 vuosina 1955–1961 ja 2 vastaajaa vuosina 1964–1978. Vastaajista 43 %:lla äidinkieli on suomi ja 57 %:lla ruotsi. Jäsenet ovat kertoneet neljännessä kysymyksessä, kuinka kauan he ovat toimineet erilaisissa (maa)kunnallisissa luottamustehtävissä. Vastanneista vajaa puolet on toiminut luottamustehtävissä yli 10 vuotta, kolmasosa 1–5 vuotta ja viidesosa 6–10 vuotta. Maakunnan yhteistyöryhmässä sen perustamisesta lähtien eli vuodesta 2007 on toiminut 60 % vastaajista. 4 jäsentä on toiminut yhteistyöryhmässä vuodesta 2010, 2 jäsentä vuodesta 2009 ja 1 vuodesta 2008 sekä niin ikään 1 vuodesta 2011. Pohjanmaan liittoa edustaa 6 vastaajaa, jäsen- tai seutukuntaa 4, työmarkkina- ja elinkeinäjärjestöä 2, ELY-keskusta 3, muuta valtionhallinnon organisaatiota 3 ja muuta asiantuntijajärjestöä 3 vastaajaa. Kyselyyn vastanneista 1 on ensisijaisesti puheenjohtaja, 2 esittelijää/valmistelijaa tai sihteeriä, 10 on varsinaisia jäseniä ja 6 on ensisijaisesti varajäseniä. Viimeisessä taustakysymyksessä kysyttiin, kuinka monta kertaa kyselyyn vastanneet jäsenet ovat osallistuneet maakunnan yhteistyöryhmän kokouksiin vuosina 2007–2011. Yli 10 kertaa kokouksiin on osallistunut 7 jäsentä, 6–10 kertaa 4 jäsentä, 3–5 kertaa 7 jäsentä ja 1–2 kertaa 3 jäsentä.

MYR-hankkeen aineistona on käytetty nauhoitettujen kokousten ja kyselylomakkeen vastausten lisäksi yhteistyöryhmän kirjallisia kokousasiakirjoja. Tutkimusta varten tutkimusryhmä on saanut käyttöönsä kokouksissa käytetyt esityslistat liitteineen ja kokousten jälkeen laaditut pöytäkirjat. Liitteiden määrä vaihtelee kokouksittain. Kokousasiakirjat esitellään tarkemmin luvussa 6.1 (kirjallinen kokousdokumentaatio) ja luvussa 4.2.1, jossa käsitellään kokousasiakirjojen lukemista.

1.3 Menetelmä ja käsitteelliset lähtökohdat

Tutkimusaineisto on kerätty nauhoituksen ja sähköisen kyselylomakkeen avulla. Nauhoitus on tehty sekä ääninauhoituksena (mp3) että videokuvauksena ja se on toteutettu yliopiston tutkijoiden passiivisen kokouslänänolon kautta. Kokousaineiston tallentamista varten kokousedustajilta on kerätty kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen joko sähköpostilla tai paikanpäällä ennen kokousta. Sähköinen kysely on toteutettu e-lomakkeella sekä suomen- että ruotsinkielisenä versiona ja lomake on lähetetty MYR:n jäsenille sähköpostitse Pohjanmaan liiton kautta. Aineistoon sisältyvät kokousedustajille jaetut kokousdokumentit on saatu Pohjanmaan liiton kautta sähköisesti ennen kokouksia. Pöytäkirjat saatiin pyynnöstä keväällä 2012.

Kaksikielisen kokouksen kielenkäytön makrotason kokonaiskuvan mallintamiseksi käytetään määrällistä menetelmää laskemalla suomenkieliset, ruotsinkieliset ja kaksikieliset puheenvuorot lukumääräisinä ja ajallisina yksikköinä kokouksissa. Tämän määrällisen analyysin aineistona ovat kuvatallenteet translitterointeinen. Kielenvaihtoa kuvaava jaottelu mikrotasolla perustuu toisaalta suomen- ja ruotsinkielisen puheen kvantitatiivisiin sanamääriin puheenvuorojen sisällä kielenvaihdon tyyppien kannalta (ks. esim. Clyne 2003: 80; Auer 1998: 1; Muysken 2000: 96) ja toisaalta puheenvuorojen vaiheisuuteen (Auer 1992; Gumperz 1982: 98, 131–132; Wei 1998: 170–171; Lappalainen 2009). Kaksikielisiä puheenvuoroja tarkastellaan tutkimuksessa eri kielillä välitetyn sisällön kannalta jatkumolla, joka liikkuu asteittain puheesta kahdella kielellä (identtiset sisällöt) aina kaksikieliseen puheeseen (täysin eritytetyt sisällöt). Kyselylomakeaineistosta esiin nousevia luottamushenkilöiden näkemyksiä kaksikielisistä kokouuskäytänteistä analysoidaan sekä määrällisesti (väittämät, monivalinnat) että laadullisesti sisällönanalyysin avulla (avoimet kysymykset). Kielenvälitystä toimintana tutkitaan laadullisesti kolmen kielenvälitystyyppin (ks. Koskela 2012) sekä osallistujien roolien (esim. Goffman 1981) pohjalta. Tutkimusaineiston neljää kokousta käsitellään sekä yhtenä että erillisinä keskustelukokonaisuuksina.

Tutkimuksessa verrataan soveltuvin osin kyselyaineiston tuloksia nauhoitetun aineiston tuloksiin. Lisäksi tuloksia verrataan joihinkin aikaisempiin tutkimuksiin, joita esitellään lyhyesti alaluvussa 2.2. Raportissa olevat eri ilmiöitä kuvaavat esimerkit ovat nimiviittauksia lukuun ottamatta autenttisia ja ne on numeroitu juoksevasti. Kokousten puheenvuorojen numero on merkitty esimerkissä sulkuihin ja kokouksen päivämäärä esimerkin loppuun. Myös tuloksia visuaalisesti kokoavat taulukot ja kuviot on numeroitu juoksevasti. Ajallisina yksikköinä puheenvuorot rajataan tutkimuksessa sekunnin tarkkuudella, vaikka aineistossa on tätä lyhyempiä vuoroja. Tästä johtuen eritellyissä ja yhteenlasketuissa aikalaskelmissa voi esiintyä jonkin verran epätarkkuutta, mikä ei kuitenkaan ole merkittävää tutkimuksen tavoitteiden kannalta. Aikalaskelmissa taulukoissa käytetään vertailun helpottamiseksi minuutin tarkkuutta. Jokaisen analyysikappaleen lopuksi keskeiset tulokset kootaan lyhyesti yhteen.

Tämän tutkimuksen kohteena olevat kokoukset ovat kaksikielisiä virallisia kokouksia. Tutkimusaineiston kokoukset noudattavat normaalia julkisen hallinnon kokouskäytäntöä, mutta saavat kaksikielisyydestä johtuen hieman erilaisen luonteen ja kulun. Kokous on vähintään kolmen osallistujan viestintätilanne, joka seuraa tiettyä järjestystä ja jonka tavoitteena on saada aikaan päätöksiä. (vrt. Schwartzman 1989: 7; Boden 1994: 84). Virallinen kokous on säännöllisesti järjestetty, ennalta määriteltyjä asioita käsittelevä kokous, jolla on nimetty puheenjohtaja, sihteeri, asioiden esittelijät sekä nimetyt jäsenet. Osallistujilla on

ennalta määrätyt roolit, joissa puhujat suorittavat institutionaalisia tehtäviään. Virallinen kokous on ennalta suunniteltu, sillä on kirjallinen esityslista, kokousaineisto lähetetään osallistujille etukäteen ja siitä tehdään kirjallinen dokumentaatio (pöytäkirja). Virallisella kokouksella on vakiintunut kokonaisrakenne, johon kuuluu aloitus, aiheen tai aiheiden käsittely ja lopetus eli formaali konteksti ohjaa puheen jäsentymistä. (Drew & Heritage 1992; Peräkylä 1998; Toimiva kunta 2011) Kaksikielisellä virallisella kokouksella tarkoitamme virallista kokousta, jossa puhutaan suomea ja ruotsia ja jossa kokousaineisto on kahdella kielellä. Koska MYR:n kokouksissa ei käytetä tulkkausta, on puheenjohtajan käytettävä kumpaakin kotimaista kieltä, kuten myös suurimmaksi osaksi asioiden esittelijöiden. Muut kokoukseen osallistujat käyttävät useimmiten vain omaa äidinkieltään.

Puheenvuorot voivat olla rakenteeltaan erilaisia ja niiden vaihtumiseen vaikeuttavat monet tekijät (vrt. Hakulinen 1998: 38). Tässä tutkimuksessa puheenvuoro on vuorovaikutuksen yksikkö, joka alkaa, kun puhuja aloittaa puheenvuoronsa ja loppuu, kun hän päättää puheensa vaikenemalla tai kun puheenjohtaja keskeyttää puhujan. Keskeytyksen syinä voivat olla esimerkiksi rajattu puheaika tai se, ettei puhuja pysy asiassa. Puheenjohtajan puheenvuoron loppumisen merkinä on asian käsittelyn lopussa nuijankopautus, eli kun siirrytään uuteen pykälään, alkaa myös uusi puheenvuoro vaikka puhuja ei tässä tapauksessa vaihdakaan. Virallisen kokouksen kulku rakentuu selkeään puheenjohtajan ohjaamaan kokoustekniseen vaiheisuuteen, joten päällekkäispuhuntaa esiintyy aineistossa vähän eikä puheenvuoroista kilpailla.

Kielenvaihtelu määritellään tässä tutkimuksessa suomen ja ruotsin kielen vuoroittaiseksi käytöksi yksilötasolla erikoisalaviestinnän kontekstissa, jossa käytössä olevat kaksi kieltä pidetään kielenkäyttötilanteessa suhteellisen erillään (vrt. Auer 1998: 1; Muysken 2000: 96). Kaksikielisiin konteksteihin keskittyvissä tutkimuksissa käytetään usein termiä *koodinvaihto* kuvaamaan siirtymiä kielten välillä. Esimerkiksi Myers-Scottonin (1998) mielestä koodinvaihdossa on oleellista pystyä erottamaan vallitseva kieli eli se kieli, josta kieltä vaihdetaan toiseksi. Tutkitulle aineistolle on kuitenkin tyypillistä, että ns. vallitsevana kielenä voi kokouksen eri kohdissa olla tilanteesta riippuen kumpi tahansa käytössä olevista kielistä. Tästä syystä kieltenvälisistä siirtymistä käytetään termiä *kielenvaihto* termin *koodinvaihto* sijaan.

2 KAKSIKIELISYYS ORGANISAATIOKONTEKSTISSA

Tässä luvussa käsitellään Suomen kaksikielisyyttä lainsäädännön näkökulmasta: miten kaksikielisyys näkyy lainsäädännössä ja mitä oikeuksia ja velvollisuuksia kaksikielisyyteen liittyy (2.1). Tämän jälkeen esitellään lyhyesti joitakin BiLingCo:n portfolioon kuuluvia käynnissä olevia tutkimuksia, jotka keskittyvät kaksikielisyyteen organisaatiokontekstissa ja joiden tuloksiin viitataan tässä tutkimuksessa (2.2).

2.1 Yhteiskunnan kaksikielisyys lainsäädännön näkökulmasta

Suomen perustuslain (1999/731) 17. pykälän mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Tämä turvaa jokaiselle kansalaiselle oikeuden käyttää tuomioistuimissa ja muiden viranomaisten kanssa asioidessaan omaa (äidin)kieltään, joko suomea tai ruotsia. Oma kieli voi olla äidinkieli, mutta jokaisella kansalaisella on oikeus valita, kummalla kansalliskielellä hän haluaa asioida. Esimerkiksi kaksikielinen henkilö voi eri tilanteissa haluta käyttää eri kieltä. Virallisesti jokaisella voi kuitenkin olla vain yksi, väestötietojärjestelmään merkitty äidinkieli. Vuonna 2004 voimaan astunut, mutta jo vuotta aiemmin annettu kielilaki (2003/423) turvaa perustuslaissa säädetyn oikeuden omaan kieleen, ja sen tarkoituksena on taata mahdollisuus käyttää joko suomea tai ruotsia virallisissa yhteyksissä.

Viranomaiset ovat lain mukaan joko yksi- tai kaksikielisiä. Vain toisella kotimaisella kielellä toimivan viranomaisen virka-alue koostuu ainoastaan samankielisistä kunnista. Kaksikielisellä viranomaisella tarkoitetaan valtion keskushallintoviranomaisia ja muita viranomaisia, joiden virka-alue koostuu vähintään yhdestä kaksikielisestä kunnasta tai useasta erikielisestä kunnasta. Kielilain (2003/423) 23. pykälässä todetaan, että kaksikielisen viranomaisen on palveltava yleisöä molemmilla kotimaisilla kielillä. Viranomaisen on osoitettava omassa toiminnassaan ja yleisöä palvellessaan, että hän käyttää sekä suomea että ruotsia. Vaikka yksi-kielisissä kunnissa käytetään kunnan kieltä, on jokaisella oikeus käyttää omaa kieltään, mikäli asia kohdistuu välittömästi kyseisen henkilön perusoikeuksiin tai viranomaisen hänelle asettamiin vaatimuksiin. (Kielilaki 2003/423.)

Kuntien kielelliset suhteet määritetään virallisten väestötilastojen mukaan valtioneuvostossa kymmeneksi vuodeksi kerrallaan. Valtioneuvoston (2002) uusin asetus virka- ja itsehallintoalueiden kielellisestä jaotuksesta määrittää vuosille 2003–2012, mitkä kunnat ovat kaksikielisiä ja mitkä yksikielisiä. Vähintään 8

%:lla kunnan asukkaista tai 3 000 asukkaalla on oltava vähemmistökieli äidinkielenään (väestötietojärjestelmään ilmoitettu kieli), jotta kunta määritettäisiin kaksikieliseksi. Mikäli osuus laskee alle kuuden prosentin, kunnasta tulee yksikielinen.

Suomessa on yhteensä 320 kuntaa, joista yksikielisiä suomenkielisiä kuntia on 271 ja yksikielisiä ruotsinkielisiä 19. Kuntien kokonaismäärä sisältää myös Ahvenanmaan kunnat, joista kaikki 16 ovat ruotsinkielisiä. Kaksikielisiä kuntia on yhteensä 30, joista 18 kunnassa enemmistön kieli on suomi ja 12:ssa enemmistön kieli on ruotsi. (Kunnat 2011, 2013.) Pohjanmaan maakunta koostuu neljästä seutukunnasta (Pietarsaaren seutu, Vaasan seutu, Kyrönmaa sekä Suupohjan rannikkoseutu) ja 15 kunnasta, joissa asuu noin 179 000 asukasta (Pohjanmaa 2013).

Pohjanmaan maakunnan kaksikielisiä kuntia, joissa enemmistön kieli on suomi, ovat Kaskinen ja Vaasa. Ruotsi enemmistön kielenä on seuraavissa kahdeksassa kunnassa: Kristiinankaupunki, Kruunupyö, Maalahti, Mustasaari, Pedersöre, Pietarsaari, Uusikaarlepyö ja Vöyri. Yksikielisiä ruotsinkielisiä kuntia ovat Korsnäs, Luoto ja Närpiö, kun taas Isokyrö sekä Laihia ovat yksikielisiä suomenkielisiä kuntia. (Valtioneuvosto 2002.) Näin ollen neljästä seutukunnasta Pietarsaaren seutu (ruotsinkielisten osuus 75,4 %) ja Suupohjan rannikkoseutu (69,7 %) ovat vahvasti ruotsinkielistä aluetta verrattuna Kyrönmaan seutukuntaan, jossa suomenkielisten osuus on 98 %. Vaasan rannikkoseudulla äidinkieltään suomen- ja ruotsinkielisiä on lähes yhtä paljon. (Pohjanmaa 2013; Pohjanmaa lukuina 2012.)

Äidinkielenään ruotsia puhuu Suomessa noin 300 000 henkilöä, joka on 5,4 % koko maan väestöstä. Pohjanmaalla kielijakauma on toisenlainen verrattuna koko maan keskiarvoon: 45,2 %:lla äidinkielenä on suomi ja 50,8 %:lla ruotsi. (Pohjanmaa lukuina 2012.)

Kielilain (2003/423) 28. pykälä takaa Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän jäsenille oikeuden käyttää omaa kieltään MYR:n kokouksissa:

Valtioneuvoston sekä valtion komitean, toimikunnan, työryhmän ja vastaavan toimielimen jäsenellä samoin kuin kaksikielisen kunnan toimielimen jäsenellä on oikeus käyttää suomea tai ruotsia kokouksessa sekä pöytäkirjaan tai mietintöön liitettävässä kirjallisessa lausunnossa tai mielipiteessä. Jos toimielimen muu jäsen ei ymmärrä suullista puheenvuoroa, se on pyynnöstä hänelle lyhyesti selostettava.

Pykälän viimeinen virke suullisen puheenvuoron ymmärtämisestä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaksikielisissä kokouksissa käytetään usein tulkkausta, jotta oikeus oman kielen käyttöön toteutuu. MYR:n kokouksissa ei kuitenkaan ole

tulkausta, mutta puheenjohtaja ja asioiden esittelijät toimivat kielenvälittäjinä (ks. luku 6) kieliryhmien välillä, eli he käyttävät sekä suomea että ruotsia puheenvuoroissaan ja varmistavat siten, että kaikilla on mahdollisuus seurata kokousta omalla kielellään. Kaksikielisen kunnan valtuuston on laadittava kokouskutsu ja pöytäkirja molemmilla kotimaisilla kielillä, mutta laissa ei anneta määräyksiä kielestä, joka koskisi muiden toimielinten pöytäkirjoja tai kokouskutsuja. Niiden kielestä kunta saa päättää itse. Kaksikielisen kunnan on kuitenkin laadittava johtosäännöt ja muut vastaavat säännöt sekä suomen että ruotsin kielellä. (Kielilaki 2003/423.)

2.2 Hankkeeseen kiinteästi liittyviä tutkimuksia

BiLingCo:n eri osahankkeissa työskentelevien tutkijoiden kaksikielisyyden hyviä käytänteitä ja tulevaisuuden haasteita koskevia tuloksia verrataan soveltuvien osin MYR-hankkeen tuloksiin tämän raportin analyysiluvuissa. Vertailuun on otettu mukaan tuloksia kolmen luottamushenkilöorganisaation kielellisiä käytänteitä kartoittavasta tutkimuksesta (Vik-Tuovinen 2011; Pilke & Vik-Tuovinen 2012), tuloksia neljän viranomaisyksikön kielellisiin käytänteisiin keskittyvästä tutkimuksesta (Dahl 2011) sekä kielistrategioita (Pilke 2013, Pilke 2012), kielenvälitystä (Koskela 2012) ja kahdella kielellä toimimisen mallintamista (Koskela & Pilke 2012) koskevista pilottitutkimuksista. MYR-hankkeessa toteutettavat kaksi pro gradu -työtä, ovat edenneet kandidaatintyövaiheeseen (Naukkari 2012, Salminen 2012) ja myös niiden tuloksia käsitellään tässä raportissa.

Vik-Tuovisen post doc -tutkimus *Fullmäktigeförsamlingar i ljuset av språklig växelverkan. Bruket av svenska och finska i tre tvåspråkiga fullmäktigeförsamlingar i Österbotten* koskee kolmea valtuustoa. Pohjanmaan maakunnan maakuntavaltuuston, Vaasan kaupunginvaltuuston ja Vaasan sairaanhoitopiirin valtuuston kokouksia tutkitaan kaksikielisenä institutionaalisenä toimintakulttuurina ja yksilön raportoituna ja todellisena toimintana kokousten aikana. Aineisto koostuu valtuutetuille lähetetyn sähköisen kyselylomakkeen vastauksista sekä kaupunginvaltuuston kokousten videotallenteista.

Dahlin väitöskirjatutkimus keskittyy ammatilliseen kaksikielisyyteen viranomaiskontekstissa. Tässä raportissa viitataan tutkimuksen neljän kaksikielisen aluehallintoviranomaisen kielellisiä käytänteitä selvittävän raportin *Tvåspråkighet i statens regionförvaltning* tuloksiin. Dahlin (2011; ks. myös Pilke & Dahl 2012) tutkimuksen taustalla on Suomen aluehallinnon vuonna 2007 käynnistynyt uudistamishanke, joka astui voimaan vuoden 2010 alussa kun 15 uutta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta aloitti toimintansa. Dahl tutkii raportissaan

Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen ELY-keskusten kielellisiä piirteitä kaksikielisessä kontekstissa kyselylomakeaineiston pohjalta. Jatkossa Dahl laajentaa aineistoaan osallistuvan havainnoinnin ja haastatteluiden kautta. Dahlin tutkimus on osa laajempaa aluehallinnon uudistusta koskevaa monitieteistä pitkittäistutkimuksena toteutettavaa osahanketta, jonka tavoitteena on selvittää toimivia viestinnän käytänteitä muutoksen kokeneessa viranomaisorganisaatiossa. Hankkeessa on aluetieteen, julkisjohtamisen, kielitieteen ja viestintätieteiden kysymyksenasetteluja (ks. Koskela & Mäntylä 2012).

Pilkkeen kielistrategioita koskeva pilottitutkimus (2013, 2012) käsittelee Vaasan sairaanhoitopiirin kielenkäyttöä ohjaavan Kieliohjelman sisältöä terminologisesta näkökulmasta sekä Vaasan sairaanhoitopiirin johdolle, aluehallinnon viranomaisille sekä pohjoismaisille virastoille ja yrityksille (ks. myös Leino 2010) suunnattujen kyselyjen kielellisiä haasteita koskevia tuloksia. Koskelan (2012) pilottitutkimus puolestaan mallintaa puheenjohtajan toimintaa yhdessä MYR:n kokouksessa kolmen kielenvälitystyyppin valossa. Näitä kolmea tyyppiä käytetään tässä tutkimuksessa sekä myös Naukkarisen (2012) tutkimuksessa, jossa aineistona on kahden MYR-kokouksen eri puheenjohtajien kielenvälitystoiminta. Salmisen (2012) tutkimus kohdistuu puolestaan MYR:n kokousten kaksikielisiin kokousasiakirjoihin saatavuuden, sisällön ja käytön kannalta. Koskela ja Pilke (2012) ovat mallintaneet kahdella kielellä toimimista kokoukskontekstissa puheenvuorojen sisällön kannalta toisaalta toistavana puheena, joka voi olla joko puhetta kahdella kielellä tai eriasteisesti sisältöjä eriyttävää puhetta (konvergentti vs. divergentti) ja toisaalta ei-toistavana eli kaksikielisenä puheena.

3 KAKSIKIELISEN KOKOUKSEN KÄYTÄNTEET

Kokousten kaksikielisiä käytänteitä on selvitetty yhteistyöryhmän jäsenille lähetetyn kyselylomakkeen (ks. 1.2) osioiden II ja III vastausten avulla, joissa maakunnan yhteistyöryhmän jäsenille on esitetty kysymyksiä kielitaidosta ja kokouskielistä sekä kaksikielisistä kokouskäytänleistä. Tämän luvun alaluovissa tuloksia esitetään pääosin prosentteina, jotka perustuvat kyselylomakkeen 21 vastaukseen. Rajallinen vastausmäärä tulee ottaa huomioon tulosten tarkastelussa (esim. 10 % on 2 vastaajaa).

3.1 Osallistujien toisen kotimaisen kielen taito ja sen kehittäminen

Kyselyssä jäsenet ovat vastanneet viiteen eri väittämään (a–e), kuinka hyvin he kokevat osaavansa toista kotimaista kieltä (suomea tai ruotsia). Jokaisessa kohdassa osallistujat ovat voineet valita viisiportaisella asteikolla, kuinka paljon samaa tai eri mieltä he ovat kyseisen väittämän kanssa: täysin eri mieltä, osittain eri mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. A-kohdan väittävä kuuluu seuraavasti: ymmärrän vaikeuksitta MYR:n toimialaan liittyvää puhetta toisella kotimaisella kielellä. Vastaajista 66 % on väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja 24 % osittain samaa mieltä. Vastaajista 10 % on täysin tai osittain eri mieltä ja kokee, että ei ymmärrä vaikeuksitta MYR:n toimialaan liittyvää puhetta toisella kotimaisella kielellä. Kieliryhmiä tarkasteltaessa käy ilmi, että kaikki ruotsinkieliset ovat vastanneet olevansa täysin tai osittain samaa mieltä, vastaavasti suomenkielisistä 78 %.

Pystyn osallistumaan valmistelematta keskusteluun MYR:n toimialaan liittyvistä aiheista toisella kotimaisella kielellä on b-kohdan väittävä. Täysin samaa mieltä on 57 % ja osittain samaa mieltä 24 %, mikä tarkoittaa, että 81 % vastanneista pystyy osallistumaan keskusteluihin valmistelematta. Ei samaa eikä eri mieltä on 5 %. Vastanneista 9 % on osittain eri mieltä ja täysin eri mieltä on 5 % eikä siis koe pystyvänsä osallistumaan valmistelematta MYR:n toimialaan liittyviin keskusteluihin. Jälleen suurempi osa ruotsinkielisistä (92 %) on täysin tai osittain samaa mieltä verrattuna suomenkielisiin (67 %).

Ymmärrän pääkohdat selkeästä puheesta, joka kuuluu MYR:n toimialaan toisella kotimaisella kielellä on kolmas väittävä (kohta c), johon yhteistyöryhmän jäsenet ovat ottaneet kantaa. Suurin osa (76 %) on väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja kokee ymmärtävänsä pääkohdat selkeästä puheesta. Osittain samaa mieltä on

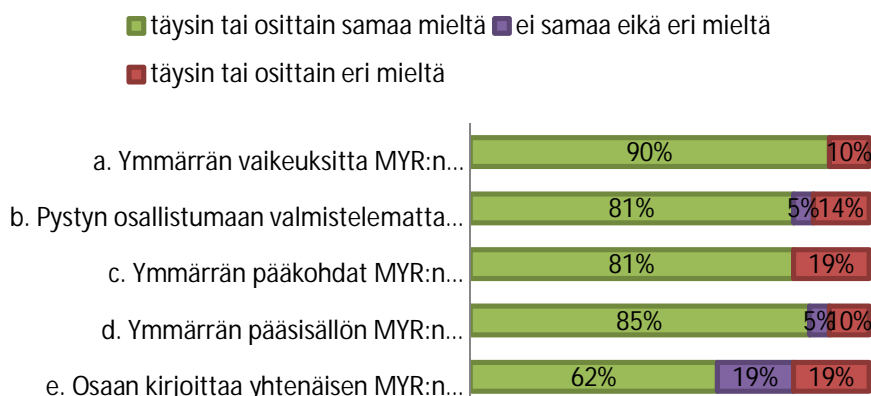
5 %. Ne, jotka eivät koe ymmärtävänsä pääkohtia selkeästä puheesta ovat joko täysin eri mieltä (10 %) tai osittain eri mieltä (10 %). Ruotsinkielisistä vastaajista täysin tai osittain samaa mieltä on 100 %, kun taas suomenkielisistä hieman yli puolet, 56 %. Pääkohtia koskevan väittämän kanssa suomenkieliset ovat jostain syystä enemmän eri mieltä kuin a-kohdan vaikeuksista ymmärtämisen väittämän kanssa. Suurempi osa suomenkielisistä (78 %) siis kokee ymmärtävänsä vaikeuksista MYR:n toimialaan liittyvää puhetta kun taas pääkohdat selkeästä puheesta ymmärtää 56 %. Syitä ilmiöön on vaikea määritellä ilman kysymistä jäseniltä itseltään, miten he ovat käsittäneet a- ja c-kohtien väittämät.

Ymmärrän pääsisällön tekstistä, joka käsittelee MYR:n toimialaa toisella kotimaisella on d-kohdan väittämä. 71 % on täysin samaa mieltä ja 14 % on osittain samaa mieltä. Vastaajista 9 % on täysin eri mieltä, ei samaa eikä eri mieltä on 5 %. Kun tarkastellaan jälleen kieliryhmien vastauksia, huomataan, että kaikki ruotsinkieliset (100 %) ovat vastanneet olevansa täysin tai osittain samaa mieltä ja vastaavasti suomenkielisistä 67 % on osittain tai täysin samaa mieltä.

Viimeinen väittämä (e) koskee tekstin kirjoittamista: osaan kirjoittaa yhtenäisen MYR:n toimialaan liittyvän tekstin toisella kotimaisella. Verrattuna muihin väittämiin vastaukset jakautuvat tasaisemmin eri vastausvaihtoehtojen välillä. Täysin samaa mieltä on 38 % ja osittain samaa mieltä 24 %. Ei samaa eikä eri mieltä olevien osuus, 19 %, on suurempi kuin edellisissä väittämissä. 10 % on täysin eri mieltä ja niin ikään 10 % osittain eri mieltä. Ruotsinkielisistä 75 % kokee, että he osaavat kirjoittaa yhtenäisen MYR:n toimialaan liittyvän tekstin suomeksi. Suomenkielisistä 44 % (täysin tai osittain samaa mieltä) kokee pystyvänsä kirjoittamaan MYR:n toimialaan liittyvän tekstin ruotsiksi. Kuvioon 1 on koottu 9. kysymyksen väittämien a–e täysin tai osittain, ei samaa eikä eri mieltä ja täysin tai osittain eri mieltä olevien osuudet.

Vastaukset osoittavat, että 86 % vastaajista kokee toisen kotimaisen kielen reseptiiviset taidot hyväksi. Kaikissa kolmessa väittämässä (a, c ja d), joissa käsitellään reseptiivisiä taitoja eli kuullun- ja luetunymmärtämistä, täysin tai osittain samaa mieltä on 80–90 % vastaajista. Kun lasketaan näiden kolmen väittämän täysin tai osittain samaa mieltä olevien prosenttiosuudet kieliryhmittäin, suomenkielisten osuus on 67 % ja ruotsinkielisten 100 %. Ruotsinkieliset vastaajat siis kokevat, että he pystyvät vaikeuksista sekä kuuntelemaan puhetta että lukemaan MYR:n toimialaan liittyvää tekstiä suomen kielellä.

Toisen kotimaisen kielen taidot

Kuvio 1. Toisen kotimaisen kielen taidot

Produktiivisia taitoja eli puheen tuottamista ja kirjoittamista käsitellään kohdissa b (Pystyn osallistumaan valmistelematta keskusteluun MYR:n toimialaan liittyvistä aiheista) ja e (Osaan kirjoittaa yhtenäisen MYR:n toimialaan liittyvän tekstin toisella kotimaisella). Väittämien täysin ja osittain samaa mieltä olevien osuus näiden kahden väittämän osalta on 71 %. Suomenkielisistä produktiiviset taitonsa hyväksi kokee 56 % ja ruotsinkielisistä 83 %. Kun verrataan reseptiivisiä ja produktiivisia taitoja, näyttää siltä, että keskusteluun osallistuminen valmistelematta ja tekstin kirjoittaminen toisella kotimaisella kielellä koetaan vaikeammiksi kuin puheen ymmärtäminen (a, c) tai MYR:n toimialaan liittyvän tekstin lukeminen (d).

Dahl (2011) on tutkinut Kaksikielisyys valtion aluehallinnossa -raportissaan, joka kuuluu samaan kansalliseen yhteistyöhankkeeseen kuin tämä loppuraportti (ks. johdanto ja 2.2), neljän viranomaisyksikön (ELY-keskusten) kielellisiä käytänteitä. Dahl on selvittänyt ELY-keskuksiin lähetetyn kyselylomakkeen vastausten pohjalta, millaisena vastaajat pitävät omia toisen kotimaisen kielen kielitaitojaan ja haluaisivatko he kehittää niitä. Dahlin tutkimuksessa vastausvaihtoehdot ovat osittain erilaisia kuin MYR:n jäsenille laaditussa kyselylomakkeessa. Reseptiivisiä (passiivisia) taitoja käsittelevät väittämät oman toimialan puheen ja tekstin ymmärtämisestä ja niihin on voinut vastata ymmärtävänsä erinomaisesti, hyvin, tyydyttävästi, riittävästi tai ei lainkaan. MYR-kyselyn vastausvaihtojen täysin tai osittain samaa mieltä voidaan katsoa vastaavan Dahlin (2011) vaihtoehtoja erinomaisesti ja hyvin. Ruotsinkielisistä 86 % on vastannut ymmärtävänsä erinomaisesti selkeää omaan toimialaan liittyvää puhetta, suomenkielisistä vain 16 %. Hieman yli 20 % suomenkielisistä ymmärtää hyvin, sama osuus tyydyttävästi ja myös riittävästi. Ero kieliryhmien välillä on suuri myös omaan alaan

liittyvän tekstin ymmärtämisessä: ruotsinkielisistä 85 % on vastannut ymmärtävänsä erinomaisesti, suomenkielisistä 23 %. Hyvin suomenkielisistä ymmärtää yli 20 % ja niin ikään yli 20 % tyydyttävästi. MYR:n suomenkieliset jäsenet arvioivat oman toisen kotimaisen kielen taitonsa paremmiksi, sillä 67 % kokee reseptiiviset kielitaitonsa hyviksi. Ruotsinkielisten osalta sekä Dahlin kyselyyn (2011) että MYR-kyselyyn vastanneet pitävät passiivista suomen kielen taitoaan erittäin hyvänä.

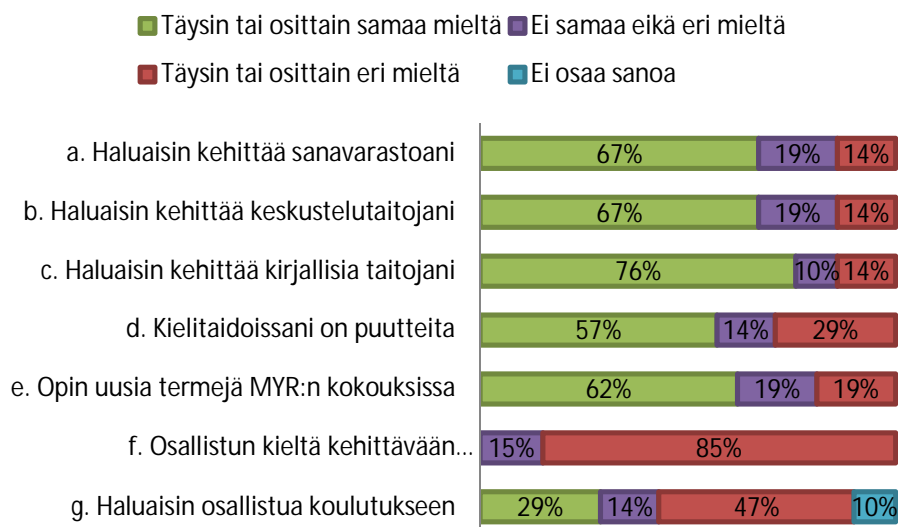
Kuten MYR:n jäsenet, niin myös Dahlin (2011) kyselyyn vastanneet viranomaiset pitävät toisen kotimaisen kielen produktiivisia taitojaan huonompina kuin reseptiivisiä taitojaan. 74 % ruotsinkielisistä pystyy osallistumaan valmistelematta keskusteluun omaan toimialaan liittyvistä aiheista. Puolet suomenkielisistä pystyy osallistumaan keskusteluun ruotsiksi joko tyydyttävästi tai riittävästi. Erinomaisesti pystyy osallistumaan 9 % ja hyvin 14 %. Toisaalta viidesosa suomenkielisistä ei pysty osallistumaan keskusteluun lainkaan. Kun kyse on omaan toimialaan liittyvän tekstin kirjoittamisesta, 64 % ruotsinkielisistä on vastannut, että heidän kykynsä kirjoittaa suomenkielinen oman alan teksti on erinomainen. Suomenkielisten osalta alle 10 % on vastannut osaavansa kirjoittaa erinomaisesti ruotsinkielisen tekstin, yli 20 % ei osaa lainkaan, 30 % riittävästi ja 20 % tyydyttävästi.

Toisen kotimaisen kielen osaamisen lisäksi yhteistyöryhmän jäsenille on kyselylomakkeessa esitetty seitsemän väittämää (a–g) toisen kotimaisen kielen taitojen kehittämisestä. Jäsenet ovat jälleen voineet olla täysin eri mieltä, osittain eri mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, osittain samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. Lisäksi on voinut valita vaihtoehdon *en osaa sanoa*. Kuvioon 2 on koottu MYR:n jäsenten näkemykset kielitaidon kehittämisestä.

A-kohdassa on väittämä: haluaisin kehittää toisen kotimaisen kielen sanavarastoani. Suurin osa, 67 %, haluaisi kehittää sanavarastoaan ja on vastannut olevansa joko täysin tai osittain samaa mieltä. Osuus on sama sekä suomen- että ruotsinkielisten vastaajien osalta. Suomenkielisistä kukaan ei ole vastannut olevansa täysin tai osittain eri mieltä. Ruotsinkielistikään kukaan ei ole täysin eri mieltä, mutta neljännes on osittain eri mieltä. Kaikista vastaajista ei samaa eikä eri mieltä on 19 %.

B-kohdassa on esitetty väittämä: haluaisin kehittää keskustelutaitojani toisella kotimaisella kielellä. Jälleen 67 %, niin suomen- kuin ruotsinkielisistäkin, on joko täysin tai osittain samaa mieltä. Ei samaa eikä eri mieltä on 19 %. Kuten a-kohdassa, tässäkin väittämässä kukaan suomenkielinen vastaaja ei ole täysin tai osittain eri mieltä. Ruotsinkielisistä kuitenkin 25 % on eri mieltä väittämästä.

Kielitaidon kehittäminen

Kuvio 2. Toisen kotimaisen kielen taidon kehittäminen

Haluaisin kehittää kirjallisia taitojani toisessa kotimaisessa kielessä on c-kohdan väittämä. Täysin tai osittain samaa mieltä suomenkielisistä on 89 % ja ruotsinkielisistä 67 %. Ruotsinkielisistä 25 % ei halua kehittää kirjallisia taitojaan, kun taas suomenkielisistä kukaan ei ole täysin tai osittain eri mieltä. 10 % kaikista vastaajista ei ole samaa eikä eri mieltä.

D-kohdassa vastaajat ovat saaneet arvioida, onko heidän toisen kotimaisen kielen taidoissaan puutteita. Täysin tai osittain samaa mieltä on 57 % vastaajista: 56 % suomenkielisistä ja 58 % ruotsinkielisistä. 14 % vastaajista ei ole samaa eikä eri mieltä. 29 % vastaajista on täysin tai osittain eri mieltä siitä, että heidän toisen kotimaisen kielen taidoissaan olisi puutteita: näin on vastannut 25 % ruotsinkielisistä ja 33 % suomenkielisistä.

Opin uusia eri alojen termejä toisella kotimaisella kielellä MYR:n kokouksissa on e-kohdan väittämä. Samaa mieltä, joko täysin tai osittain, on 62 % vastaajista. Ilmeisesti kaikki kyselyyn vastanneet katsovat oppivansa ainakin joitakin termejä, koska kukaan ei ole väittämästä täysin eri mieltä. Osittain eri mieltä suomenkielisistä on 22 % ja ruotsinkielisistä 17 %. Sama osuus kummastakin kieliryhmästä ei ole samaa eikä eri mieltä.

Kohdassa f on kysytty, osallistuuko MYR:n jäsen tällä hetkellä toista kotimaista kieltä kehittävään koulutukseen. Tällä hetkellä viittaa syksyyn 2011, jolloin kyselyyn on vastattu. Vastausten perusteella ainakaan tuolloin suurin osa ei ole ollut

koulutuksessa, koska 80 % on täysin eri mieltä. Loput ovat joko osittain eri mieltä (5 %) tai eivät ole samaa eivätkä eri mieltä (15 %). MYR:n jäseniltä kysyttiin lopuksi g-kohdassa, haluaisivatko he osallistua toista kotimaista kieltä kehittävään koulutukseen. 47 % ilmoittaa olevansa täysin tai osittain eri mieltä. Kukaan ei ole täysin samaa mieltä, mutta 30 % vastaajista olisi halukas osallistumaan koulutukseen ainakin jossain määrin, sillä he ovat osittain samaa mieltä. Vajaa neljännes ei joko ole samaa eikä eri mieltä (14 %) tai ei osaa sanoa (10 %).

Dahlin (2011) raportissa suomenkielisistä vastaajista 75 % on täysin tai osittain samaa mieltä ja haluaisi kehittää taitojaan toisessa kotimaisessa kielessä, ruotsinkielisistä vastaavasti 43 %. Tässä yhteydessä on huomioitava, että Dahlin (2011: 29) tutkimuksessa osa ruotsinkielisistä vastaajista on avoimista kommentteista päätellen käsittänyt, että toinen kotimainen kieli (det andra inhemska språk) viittaa vain ruotsin kieleen ja siksi osa heistä, jotka ovat vastanneet olevansa joko täysin tai osittain eri mieltä (38 %), on saattanut arvioida haluaan kehittää ruotsin kielen taitojaan suomen kielen sijaan. Suullisia taitojaan Dahlin tutkimuksessa haluaa kehittää suomenkielisistä 62 % ja ruotsinkielisistä 29 %. Kirjallisia taitojaan puolestaan ruotsinkielisistä haluaa kehittää vajaa kolmannes ja suomenkielisistä hieman yli puolet.

3.2 Käytänteiden yleinen toimivuus

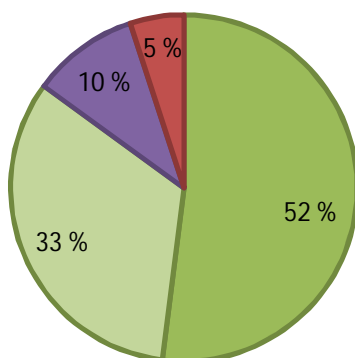
Tässä luvussa käsitellään kokousten käytänteiden yleistä toimivuutta yhteistyöryhmän jäsenten kyselylomakkeeseen antamien vastausten pohjalta. Ensin esitellään kokoustekninen toimivuus, sitten osallistumisen ja sisältöjen näkökulma sekä lopuksi, mitä haasteita käytänteet mahdollisesti asettavat ja mitkä koetaan hyväksi käytänteiksi.

3.2.1 Kokoustekniikka

Kokousteknistä toimivuutta on selvitetty kysymällä, ovatko MYR:n kokousten *kielelliset käytänteet toimivia*. Jäsenet ovat saaneet ilmaista mielipiteensä viisiportaisen asteikon mukaan tai vastata *en osaa sanoa*. Täysin samaa mieltä siitä, että kokousten kielelliset käytänteet ovat toimivia, on 52 % ja osittain samaa mieltä 33 %. Kukaan ei ole täysin eri mieltä ja vain 5 % prosenttia on osittain eri mieltä. 10 % on vastannut, ettei ole samaa eikä eri mieltä, kuten kuviosta 3 ilmenee.

Kielelliset käytänteet ovat toimivia

■ Täysin samaa mieltä ■ Osittain samaa mieltä
 ■ Ei samaa eikä eri mieltä ■ Osittain eri mieltä

Kuvio 3. Kielellisten käytänteiden toimivuus

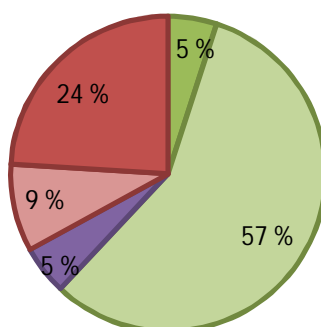
Vastaukset osoittavat, että 85 % kyselyyn vastanneista on joko täysin tai osittain sitä mieltä, että kielelliset käytänteet ovat toimivia, eikä kukaan ole täysin eri mieltä. Kaikki ruotsinkieliset vastaajat ovat joko täysin tai osittain samaa mieltä, suomenkielisistä 67 %. Eli kaikki ne, jotka ovat joko osittain eri mieltä tai eivät ole samaa eivätkä eri mieltä ovat suomenkielisiä. Pilkkeen ja Vik-Tuovisen (2012) tutkimuksessa, jossa käsitellään Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän, Pohjanmaan maakunnan maakuntavaltuuston, Vaasan kaupunginvaltuuston sekä Vaasan sairaanhoitopiirin valtuuston kaksikielisiä kokouksia, kaikista 72 vastaajasta 63 % on täysin samaa mieltä ja 24 % on osittain samaa mieltä, että kokousten kielelliset käytänteet ovat toimivia. Kaikista toimivimpina käytänteitä pidetään maakunnan valtuustossa, jossa 85 % on täysin samaa mieltä. Selvä enemmistö (78–93 %) kaikissa neljässä organisaatiossa on joko täysin tai osittain sitä mieltä, että oman organisaation kaksikielisten kokousten kielelliset käytänteet ovat toimivia.

Yhteistyöryhmän jäseniltä on lisäksi kysytty, mitä mieltä he ovat väittämästä, jonka mukaan *suomen ja ruotsin kielen käyttö hidastaa MYR:n kokouksia*. Vain 5 % on täysin samaa mieltä. Yli puolet, 57 %, on osittain sitä mieltä, että kahden kielen käyttö hidastaa kokouksia. Täysin eri mieltä on 24 %, eivätkä he siten koe kahden kielen käyttöä hidastavana tekijänä. Osittain eri mieltä on 9 % ja 5 % ei ole samaa eikä eri mieltä. Kukaan suomenkielisistä vastaajista ei ole täysin eri mieltä, kun taas ruotsinkielisistä 42 % on täysin eri mieltä. Toisaalta 89 % suomenkielisistä on joko osittain tai täysin samaa mieltä, että kahden kielen käyttö hidastaa kokouksia. Vastaavasti ruotsinkielisistä 42 % on osittain samaa

mieltä (kukaan ei ole täysin samaa mieltä). 62 % kaikista vastaajista siis kokee, että kahden kielen käyttö hidastaa kokouksia, mutta ottaen huomioon, kuinka tyytyväisiä vastaajat ovat kokousten kielellisiin käytänteisiin, ei kahden kielen aiheuttama kokousten pidentyminen näyttäisi olevan negatiivinen asia.

Hidastaa kokouksia

■ Täysin samaa mieltä ■ Osittain samaa mieltä ■ Ei samaa eikä eri mieltä
 ■ Osittain eri mieltä ■ Täysin eri mieltä

Kuvio 4. Kahden kielen käytön vaikutus kokouksen nopeuteen

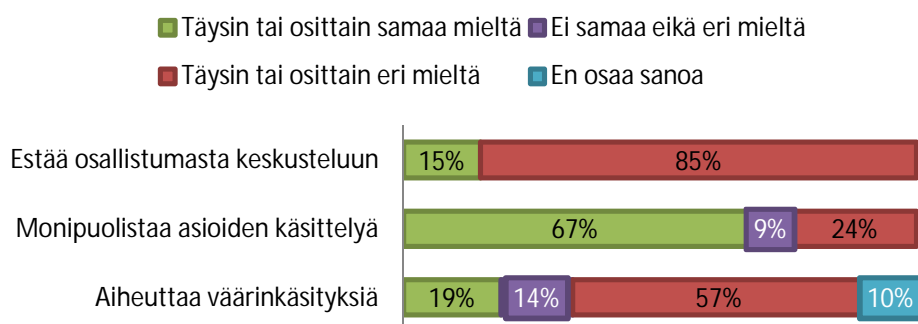
Kuviosta 4 ilmenee, miten MYR:n jäsenet suhtautuvat kahden kielen käyttöön hidastavuuden näkökulmasta. Pilkkeen ja Vik-Tuovisen (2012) tutkimuksessa hieman alle puolet (48 %) vastaajista on joko täysin tai osittain samaa mieltä, että kahden kielen käyttö hidastaa kokouksia. 41 % taas ei koe näin, sillä he ovat joko täysin tai osittain eri mieltä. Neljästä organisaatiosta eniten samaa mieltä väittämän kanssa ovat MYR:n jäsenet. Tämä voi johtua ainakin osittain siitä, että muissa luottamuselimissä käytetään simultaani- eli samanaikaistulkkausta, jolloin esimerkiksi puheenjohtajan ei tarvitse toistaa kaikkea sanomaansa molemmilla kielillä ja aikaa kuluu vähemmän.

3.2.2 Osallistuminen ja sisällöt

Maakunnan yhteistyöryhmän jäsenille on esitetty väittämä: *sekä suomen että ruotsin kielen käyttö kokouksissa estää minua osallistumasta keskusteluun*. Täysin eri mieltä on 70 %, joten kahden kielen käyttö ei näytä estävän jäseniä osallistumasta keskusteluun. Osittain eri mieltä on 15 %, kun taas osittain samaa mieltä on 10 %. Vain 5 % on täysin samaa mieltä ja kokee molempien kotimaisten kielten käytön estävän heitä osallistumasta keskusteluun. Samaa ja eri mieltä koskevat väittämät on esitetty alla kuviossa 5.

Kun tarkastellaan vastauksia äidinkielen mukaan, suomenkielisistä täysin tai osittain eri mieltä on 78 % ja ruotsinkielisistä 91 %. Ottaen huomioon, kuinka hyvinä jäsenet pitävät sekä reseptiivisiä että produktiivisia toisen kotimaisen kielen taitojaan (ks. 3.1), ei ole yllättävää, että kahden kielen käyttö kokouksissa ei estä heitä osallistumasta keskusteluun. Ruotsinkieliset kokevat kuitenkin toisen kotimaisen eli suomen kielen taitonsa paremmiksi kuin suomenkieliset ruotsin kielen taitonsa. On myös syytä muistaa, että jäsenillä on kielilain (ks. 2.1) takaama oikeus valita, millä kielellä he osallistuvat keskusteluun. Äidinkielestä riippumatta he voivat käyttää joko suomea tai ruotsia. Toisaalta esimerkiksi puheenjohtajan rooli (kun ei käytetä tulkkausta) edellyttää kahden kielen käyttöä, jotta kaikilla on mahdollisuus seurata kokousta.

Kahden kielen käyttö

Kuvio 5. Kahden kielen käyttö kokouksissa

Jäsenille esitettiin myös väittämä *kahden kielen käyttö monipuolistaa asioiden käsittelyä*. Täysin tai osittain samaa mieltä on 67 % (ks. kuvio 5). Täysin tai osittain eri mieltä eli ne, jotka eivät koe, että kahden kielen käyttö monipuolistaa asioiden käsittelyä, on 24 %. Vastaajista 9 % ei ole samaa eikä eri mieltä. Ero kieliryhmien välillä on suuri. Suomenkielisistä täysin tai osittain eri mieltä on 55 %, ruotsinkielisistä ei kukaan. Sen sijaan täysin tai osittain samaa mieltä on 92 % ruotsinkielisistä, suomenkielisistä 33 %. Eli lähes kaikki ruotsinkieliset vastaajat kokevat, että kahden kielen käyttö monipuolistaa asioiden käsittelyä.

Kuten kuviosta 5 näkyy, sekä suomen että ruotsin kielen käyttö kokouksissa ei näytä aiheuttavan ainakaan suuressa määrin väärinkäsityksiä, koska 57 % on täysin tai osittain eri mieltä väittämästä, jonka mukaan *kahden kielen käyttö aiheuttaa väärinkäsityksiä MYR:n kokouksissa*. Neljäsosa ei joko osaa sanoa (10 %) tai ei ole samaa eikä eri mieltä (14 %). Ruotsinkielisistä täysin tai osittain eri mieltä on 67 %, suomenkielisistä 44 %. Kaikista vastaajista 19 % on täysin tai

osittain samaa mieltä siitä, että kahden kielen käytöstä voi aiheutua väärinkäsityksiä. Suomenkielisistä tätä mieltä on 22 % ja ruotsinkielisistä 17 %.

3.2.3 Haasteet ja hyvät käytänteet

MYR:n kokousten haasteita ja hyviä käytänteitä on selvitetty kyselylomakkeen vastausten avulla. Vaikka kahden kielen käyttö ei aina olisi täysin ongelmaton esimerkiksi ajankäytön (3.2.1) ja väärinkäsitysten (3.2.2) osalta, 70 % on täysin samaa mieltä siitä, että *sekä suomen että ruotsin kielen käyttö kokouksissa on luonnollista*. Loput vastaukset jakaantuvat tasan niiden välillä, jotka ovat osittain samaa mieltä (10 %), eivät ole samaa eivätkä eri mieltä (10 %) ja jotka ovat täysin eri mieltä (10 %). Suomenkielisistä täysin samaa mieltä on 89 %, ruotsinkielisistä 58 %. Kaikki suomenkieliset pitävät kahden kielen käyttöä luonnollisena, koska kukaan heistä ei ole eri mieltä. Ruotsinkielisistä kaksi vastaajaa on täysin eri mieltä.

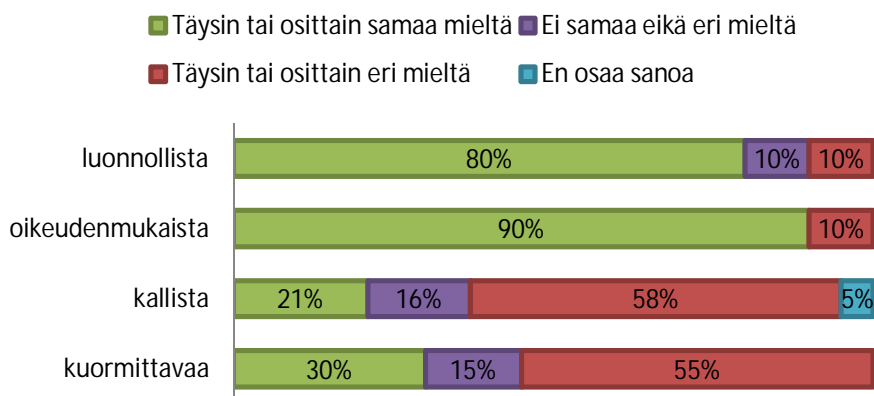
Lähes kaikkien vastaajien mielestä *suomen ja ruotsin kielen käyttö kokouksissa on oikeudenmukaista*, sillä 90 % on vastannut olevansa täysin samaa mieltä. 5 % vastaajista on täysin eri mieltä ja 5 % osittain eri mieltä. Molemmat kieliryhmät pitävät kahden kielen käyttöä oikeudenmukaisena: täysin samaa mieltä suomenkielisistä on 89 % ja ruotsinkielisistä 92 %.

Kahden kielen käyttö voi aiheuttaa enemmän kuluja kuin vain yhden kielen käyttäminen. Ainakin asiakirjojen käänntö lisää kuluja. Suurin osa MYR:n jäsenistä ei kuitenkaan ole sitä mieltä, että kahden kielen käyttäminen tulisi kalliiksi. 58 % vastanneista on joko täysin tai osittain eri mieltä väittämästä *kahden kielen käyttäminen on kallista*. 16 % ei ole samaa eikä eri mieltä, 5 % ei osaa sanoa. Käytännettä pitää kalliina 21 %, koska tämä osuus on joko täysin tai osittain samaa mieltä. Tosin yksikään ruotsinkielinen vastaaja ei ole täysin eikä edes osittain samaa mieltä, joten kaikki käytännettä kalliina pitävät ovat suomenkielisiä. Ruotsinkielisistä 70 % on täysin eri mieltä, suomenkielisistä 11 %.

MYR:n kokousten *kaksikielisyyden kuormittavuus* jakaa myös mielipiteitä. Toisaalta 55 % vastanneista on sitä mieltä, että kahden kielen käyttö ei ole kuormittavaa (täysin tai osittain eri mieltä), toisaalta 30 % on joko osittain tai täysin samaa mieltä, että kahden kielen käyttö on kuormittavaa. Loput 15 % eivät ole samaa eivätkä eri mieltä. Ruotsinkieliset eivät pidä käytännettä kovin kuormittavana, sillä 73 % heistä on täysin eri mieltä, kun taas suomenkielisistä 44 % on osittain samaa mieltä ja kokee käytänteen jossain määrin kuormittavaksi. Ruotsinkielisistä 18 % on täysin tai osittain samaa mieltä. Kuvioon 6 on koottu

jäsenten näkemykset kokousten kaksikielisyyden luonnollisuudesta, oikeudenmukaisuudesta, kalleudesta ja kuormittavuudesta.

Kaksikielisyyden on

Kuvio 6. Kaksikielisyyden kokouksissa

Kokouksiin osallistujilta kysyttiin myös, kuinka usein he kohtaavat kielellisiä haasteita MYR:n kokouksissa. Vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: en koskaan, pari kertaa/kokous, useamman kerran/kokous, läpi koko kokouksen sekä en osaa sanoa. Puolet on vastannut, että ei koskaan kohtaa kielellisiä haasteita kokousten aikana. Vajaa 30 % kohtaa haasteita pari kertaa kokouksen aikana, 5 % useamman kerran kokouksen aikana ja niin ikään 5 % läpi koko kokouksen. 10 % vastaajista ei ole osannut määrittellä, kuinka usein he kohtaavat vaikeuksia ja ovat vastanneet, etteivät he osaa sanoa. Suomenkielisistä 55 % ei koskaan kohtaa kielellisiä haasteita, vastaavasti ruotsinkielisistä 50 %. 2 suomenkielistä ja 4 ruotsinkielisistä jäsentä kohtaavat haasteita pari kertaa/kokous. 25 % eli 2 ruotsinkielistä vastaajaa ei osaa sanoa. Useamman kerran tai läpi koko kokouksen kielellisiä haasteita kohtaavat vain suomenkieliset vastaajat (22 %).

Kyselylomakkeen IV-osiossa yhteistyöryhmän jäsenet ovat saaneet vastata kahteen avoimeen kysymykseen, jossa he ovat voineet kuvailla näkemyksiään MYR:n kaksikielisyydestä. He ovat omin sanoin kertoneet, mikä heidän mielestään MYR:n kaksikielisissä kokouskäytännöissä on parasta ja mikä pahinta. Yksi tärkeimmistä positiivista puolista, joita kaksikielisyyden tuo mukanaan, on mahdollisuus oman äidinkielen käyttöön.

Esim. 1

- (a) var och en får använda sitt eget modersmål och på det sättet uttrycka sig exakt
- (b) osallistujien mahdollisuus osallistua keskusteluun omalla äidinkielellään ja riippumatta toisen kotimaisen kielen taidostaan

Kuten esimerkistä 1 käy ilmi, sekä suomen- että ruotsinkieliset jäsenet pitävät mahdollisuutta oman kielen käyttöön tärkeänä. A-kodassa vastaaja korostaa mahdollisuutta ilmaista itseään tarkasti, mitä myös b-kohta tukee, sillä vastaajan mukaan toisen kotimaisen kielen taito ei vaikuta siihen, miten hyvin jäsen voi osallistua kokouksen keskusteluihin. Vastaajat ovat myös kokeneet, että kaksikielisyydessä positiivista on sen toimivuus, yhdistävyys, tasa-arvoisuus ja luonnollisuus: *luontevuus; känns naturligt; fungerande tvåspråkighet som förenar; elävä kaksikielisyys; att alla kan följa med jämlikt*. Jotkut vastaajista kokevat kaksikielisyyden niin positiivisena asiana, että he eivät näe siinä mitään huonoa.

Esim. 2

- (a) hittar inte något dåligt
- (b) finns ej negativt

Esimerkissä 2 on erityistä se, että ne, jotka eivät näe kaksikielisyydessä mitään negatiivista, ovat ruotsinkielisiä. Vastauksista ei kuitenkaan voida olettaa, että suomeksi vastanneet eivät pitäisi kaksikielisyttä vain positiivisena asiana. Osa vastaajista (4 ruotsinkielistä ja 2 suomenkielistä) ei ole komennoinut asiaa mitenkään, mikä voi tarkoittaa, ettei heille ainakaan vastaushetkellä ole tullut mieleen, mikä olisi pahinta MYR:n kaksikielisissä kokouskäytänteissä.

Jotkut kokevat huonona sen, että kahden kielen käyttö aiheuttaa paljon toistoa ja vie aikaa: *att det ibland tar onödigt mycket tid; samojen asioiden toisto sanasta sanaan toisella kotimaisella kielellä, kun itse on täysin kaksikielinen; saman puheenvuoron toistaminen molemmilla kielillä*. Ongelmalliseksi koetaan myös tilanteet, joissa puhuja jättää jotain olennaista sanomatta toisella kielellä tai jos asia esitetään vain toisella kielillä.

Esim. 3

- (a) om man använder båda språkerna men säger endast vissa saker på det ena språket, viktiga uttryck lämnas bort så att helheten för den som inte förstår språkerna blir lidande
- (b) personer som inte förstår det andra inhemska språket har svårigheter att få en helhetsbild
- (c) mahdollisesti puolet asioista jää tajuamatta joiltain edustajilta
- (d) asia esitetään epäselvästi vain yhdellä kielellä

Esimerkin 3 a ja b-kohdissa vastaajat toteavat saman asian: jos puhuja käyttää molempia kieliä, mutta sanoo vain tietyt asiat toisella kielellä, voi kokonaiskuva jäädä epäselväksi niille, jotka eivät ymmärrä molempia kieliä. C-kohdassakin viitataan mitä ilmeisimmin samaan ilmiöön: jos asia esitellään esimerkiksi perusteellisesti vain ruotsiksi, voi joidenkin edustajien olla vaikeaa ymmärtää käsitelty asia. Lisäksi, jos puhuja käyttää vain yhtä kieltä (d), on ymmärrettävää, että joillekin edustajille asiasisältö voi tällöin jäädä epäselväksi.

Yhdessä kommentissa todetaan kaksikielisyyden aiheuttavan vaatimuksia puheenjohtajalle: *en person som inte alls klarar det andra inhemska heller inte kan fungera som mötesordförande*. Jos ei siis osaa toista kotimaista kieltä, ei myöskään voi toimia puheenjohtajana. Kahden vastaajan mielestä kokousvalmistelut vievät enemmän aikaa, koska kaikki asiakirjat on käännettävä: *kokousvalmistelut vievät enemmän aikaa, kun asiakirjat tuotetaan sekä ruotsiksi että suomeksi; kääntäminen ja kokousasiakirjojen laatiminen kuormittaa kohtuuttomasti*.

3.3 Keskeisiä huomioita

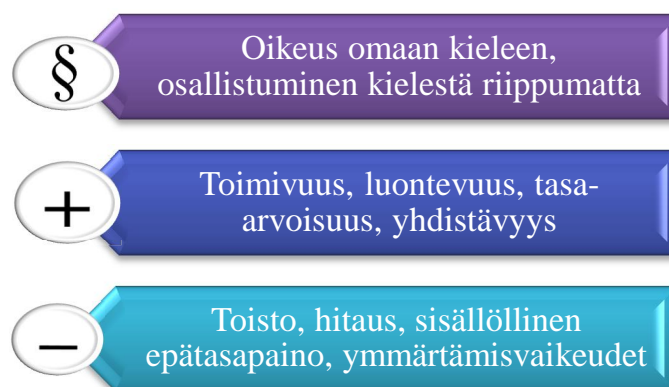
Tässä luvussa tiivistetään pääsisältö MYR:n kaksikielisten kokousten toimivuudesta ja osallistujien toisen kotimaisen kielen taidoista. Kuten MYR:n jäsenten vastaukset osoittavat, suurimmalla osalla jäsenistä on hyvän ruotsin/suomen kielen taito. Sekä produktiiviset taidot (puhuminen, kirjoittaminen) että reseptiiviset taidot (kuullun- ja luetunymmärtäminen) ovat hyviä. Suomenkielisistä vastaajista 67 % pitää reseptiivisiä taitojaan hyvinä (kyselyssä joko täysin tai osittain samaa mieltä), ruotsinkielisistä samaa mieltä on 100 %. Voidaan todeta, että ruotsinkieliset kokevat reseptiiviset taitonsa suomen kielessä erittäin hyviksi. Puheen tuottaminen ja kirjoittaminen näyttää olevan hieman vaikeampaa, sillä 56 % suomenkielisistä kokee produktiiviset taitonsa hyviksi. Ruotsinkielisistä samaa mieltä on 83 %. Jäsenistössä on myös sellaisia, joiden toisen kotimaisen kielen taito ei mahdollista vaikeuksista ymmärtämistä ja osallistumista ko. kielellä. Tämä seikka on syytä tiedostaa ja ottaa huomioon kielellisissä käytännöissä.

Kaikista vastaajista 57 % kuitenkin kokee, että toisen kotimaisen kielen taidoissa on puutteita – osallistujilla onkin halu kehittää kielitaitojaan. Erityisesti kirjallisten taitojen ja keskustelutaitojen eli produktiivisten taitojen kehittämien on osallistujille tärkeää. Myös sanavaraston kehittäminen koetaan tarpeelliseksi. Suurin osa (85 %) ei osallistunut kyselyyn vastaamisen ajankohtana kieltä

kehittävään koulutukseen, mutta vajaa 30 % haluaisi osallistua koulutukseen tulevaisuudessa.

85 % MYR:n jäsenistä pitää kokousten kielellisiä käytänteitä toimivina. Kaikki ruotsinkieliset vastaajat ovat tyytyväisiä käytänteisiin (täysin ja osittain samaa mieltä), suomenkielististä 67 %. Vaikka 62 % kokee, että kaksikielisyys hidastaa kokouksia, ei kahden kielen käyttö kuitenkaan estä heitä osallistumasta keskusteluun eikä vastausten perustella näytä aiheuttavan väärinkäsityksiä. 67 % kokee, että kahden kielen käyttö monipuolistaa asioiden käsittelyä.

Kuvio 7 kokoaa osallistujien mielipiteitä kokousten kaksikielisyudesta ja sen toimivuudesta. Kaksikielisyys tuo mukanaan paljon positiivista, mutta myös haasteita.

Kuvio 7. Kokousten kaksikielisyys

Lain näkökulmasta kaikilla on oikeus oman kielen, suomen tai ruotsin, käyttöön ja myös mahdollisuus valita, kumpaa kieltä haluaa kokouksissa käyttää. Positiivisena puolena pidetään kaksikielisuuden toimivuutta ja luontevuutta. Se on myös tasa-arvoista ja yhdistää, kun kaikilla on mahdollisuus suomen ja ruotsin kielen käyttöön. Kenenkään ei tarvitse esimerkiksi heikon kielitaidon takia olla osallistumatta kokouksiin. Toisaalta haasteina koetaan toisto ja hitaus, joita kaksikielisuuden ylläpito väistämättä aiheuttaa, varsinkin silloin, kun ei käytetä simultaanitulkkausta. Puheenvuoroissa voi kielen käytön välillä olla suuria eroja, jolloin asiasisältö voi välittyä puutteellisesti toisenkielisille osallistujille, mikä puolestaan voi johtaa ymmärtämisvaikeuksiin. Kokonaiskuvaa tarkasteltaessa MYR:n jäsenet ovat kuitenkin tyytyväisiä kokousten kaksikielisyyteen ja pitävät kokousten kaksikielisiä käytänteitä toimivina.

4 KOKOUKSET KIELIVALINNAN JA PUHEENVUORON KIELEN NÄKÖKULMASTA

Tässä luvussa käydään läpi neljän MYR-kokouksen kielivalintoja. Kokousten kielivalintoja tarkasteltaessa on laskettu, kuinka monta yksi- ja kaksikielistä vuoroa kokouksissa on pidetty ja miten nämä vuorot esiintyvät: yksin, pareina vai sekvensseinä. Luvussa esitellään myös semikaksikielisiä puheenvuorosekvenssejä sekä MYR:n jäsenten näkemyksiä kielivalinnoista kuten asioiden käsittelyyn käytetystä kielestä, tulkkauksesta, asiakirjojen lukemisesta ja kokouksissa käytetyistä kielistä (milloin heidän mielestään kokouksissa käytetään suomea ja milloin ruotsia). Taulukosta 2 näkyy, kuinka paljon ruotsia ja suomea on käytetty kokouksissa ajallisesti ja kuinka suuri osuus kunkin kokouksen kokonaisuudesta on puhuttu ruotsia ja suomea.

Taulukko 2. Suomen ja ruotsin kielen osuus kokouksissa

Kokous		Kesto: h.min.s	Suomen osuus	Ruotsin osuus
16.4.2010	su	0.44.25	49 %	51 %
	ru	0.45.59		
7.5.2010	su	0.37.42	44 %	56 %
	ru	0.47.33		
30.9.2010	su	0.34.11	51 %	49 %
	ru	0.32.25		
11.2.2011	su	1.26.38	60 %	40 %
	ru	0.57.29		
yhteensä	su	3.22.56	53 %	47 %
	ru	3.03.26		

Kuten taulukosta 2 käy ilmi, suomea on puhuttu neljässä kokouksessa yhteensä 3 tuntia 22 minuuttia ja 56 sekuntia eli 53 % ajasta. Ruotsin kielen osuus on 47 % eli 3 tuntia 3 minuuttia ja 26 sekuntia. Ruotsia on käytetty neljässä kokouksessa siis 6 prosenttiyksikköä (19 minuuttia 30 sekuntia) vähemmän kuin suomea. Suurin ero kielten käytön välillä on helmikuun (11.2.) kokouksessa, jossa suomen kieltä käytetään 60 % ja ruotsin kieltä 40 % ajasta. Suomea on puhuttu 29 minuuttia 9 sekuntia enemmän kuin ruotsia. Sen sijaan huhtikuun (16.4.) ja syyskuun (30.9.) kokouksissa molempia kotimaisia kieliä käytetään lähes yhtä paljon: eroa kielten välillä on vain 2 prosenttiyksikköä. Syyskuun kokouksessa on puhuttu 1 minuutti 46 sekuntia enemmän suomea kuin ruotsia ja huhtikuun kokouksessa 1 minuutti 34 sekuntia enemmän ruotsia kuin suomea. Toukokuun

kokouksessa (7.5.) ruotsin kieltä on käytetty 56 % ajasta, suomea 44 %. Ruotsia on puhuttu 9 minuuttia ja 51 sekuntia enemmän kuin suomea.

4.1 Puheenvuoroittainen kielenkäyttö

Kaikista neljästä kokouksesta on laskettu käytettyjen puheenvuorojen määrä, yksi- ja kaksikielisten vuorojen määrä ja niiden kestot. Suomen- ja ruotsinkieliset puheenvuorot esiintyvät kokouksissa joko yksittäin, pareittain tai sekvensseinä. Sekvenssillä tarkoitetaan vähintään kolmea peräkkäistä joko yksi- tai kaksikielistä vuoroa.

Yksikielisessä puheenvuorossa puhuja käyttää joko suomea tai ruotsia, kaksikielisessä molempia kieliä, mutta ei välttämättä yhtä paljon. Puhujasta riippuen asiasisältö saatetaan esitellä yksityiskohtaisemmin toisella kielellä ja vain pääpiirteissään toisella. Kaksikieliseksi vuoroiksi lasketaan myös sellaiset vuorot, joissa puhuja sanoo esimerkiksi vain *puheenjohtaja - ordförande*, mutta käyttää tämän jälkeen vain toista kieltä asiansa esittelyyn tai kysymyksensä esittämiseen. Puheenvuoroista on laskettu lisäksi niin kutsuttuja semikaksikielisiä sekvenssejä (4.1.4), joissa vähintään kolme yksi- ja kaksikielistä puheenvuoroa vuorottelevat keskenään. Tämä kategoria on päällekkäinen yksi- ja kaksikielisten yksittäisten, pareittaisten ja sekvensseittäisten puheenvuorojen kanssa, mutta niitä on silti hyvä tarkastella, koska ne kuvaavat kielivalinnaltaan erilaisten puheenvuorojen vuorovaikutusta kokousten kokonaisrakenteeseen.

4.1.1 Yksikieliset puheenvuorot

Taulukosta 3 käy ilmi kaikkien kokousten yksikielisten puheenvuorojen määrä ja niiden osuudet kokouksen puheenvuoroista. Lisäksi taulukossa on eritelty suomen- ja ruotsinkielisten yksikielisten vuorojen määrä ja kesto.

Kuten taulukosta 3 ilmenee, yksikielisten vuorojen osuus kaikista neljässä kokouksessa käytetyistä puheenvuoroista on 52 % eli 207 vuoroa 395 vuorosta. Suomenkielisiä näistä 207 vuorosta on 31 % ja ruotsinkielisiä 69 %. Ajallisesti tarkasteluna ero ei kuitenkaan ole kovin suuri: yksikielisissä vuoroissa ruotsia on puhuttu noin 3 minuuttia enemmän kuin suomea. Yksikielisten vuorojen ajallista ja prosentuaalista eroa selittää se, että kestoiltaan lyhyet ruotsinkieliset puheenvuorot kasvattavat ruotsinkielisten vuorojen lukumäärää, mutta lisäävät aikaan vain muutaman sekunnin.

Taulukko 3. Yksikieliset puheenvuorot

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	yhteensä
Yksikieliset	38 (37 %)	33 (56 %)	19 (35 %)	117 (66 %)	207 (52 %)
suomenkieliset	22 (58 %)	7 (21 %)	0 (0 %)	35 (30 %)	64 (31 %)
kesto min.s	11.29	5.06	0	13.46	30.21
ruotsinkieliset	16 (42 %)	26 (79 %)	19 (100 %)	82 (70 %)	143 (69 %)
kesto min.s	8.34	9.21	2.9	13.34	33.38

Esimerkin 4 yksikieliset ruotsinkieliset puheenvuorot ovat kaikki olleet kestoltaan 1–3 sekuntia. Ne ovat toukokuun kokouksesta, jossa 56 % vuoroista on yksikielisiä ja näistä 79 % on ruotsinkielisiä. Kokous sisältää 26 yksikielistä ruotsinkielistä vuoroa, joista 16 kestää vain 1–3 sekuntia. Kuten esimerkistä 4 käy ilmi, puheenjohtajalla on lyhyitä vuoroja esimerkiksi hänen antaessaan puheenvuoron seuraavalle puhujalle (vuorot 15, 25). Vuorot 28, 32 ja 49 osoittavat, että myös asioiden esittelijät ovat pitäneet lyhyitä ruotsinkielisiä puheenvuoroja.

Esim. 4

- (15) PJ: N.N. var så god.
- (25) PJ: Så var det N.N., var så god.
- (28) E3: Det finns i vårt utlåtande.
- (32) E1: Jo, det är helt rätt.
- (49) E5: Får jag kommentera? (7.5.)

Yksikielisten vuorojen osuus vaihtelee kokouksittain 35 prosentista aina 66 prosenttiin. Kaikki muut, paitsi tutkimusaineiston ensimmäinen kokous (16.4.), sisältävät enemmän yksikielisiä ruotsinkielisiä puheenvuoroja kuin suomenkielisiä. Eniten yksikielisiä vuoroja on käytetty helmikuun (11.2.) kokouksessa, jossa niiden osuus on 66 % kyseisen kokouksen vuoroista. Suomenkielisiä yksikielisistä on 30 % ja ruotsinkielisiä 70 %. Ruotsia käytetään kuitenkin 12 sekuntia vähemmän kuin suomea. Tämä tarkoittaa, että kuten toukokuun kokouksessa, niin myös helmikuun kokouksessa on pidetty useita lyhyitä ruotsinkielisiä puheenvuoroja. Vähiten yksikielisiä vuoroja (35 %) on syyskuun kokouksessa, joka ei sisällä yhtään yksikielistä suomenkielistä puheenvuoroa.

4.1.2 Kaksikieliset puheenvuorot

Kaikista neljästä kokouksesta on yksikielisten vuorojen lisäksi käyty läpi kaksikieliset puheenvuorot, joissa puhuja käyttää sekä suomea että ruotsia. Taulukossa 4 on kuvattu vuorojen määrä, kesto sekä suomen ja ruotsin kielen ajallinen osuus. Taulukon 4 mukaan kaksikielisiä puheenvuoroja on pidetty yhteensä 188, mikä tarkoittaa että 48 % kaikista 395 puheenvuorosta on kaksikielisiä. Kaksikielisten vuorojen määrä vaihtelee huomattavasti kokouksittain. Huhtikuun ja syyskuun kokouksissa niiden osuus on yli 60 % vuoroista, kun taas helmikuun kokouksessa osuus jää 34 %:iin ja toukokuun kokouksessa kaksikielisiä vuoroja on 44 % kaikista käytetyistä puheenvuoroista.

Taulukko 4. Kaksikieliset puheenvuorot

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	yhteensä
Määrä	65 (63 %)	27 (44 %)	36 (65 %)	60 (34 %)	188 (48 %)
Kesto min.	71	70	64	116	321
suomeksi	33 (46 %)	32 (46 %)	34 (53 %)	73 (63 %)	172 (54 %)
ruotsiksi	38 (54 %)	38 (54 %)	30 (47 %)	43 (37 %)	149 (46 %)

Kaksikielisten vuorojen kesto on taulukossa 4 pyöristetty minuuttien tarkkuudelle. Suomen ja ruotsin kielen ajallinen osuus kaksikielisistä vuoroista ei juuri eroa kolmen ensimmäisen kokouksen osalta. Prosentuaaliset osuudet osoittavat, että sekä huhtikuun kokouksessa että toukokuun kokouksessa kaksikielisten vuorojen suomen ja ruotsin kielen osuus jakaantuu suhteellisen tasaisesti: ruotsin kieltä käytetään 8 prosenttiyksikköä enemmän kuin suomen kieltä. Syyskuun kokouksen osalta suomen kieltä käytetään 6 prosenttiyksikköä enemmän kuin ruotsia. Tutkimusaineiston viimeisessä kokouksessa (11.2.) kaksikielisten vuorojen ajasta 63 % puhutaan suomea ja 37 % ruotsia. Kokouksessa puhutaan suomea 30 minuuttia enemmän kuin ruotsia, kun kyseessä ovat kaksikieliset puheenvuorot.

4.1.3 Yksi- ja kaksikieliset puheenvuorot yksittäin, pareittain ja sekvensseittäin

Tässä alaluvussa kuvataan, kuinka yksi- ja kaksikieliset vuorot esiintyvät kokouksissa. Taulukosta 5 käy ilmi, kuinka monta yksittäistä, pareittaista ja sekvensseittäistä vuoroa kokouksissa esiintyy. Yksittäisiä vuoroja on 87, joista yksikielisiä on 46 ja kaksikielisiä 41. Yksikieliset voidaan edelleen jakaa suomen-

kielisiin (18) ja ruotsinkielisiin (28) puheenvuoroihin, yksittäisiä ruotsinkielisiä vuoroja on siis 10 enemmän kuin suomenkielisiä. Kokouksissa esiintyy yhteensä 30 yksi- tai kaksikielistä paria eli ne sisältävät 60 puheenvuoroa. Yksikielisiä vuoroja esiintyy pareittain 17 ja kaksikielisiä 13. Yksikielisistä pareista 6 on suomenkielisiä ja 11 ruotsinkielisiä.

Taulukko 5. Yksi- ja kaksikieliset puheenvuorot yksittäin, pareittain ja sekvensseittäin

	Yksikielinen (suomi+ruotsi)	Kaksikielinen
87 Yksittäistä (87 vuoroa)	46 (18+28)	41
30 Paria (60 vuoroa)	17 (6+11)	13
55 Sekvenssiä (248 vuoroa)	29 (9+20)	26

Sekvenssejä eli vuoroja, joissa on vähintään kolme joko yksi- tai kaksikielistä vuoroa peräkkäin, on 55, ja ne käsittävät yhteensä 248 puheenvuoroa. Näistä 55 sekvenssistä 29 on yksikielisiä, joista puolestaan suurin osa on ruotsinkielisiä. Kaksikielisiä sekvenssejä on 26 (ks. taulukko 6). Kaksikielistä sekvenssiä voivat rajata niin ruotsin- kuin suomenkielisetkin yksikieliset puheenvuorot.

Yksikielinen vuoro voi esiintyä joko yksin, parina tai osana yksikielistä sekvenssiä. Yksittäinen yksikielinen puheenvuoro esiintyy kahden kaksikielisen vuoron välissä, toisenkielisen yksikielisen ja kaksikielisen vuoron välissä tai kahden toisenkielisen vuoron välissä.

Esim. 5

(70) PJ: Passar.

(71) E8: Tää tuli nyt vähän yllättäen, mutta on mulla nyt muistissa nää, nää EAKR-hankkeet. Elikkä Luodon kiertoliittymähän oli noin, yksi näitä EAKR-hankkeita. - -.

(72) PJ: Kiitoksia, N.N. Tack ska du ha för det här, och sen... Jo, varsågod N.N. (11.2.)

Esimerkki 5 havainnollistaa, että yksittäinen yksikielinen vuoro, tässä tapauksessa suomenkielinen vuoro 71, voi esiintyä yksikielisen (70) ja kaksikielisen (72) vuoron välissä sen lisäksi, että se voi esiintyä kahden kaksikielisen vuoron välissä.

Jos taas yksikielinen vuoro esiintyy parina, kaksi yksikielistä vuoroa seuraa toisiaan, kuten esimerkissä 6.

Esim. 6

- (2) O1: Eihän me olla kansanedustajia.
- (3) PJ: Ei tiedä, mitä meistä vielä tuleekaan.
- (23) PJ: Jo.
- (24) E5: Herr ordförande, en fråga. I det här Botnica ettan då, var det samma aktörer där eller har de ändrat Kaskö här och resterna som de aktörer här? Var Närpes med i det här tidigare skedet? (16.4.)

Esimerkissä 6 on kaksi peräkkäistä suomenkielistä vuoroa (2, 3) ja kaksi peräkkäistä ruotsinkielistä vuoroa (23, 24), jotka muodostavat kukin parin eli pareittaisen yksikielisen vuoron. Vuoroa 2 edeltää puheenjohtajan kokouksen avaava kaksikielinen vuoro ja kolmatta vuoroa seuraa jälleen puheenjohtajan kaksikielinen puheenvuoro eli yksikielinen suomenkielinen pari esiintyy kaksikielisten vuorojen välissä. Esimerkin vuoroa nro 23 edeltää asian esittelijän kaksikielinen vuoro ja vuoroa 24 seuraa toisen asian esittelijän kaksikielinen puheenvuoro.

Jos yksikielisiä, joko suomen- tai ruotsinkielisiä puheenvuoroja, on peräkkäin kolme tai useampi, ne muodostavat sekvenssin. Kokouksessa voi siis esiintyä sekä yksikielisiä suomenkielisiä sekvenssejä että vastaavia ruotsinkielisiä.

Kaksikielinen vuoro voi niin ikään esiintyä yksin, osana paria tai osana sekvenssiä. Yksittäinen kaksikielinen puheenvuoro esiintyy yksikielisten vuorojen välissä.

Esim. 7

- (52) O1: Siinäkö on Kyrönmaan kuntien kannanotto?
- (53) E1: On, on, joo, nehän ovat näin. Ne ovat olleet mukana tekemässä tätä KOKO-ohjelmaa, VASEKin puitteissa, - - Det här att Kyroland nu inte har ett eget program det beror på att det har redan regioncentrum-programmet så gjorde man ju då gemensamt för Vasaregionens och Kyrolands kommuner - -.
- (54) O1: No joo, tää antaa selvityksen, että tosiaan kunnissa ei tällaista kannanottoa ole tapahtunut, että se on mennyt vähän niin kuin mutkan kautta sitten tämmöiseksi. (16.4.)

Esimerkissä 7 kaksikielinen vuoro (53) esiintyy kahden yksikielisen suomenkielisen vuoron välissä. Kaksikielinen vuoro voisi esiintyä myös ruotsinkielisten vuorojen tai sekä suomen- että ruotsinkielisen vuoron välissä.

Kaksi peräkkäistä kaksikielistä vuoroa muodostaa parin. Sekvenssi puolestaan kattaa vähintään kolme peräkkäistä kaksikielistä vuoroa. Esimerkki 8 havainnollistaa, mitä kaksikielinen sekvenssi käytännössä tarkoittaa.

Esim. 8

(88) E6: Niin puheenjohtaja, tästä vielä, että sitten kun tämä lausunto-kierros on tuota käyty ja sitten kun olemme tehneet muutokset sen pohjalta - -. Att innan det här går sen sist och slutligen till landskapsstyrelsen, vi kommer att ha möjlighet ännu en gång till att behandla detta.

(89) PJ: Okei, elikkä voitaisiinko me nyt todeta tuohon N.N. kommenttiin, että tämä meillä on nyt sitten sillä lailla vielä auki, - -. Och det här kommer en gång till att vi kan behandla det. Ja minäkin kiitän kaikkia mukanaolijoita - - eli tällä keskustelulla eteenpäin, vi för det här vidare utifrån den här diskussionen. Asia käsitelty.

(90) PJ: Saken behandlad. Och sen tar vi punkt 12. Kohta 12. Representant till Akava Österbottens arbetsgrupp, elikkä Akavan Pohjanmaan työryhmän jäsenyys elikkä innovaatio, business och innovation.

(91) E1: Jo, det är som beslut så vi väljer N.N. eli valitaan N.N.

(92) PJ: Föreslår vi väljer N.N., N.N. ehdotetaan valittavaksi. Keskustelua? Hyväksytään. Godkänns.

(93) PJ: Övriga ärenden? Muita asioita? (16.4.)

Esimerkissä 8 on kuuden puheenvuoron pituinen kaksikielinen sekvenssi. Osallistuja O2:n puheenvuoro (88) aloittaa sekvenssin ja se päättyy puheenjohtajan vuoroon (93). Ennen sekvenssiä (87) puheenjohtaja pitää yksikielisen suomenkielisen vuoron. Sekvenssiä seuraa (vuoro 94) osallistujan O5 yksikielinen ruotsinkielinen puheenvuoro.

Kun tarkastellaan yksittäisten, pareittaisten ja sekvensseittäisten vuorojen määrää, huomataan, että useimmat vuorot ovat osa sekvenssiä. Sekvenssien 248 puheenvuoroa kattavat 63 % kokousten 395 puheenvuorosta. Yksikielisiä sekvenssejä esiintyy kolme enemmän kuin kaksikielisiä ja yksikielisiä ruotsinkielisiä sekvenssejä on noin kaksi kertaa enemmän kuin suomenkielisiä. Yksikielinen suomenkielinen sekvenssi sisältää enimmillään 5 vuoroa, ruotsinkielinen 10 vuoroa ja kaksikielinen sekvenssi 11 vuoroa.

Esim. 9

(9) PJ: Passar N.N. och N.N? Det är klart att vi väljer dom. Eli valitaan nämä kaksi henkilöä pöytäkirjan tarkistajiksi.

(10) PJ: Då går vi till paragraf 23 landskapets samarbetsdokument 2011–2012. Eli pykälä 23 maakunnan yhteistyöasiakirja vuosiksi 2011–2012 ja N.N. olkaa hyvä, varsågod.

(11) E1: Ordförande, puheenjohtaja, föredragningen här blir då tudelad så att jag tar den här textdelen medan då N.N. berättar om den här finansieringstabellen som vi då skall godkänna, behandla och godkänna. Esittelen tässä tätä tekstiosaa ja N.N. kertoo sitten tästä rahoitus-taulukosta kaikkine kulmalukuineen. - - Puheenjohtaja tämä on tää kehikko, ja lienee sopivaa, että N.N. jatkaa tän numero-osan esittelyä, esittelyllä niin näette, mihin kohdennetaan rahat kiinni.

(12) PJ: Olkaa hyvä N.N. Varsågod N.N

(13) E4: Jo, tackar. Som N.N. nämnde så bilaga 23A så finns det tyngdpunkterna på skriftligt. Elikkä liitteestä 23A, niin kuin N.N. mainitsi, niin on eri alueviranomaisten painopisteet kahdelle tulevalle vuodelle. Mut sitten liitteet, bilagorna 23B och C, om vi börjar med dom. - - Har ni frågor, kysymyksiä gällande 2011? (30.9.)

Esimerkin 9 kaltaisia kaksikielisiä sekvenssejä on neljässä kokouksessa siis yhteensä 26. Kyseinen sekvenssi sisältää viisi puheenvuoroa (9–13). Tätä ketjua sekä edeltää että seuraa yksikielinen ruotsinkielinen vuoro (8 ja 14).

Taulukon 6 mukaan koko aineistossa on 29 yksikielistä sekvenssiä, joista 9 on suomenkielistä ja 20 ruotsinkielistä, ja 26 kaksikielistä sekvenssiä. Yksikielisten sekvenssien keskipituus on 4 vuoroa ja kaksikielisten 5. Pisin yksikielinen sekvenssi koostuu 10 vuorosta, kaksikielinen puolestaan 11 puheenvuorosta. Esimerkiksi huhtikuun (16.4.) kokouksessa on 4 yksikielistä sekvenssiä ja ne kaikki koostuvat 3 vuorosta. Suomenkielisiä sekvenssejä on 3 ja ruotsinkielisiä 1. Kaksikielisiä sekvenssejä on 9 ja niiden keskipituus on 5 puheenvuoroa ja pisimmässä sekvenssissä on 11 vuoroa.

Taulukko 6. Yksi- ja kaksikieliset sekvenssit kokouksittain

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Koko aineisto
Yksikielinen	4	6	2	17	29
suomi	3	1	0	5	9
ruotsi	1	5	2	12	20
keskipituus	3	4	4	5	4
vaihteluväli	3	3–6	3–5	3–10	3–10
Kaksikielinen	9	3	6	8	26
keskipituus	5	6	5	3	5
vaihteluväli	3–11	3–11	3–10	3–5	3–11

Eryityisesti huomioitavaa taulukossa 6 on se, että kolmessa ensimmäisessä kokouksessa kaksikieliset sekvenssit ovat pisimmillään 10 tai 11 vuoron mittaisia, kun taas helmikuun kokouksessa vuoroja on korkeintaan 5, minkä takia myös

kaksikielisten sekvenssien keskipituus on lyhyempi kuin huhtikuun, toukokuun tai syyskuun kokouksissa. Kokouksittaisten yksi- tai kaksikielisten sekvenssien määrää ei voida suoraan verrata, koska kokoukset sisältävät eri määrän puheenvuoroja. Ajallisesti ja puheenvuorollisesti pisimmässä kokouksessa (11.2.) yksikielisiä sekvenssejä on eniten, toisaalta kaksikielisiä sekvenssejä on eniten huhtikuun kokouksessa, joka sisältää 74 puheenvuoroa vähemmän kuin helmikuun kokous.

4.1.4 *Semikaksikieliset puheenvuorosekvenssit*

Semikaksikieliset puheenvuorosekvenssit koostuvat yksi- ja kaksikielisistä vuoroista, jotka vuorottelevat keskenään (yksikielinen, kaksikielinen, yksikielinen jne.) Semikaksikieliseen sekvenssiin kuuluu aina vähintään kolme vuoroa ja se päättyy, kun peräkkäin esiintyy kaksi kielellisesti samantyyppistä vuoroa (esim. suomenkielistä vuoroa seuraa toinen suomenkielinen vuoro).

Esim. 10

(48) PJ: Ja. Ytterligare diskussion? Keskustelu? Varsågod.

(49) E8: Jag skulle kunna tillägga här om de här resultatavtalen att för regionförvaltningsverkets del så är det igen en annan tidtabell. - - Men det håller på med texten nu, men till kännedom att det är på kommande.

(50) PJ: Tack. Diskussionen är avslutad. Keskustelu on päättynyt. Och vi konstaterar att landskapets samarbetsgrupp har behandlat detta ärende. Eli, maakunnan yhteistyöryhmä on käsitellyt tätä asiaa. Kohta 25. (30.9.)

Esimerkin 10 vuoro 48 on kaksikielinen vuoro, jota seuraa yksikielinen ruotsinkielinen puheenvuoro (49). Sekvenssin päättävä vuoro 50 on jälleen kaksikielinen eli kaksi- ja yksikieliset vuorot vuorottelevat, mistä muodostuu semikaksikielinen sekvenssi. Taulukko 7 kuvaa semikaksikielisten sekvenssien määrän kokouksittain. Sekvenssit on luokiteltu sen mukaan, sisältävätkö ne kaksikielisten vuorojen lisäksi vain yksikielisiä ruotsinkielisiä vuoroja, vain yksikielisiä suomenkielisiä vuoroja vai sekä suomen- että ruotsinkielisiä vuoroja.

Taulukosta 7 näkyy, että semikaksikielisiä sekvenssejä esiintyy yhteensä 40, joista 24 sekvenssissä vuorottelevat ruotsin- ja kaksikieliset vuorot, 6 sekvenssissä vuorottelevat suomen- ja kaksikieliset vuorot ja joista 10 sekvenssissä on kaksikielisten vuorojen lisäksi sekä yksikielisiä ruotsin- että suomenkielisiä vuoroja. Tämä tarkoittaa, että semikaksikielisistä sekvensseistä 60 % esiintyy sekvensseinä, joissa ruotsinkieliset ja kaksikieliset puheenvuorot vuorottelevat, kuten esimerkissä 10. Toiseksi yleisimpiä (25 %) semikaksikielisiä sekvenssejä ovat sekvenssit, joissa on sekä suomen- ja ruotsinkielisiä puheenvuoroja että

kaksikielisiä vuoroja. 15 % semikaksikielisistä sekvensseistä on sekvenssejä, joissa suomenkieliset ja kaksikieliset puheenvuorot vuorottelevat.

Taulukko 7. Semikaksikieliset sekvenssit

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Koko aineisto
Sekvenssit	10	7	8	15	40
Ru + kaksikiel.	5	5	8	6	24 (60 %)
Su + kaksikiel.	3	0	0	3	6 (15 %)
Su + ru + kaksikiel.	2	2	0	6	10 (25 %)

Koko aineiston osalta lyhimmillään semikaksikieliset sekvenssit ovat 3 vuoron ja pisimmillään 6 vuoron pituisia. Vaihteluväli kokouksittain (ensimmäisestä viimeiseen) on seuraavanlainen: 3–6, 3–5, 3–6, 3–6 ja keskipituus: 4, 3, 4, 4. Luvuista ilmenee, että semikaksikieliset sekvenssit koostuvat usein kolmesta tai neljästä vuorottelevasta yksi- ja kaksikielisestä puheenvuorosta. Kaksi vähiten puheenvuoroja sisältävää kokousta (7.5. ja 30.9.) sisältävät myös vähiten semikaksikielisiä sekvenssejä. Eniten semikaksikielisiä sekvenssejä on sekä ajallisesti että puheenvuorollisesti pisimmässä helmikuussa 2011 pidetyssä kokouksessa.

Esim. 11

(150) PJ: Okei, näin tehdään.

(151) PJ: Pykälä seitsemän on sitten käyty läpi. Paragraf sju är då avslutad. Paragraf åtta, beredning av landskapsprogrammets genomförandeplan för året 2012–2013, påbörjas. Eli pykälä kaheksan, Pohjanmaan maakuntaohjelman tuottamissuunnitelma 2012–2013 laatiminen alkaa. Kuka vetää?

(152) E5: Det är N.N

(153) PJ: N.N. olkaa hyvä, varsågod. (11.2.)

Esimerkin 11 semikaksikielinen sekvenssi on melko tyypillinen sekvenssi neljine puheenvuoroinen, mutta se ei sisällä kaksikielisten vuorojen lisäksi pelkästään yksikielisiä ruotsinkielisiä vuoroja kuten yleisin semikaksikielinen sekvenssi, vaan ketjussa on sekä suomen- että ruotsinkielinen yksikielinen vuoro (150, 152). Semikaksikieliset sekvenssit ovat päällekkäisiä yksi- ja kaksikielisten yksittäisten, pareittaisten sekä sekvensseittäisten puheenvuorojen kanssa. Esimerkin 11 vuoro 150 on osa semikaksikielistä sekvenssiä, mutta se on myös osa yksikielistä

suomenkielistä sekvenssiä, joka koostuu vuoroista 146–150. Vuoro 151 on yksittäinen kaksikielinen vuoro, 152 on yksittäinen ruotsinkielinen vuoro ja 153 muodostaa kaksikielisen parin seuraavan vuoron (154) kanssa. Esimerkin 11 semikaksikielinen sekvenssi päättyy kaksikieliseen vuoroon 153, koska seuraava vuoro (154) on myös kaksikielinen.

4.2 Osallistujien näkemyksiä kielivalinnoista

Tämä luku käsittelee kokouksiin osallistujien näkemyksiä kielivalinnoista, joita on selvitetty kyselylomakkeen avulla. MYR:n jäseniltä on kysytty mielipiteitä kokousten kielivalinnoista eri näkökulmista, esimerkiksi, millä kielellä kokousasiakirjoja luetaan, millä kielellä osallistujat esittävät asiansa kokouksissa, minkä kielistä esittelyä he mieluiten seuraavat ja kokevatko he, että asioita käsitellään yhtä paljon molemmilla kielillä.

Kaksikielisissä kokouksissa tulkkaus voi olla tarpeen, jotta voidaan taata osallistujille mahdollisuus seurata kokousta omalla kielellä. MYR:n kokouksissa ei käytetä tulkkausta ja jäseniltä onkin kysytty, *pitäisikö heidän mielestään kokouksissa olla tulkkaus*. Hieman yli puolet (52 %) vastaajista on täysin eri mieltä ja 14 % osittain eri mieltä. Niin ikään 14 % on vastannut olevansa osittain samaa mieltä ja kokee, että kokouksissa tulisi olla tulkkaus. Kukaan ei ole täysin samaa mieltä. Loput eivät ole samaa eivätkä eri mieltä (10 %) tai eivät osaa sanoa (10 %). Jos käytössä olisi konsekutiivitulkkkaus, hidastaisi se kokouksia, koska tulkki toistaisi puhujan sanoman asiasisällön puhujan jälkeen. Toisaalta simultaani- eli samanaikaistulkkaus voisi nopeuttaa kokousten kulkua, sillä puheenjohtajan tai muidenkaan osallistujien ei tarvitsisi toistaa asioita toisella kielellä, mutta simultaanitulkkauksen varten on hankittava teknisiä varusteita ja tulkkauks-tilanteessa paikalla tulee olla yleensä vähintään kaksi tulkkia. Tämä puolestaan lisääisi kuluja.

Kieliryhmittäin tarkasteltuna sekä suomen- että ruotsinkielisistä 67 % on joko täysin tai osittain eri mieltä eli kumpikaan kieliryhmä ei näyttäisi pitävän tulkkausta erityisen tarpeellisena. Jäsenten hyvät toisen kotimaisen kielen taidot (3.1) ja heidän tyytyväisyytensä nykyisiin kielellisiin käytänteisiin (3.2.1) vähentävät osaltaan koettua tulkkauksen tarvetta.

4.2.1 Kokousasiakirjojen lukeminen

MYR:n jäsenille on esitetty kysymys kokousasiakirjojen lukemisesta: millä kielellä he lukevat asiakirjoja ennen kokouksia (suomeksi, ruotsiksi vai molemmilla kielillä) ja millä kielellä he käyttävät asiakirjoja kokousten aikana.

Taulukko 8. Kokousasiakirjojen lukeminen ennen kokouksia ja niiden aikana

	Suomeksi	Ruotsiksi	Molemmilla kielillä
Ennen	6	9	6
äidinkieli ruotsi	-	8	4
äidinkieli suomi	6	1	2
Aikana	7	7	7
äidinkieli ruotsi	1	6	5
äidinkieli suomi	6	1	2

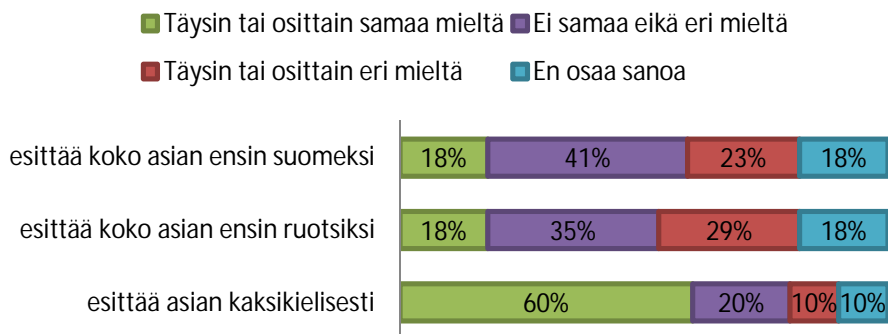
Taulukosta 8 näkyy, että ennen kokouksia 6 MYR:n jäsentä lukee kokousasiakirjoja suomen kielellä, 9 ruotsin kielellä ja 6 molemmilla kielillä. Kun tarkastellaan lukutottumuksia äidinkielen mukaan, selviää, että yksikään ruotsinkielinen ei ennen kokouksia lue ainoastaan suomenkielisiä kokousasiakirjoja. He siis lukevat asiakirjoja joko vain ruotsiksi (8) tai molemmilla kielillä (4). Suomenkielisistä suurin osa lukee asiakirjoja vain suomeksi (6), yksi vain ruotsiksi ja kaksi molemmilla kielillä. Kokousten aikana suomen- tai ruotsin kielellä tai molemmilla kielillä lukevia on yhtä paljon: 7 käyttää suomenkielisiä ja 7 ruotsinkielisiä asiakirjoja, niin ikään 7 käyttää asiakirjoja molemmilla kielillä. Ruotsinkielisistä vain ruotsinkielisiä asiakirjoja kokousten aikana käyttää 6 jäsentä. Suomenkielisistä vastaavasti 6 lukee vain suomenkielisiä asiakirjoja. Molemmilla kielillä asiakirjoja lukee 5 ruotsinkielistä ja 2 suomenkielistä vastaajaa.

Vastausten perustella on selvitetty, lukeeko sama henkilö asiakirjoja vain omalla äidinkielellään sekä ennen kokouksia että niiden aikana. Sekä 5 suomenkielistä että 5 ruotsinkielistä jäsentä valitsee luettavakseen asiakirjoja vain omalla äidinkielellään. Yksi vastaajista, joka on ilmoittanut suomen äidinkielekseen, lukee vain ruotsinkielisiä asiakirjoja. Yksikään ruotsinkielinen vastaaja ei käytä vain suomenkielisiä asiakirjoja, mutta yksi ruotsinkielinen on vastannut lukevansa asiakirjoja molemmilla kielillä ennen kokouksia ja käyttävänsä suomenkielisiä asiakirjoja kokousten aikana. Äidinkielestä riippumatta kaikilla osallistujilla on kuitenkin mahdollisuus vapaasti valita, millä kielellä he haluavat lukea asiakirjoja ja minkä kokousdokumentaation saatavuus molemmilla kotimaisilla kielillä takaa.

4.2.2 Asioiden esittely

Vastaajat ovat saaneet antaa mielipiteensä siitä, millaista esittelyä he mieluiten seuraavat, kun vastausvaihtoehdot ovat olleet seuraavat: koko asia esitetään ensin suomeksi; koko asia esitetään ensin ruotsiksi; esittelijä esittää asian kaksikielisesti. Esittelijä, joka esittää asian esimerkiksi ensin suomeksi, voi esittää koko asian tämän jälkeen myös ruotsiksi ja siten pitää kaksikielisen puheenvuoron. Tässä kysymyksessä kuitenkin tarkoitetaan sitä, että koko asia esitellään ensin yhdellä kielellä ja sitten vasta toisella, kun taas kaksikielisen asian esittelyn aikana kieliä käytetään vuorotellen.

Seuraan mieluiten esittelyä, jossa esittelijä

Kuvio 8. Asian esittelyn seuraaminen

Kuten kuvioista 8 käy ilmi, MYR:n jäsenten mielestä on mieluisin seurata esittelijää, joka *esittää asian kaksikielisesti*, koska 60 % on täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että he seuraavat mieluiten kaksikielistä asian esittelyä. Näyttäisi siltä, että 10 % vastaajista ei haluaisi seurata kaksikielistä esittelyä, koska he ovat täysin (5 %) tai osittain (5 %) eri mieltä. 20 % ei ole samaa eikä eri mieltä ja 10 % ei osaa sanoa. Suomenkielisistä mieluiten kaksikielistä asian esittelyä seuraa 44 % ja ruotsinkielisistä 73 %. Kukaan ruotsinkielisistä ei ole eri mieltä, suomenkielisistä puolestaan 22 % on täysin tai osittain eri mieltä.

18 % vastaajista seuraa mieluiten esittelyä, jossa esittelijä esittää koko asian *ensin suomeksi* (täysin samaa mieltä 6 %, osittain samaa mieltä 12 %). Niin ikään 18 % on vastannut, että ei osaa sanoa ja 41 % ei ole samaa eikä eri mieltä. Täysin tai osittain eri mieltä on 23 %. Suomenkielisistä koko asian ensin suomeksi haluaisi kuulla 43 %, ruotsinkielisistä ei kukaan. Heistä 30 % ei osaa sanoa ja 40 % ei ole

samaa eikä eri mieltä. Vain yksi suomenkielinen vastaaja ei haluaisi seurata koko asian esittelyä ensin suomeksi ja 43 % ei ole samaa eikä eri mieltä.

Vastaavasti kun kyse on asian esittelystä *ensin ruotsiksi*, niin 18 % on osittain samaa mieltä ja haluaisi kuulla asian ensin ruotsiksi. Kukaan vastaajista ei ole täysin samaa mieltä. 35 % ei ole samaa eikä eri mieltä ja 18 % ei osaa sanoa. Vastaajista 29 % ilmoittaa olevansa täysin tai osittain eri mieltä, eivätkä he mielellään seuraisi esittelyä, jossa koko asia esitellään ensin ruotsiksi. Suomenkielisistä eri mieltä (täysin tai osittain) on 43 % ja ruotsinkielisistä 20 %. Lisäksi 30 % ruotsinkielisistä ei ole osannut sanoa ja 30 % ei ole samaa eikä eri mieltä.

4.2.3 Asioiden käsittely

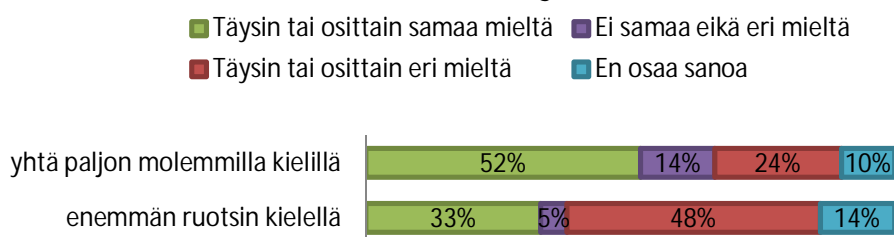
Koska osallistujat seuraavat mieluiten kaksikielistä asian esittelyä, on oletettavaa, että useat heistä myös pitävät omat puheenvuoronsa kahdella kielellä ja suosivat asioiden kaksikielistä käsittelyä. Koko aineiston puheenvuoroista 48 % on kaksikielisiä ja 52 % yksikielisiä (ks. taulukot 3 ja 4). Päätösasioiden käsittelyyn käytetyistä puheenvuoroista 53 % on kaksikielisiä. MYR:n jäseniä on pyydetty ottamaan kantaa väittämään *esitän asiani kokouksissa suomeksi, ruotsiksi tai sekä suomeksi että ruotsiksi*. Vastaukset osoittavat, että yhteistyöryhmän jäsenistä asiansa suomeksi esittää 24 %, ruotsiksi 24 % ja molemmilla kielillä 52 %. Suomenkielisistä asiansa suomeksi esittää 56 % ja molemmilla kielillä 44 %. Ruotsinkielisistä 42 % esittää asiansa ruotsiksi ja 58 % sekä suomeksi että ruotsiksi. Kokouksiin osallistujien rooleja tarkasteltaessa käy ilmi, että puheenjohtaja esittää asiansa kaksikielisesti, varsinaisista jäsenistä 4 molemmilla kielillä, 3 vain suomeksi ja 3 vain ruotsiksi. Varajäsenistä 2 esittää asiansa suomeksi, 2 ruotsiksi ja 2 molemmilla kielillä. Kyselyyn vastanneet 2 henkilöä, jotka edustavat esittelijää, sihteeriä tai valmistelijaa, esittävät asiansa sekä suomeksi että ruotsiksi. Kun verrataan vielä nais- ja miesvastaajia, niin 60 % miehistä ja 45 % naisista esittää asiansa kaksikielisesti.

MYR:n jäsenet ovat ottaneet myös kantaa väittämään, jonka mukaan *asiasisältöjä käsitellään yhtä paljon molemmilla kotimaisilla kielillä* (ks. kuvio 9). Hieman yli puolet (52 %) vastaajista on sitä mieltä, että asioita käsitellään yhtä paljon sekä suomen että ruotsin kielellä eli he ovat vastanneet olevansa joko täysin tai osittain samaa mieltä. Kukaan ei ole täysin eri mieltä, 24 % on osittain eri mieltä. Suomenkielisistä 44 % kokee, että asioita käsitellään yhtä paljon molemmilla kielillä (täysin samaa mieltä), toisaalta yhtä suuri osuus on osittain eri mieltä ja kokee, että kieliä ei käytetä yhtä paljon. Ruotsinkielisistä täysin tai osittain samaa

mieltä on 58 %. Ei samaa eikä eri mieltä on 17 %, niin ikään 17 % ruotsinkielisistä ei osaa sanoa.

Jäseniltä on lisäksi kysytty, kokevatko he, että *asiasisältöjä käsitellään enemmän ruotsin kielellä*. Täysin tai osittain eri mieltä on 48 % vastaajista. Toisaalta 33 % (täysin tai osittain samaa mieltä) kokee, että ruotsin kieltä käytetään enemmän asiasisältöjä käsiteltäessä. Tosiasiassa sekä suomea (53 %) että ruotsia (47 %) käytetään ajallisesti lähes yhtä paljon. Ruotsia on itse asiassa puhuttu neljän kokouksen osalta 19 minuuttia ja 30 sekuntia vähemmän kuin suomea, vaikka kahdessa kokouksessa ruotsia onkin käytetty enemmän kuin suomea. (Ks. taulukko 2.) Suomenkielisistä 56 % kokee, että ruotsia käytetään enemmän kuin suomea. Toisaalta 44 % on täysin tai osittain eri mieltä väittämästä. Ruotsinkielisistä vastaajista 17 % on täysin tai osittain samaa mieltä. 50 % ei kuitenkaan koe, että asioita käsiteltäisiin enemmän ruotsin kielellä. Neljäsosa ruotsinkielisistä ei osaa sanoa.

Asiasisältöjä käsitellään

Kuvio 9. Asiasisältöjen käsittely kokouksissa

Suomenkielisten vastaajien tunne ruotsin kielen suuremmasta osuudesta voi johtua yksikielisten ruotsinkielisten puheenvuorojen määrästä, koska kyseisiä puheenvuoroja käytetään kaikissa muissa paitsi huhtikuun (16.4.) kokouksessa enemmän kuin yksikielisiä suomenkielisiä puheenvuoroja. Lisäksi ruotsinkieliset vuorot vuorottelevat useammin kaksikielisten puheenvuorojen kanssa kuin suomenkieliset (ks. semikaksikieliset sekvenssit 4.1.4), mikä voi entisestään lisätä tunnetta siitä, että ruotsia käytetään enemmän kuin suomea.

Kokouksiin osallistujat kokevat kuitenkin kahden kielen käytön ymmärtämisen kannalta hyvänä asiana, sillä 85 % on sitä mieltä, että *kahden kielen käyttö helpottaa asioiden ymmärtämistä*. On selvää, että kun asia esitellään kunkin omalla kielellä, suomeksi tai ruotsiksi, niin se helpottaa ymmärtämistä. Lisäksi asioiden toisto voi helpottaa ymmärtämistä, kun asioita käydään läpi kahteen kertaan. 5 % on osittain eri mieltä, eikä pidä kahden kielen käyttöä ymmärtämistä

helpottavana tekijänä, mutta kukaan vastaajista ei ole täysin eri mieltä. Kummastakin kieliryhmästä valtaosa on sitä mieltä, että kahden kielen käyttö helpottaa asioiden ymmärtämistä: suomenkielisistä 78 % ja ruotsinkielisistä 91 % on täysin tai osittain samaa mieltä.

Maakunnan yhteistyöryhmän jäsenet ovat lisäksi ottaneet kantaa väittämään, jonka mukaan *sekä suomen että ruotsin kielen käyttö MYR:n kokouksissa vaikuttaa siihen, kenet voidaan valita luottamushenkilöksi*. 52 % on joko täysin (43 %) tai osittain (9 %) eri mieltä: kahden kielen käyttö ei vaikuta luottamushenkilöiden valintaan. Neljännes vastaajista ei ole joko osannut sanoa (5 %) tai ei ole samaa eikä eri mieltä (19 %). Toisaalta neljännes vastaajista kokee, että kielten käyttö vaikuttaa valintaan. Kyselystä ei selviä, miksi he ovat tätä mieltä, mutta he saattavat kokea, että kaksikieliseen yhteistyöryhmään valituksi tullakseen luottamushenkilön tulisi osata molempia kotimaisia kieliä. Esimerkiksi puheenjohtajan sekä asioiden esittelijöiden on otettava huomioon, että kokoukset ovat kaksikielisiä ja että kaikilla on oltava mahdollisuus kuulla asia omalla kielellään, etenkin kun kokouksissa ei käytetä tulkkausta. Eräs vastaaja on kommentoinut avoimeen kysymykseen (*mikä on pahinta kaksikielisissä kokouskäytänteissä*), että puheenjohtajana toimiminen edellyttää molempien kotimaisten kielten hallintaa. Kahden kielen käyttö näyttäisi vaikuttavan ainakin puheenjohtajan valintaan. Suomenkielisistä vastaajista 44 % kokee, että kahden kielen käyttö vaikuttaa luottamushenkilöiden valintaan, ruotsinkielisistä 8 %. Täysin tai osittain eri mieltä ruotsinkielisistä on 58 % ja suomenkielisistä 44 %. Ruotsinkielisten vastaajien paremmat toisen kotimaisen kielen reseptiiviset ja produktiiviset taidot (ks. 3.1) voivat olla osasy syy siihen, että vain 8 % heistä kokee kielten käytön vaikuttavan luottamushenkilöiden valintaan.

4.2.4 Suomen ja ruotsin kielen käyttöä ohjaavat tekijät

MYR:n jäsenet ovat vapaasti saaneet kertoa, milloin heidän mielestään kokouksissa puhutaan suomea, milloin ruotsia ja mikä ohjaa heidän suomen ja ruotsin kielen käyttöään kokouksissa. Jäsenten mielestä suomea käytetään lähinnä silloin, kun puhuja on äidinkieleltään suomenkielinen, hallitsee vain suomen kielen, on kotoisin Kyrönmaalta tai käsiteltävä asia käsittelee Kyrönmaata.

Esim. 12

- (a) finska ledamöter talar finska
- (b) esittäjä hallitsee vain suomen
- (c) suomea äidinkielenään puhuvalla on puheenvuoro; ledamot som beth om ordet har finska som modersmål
- (d) ärendet gäller Kyrolandet; jäsenet ovat Kyrönmaalta.

Esimerkin 12 a-kohdassa ruotsiksi vastannut jäsen toteaa, että suomenkieliset osallistujat puhuvat suomea. B-kohdan vastaajan mielestä suomea käytetään silloin, kun puhuja hallitsee vain suomen kielen. C-kohdassa sekä suomeksi että ruotsiksi vastanneet jäsenet ovat sitä mieltä, että puhuja käyttää suomea, mikäli hänen äidinkieltensä on suomi. D-kohdassa kaksi vastaajaa puolestaan on sitä mieltä, että Kyrönmaalta kotoisin olevat henkilöt puhuvat suomea ja että Kyrönmaan asioita käsitellään suomeksi (*ärendet gäller Kyrolandet*). Kyrönmaan seutukunta onkin varsin suomenkielistä aluetta: asukkaista suomenkielisiä on 98 %.

Eräs vastaaja on todennut, että jos häneltä kysytään jotain suomeksi, niin hän vastaa suomeksi ja vastaavasti hän vastaa ruotsiksi, jos häneltä kysytään ruotsiksi. Eli hän mukautuu tilanteeseen käyttämällä kysyjän omaa kieltä. Lisäksi on kommentoitu, että *suomea käytetään, kun halutaan, että kaikki ymmärtävät asian tai kun asia sitä vaatii*. Kommentin oletuksena on, että kaikki ruotsinkieliset ymmärtävät täydellisesti suomea, mikä ei välttämättä pidä paikkansa, vaikka heillä kyselyn mukaan onkin hyvät suomen kielen taidot. Pikemminkin voisi sanoa, että kun asia esitetään sekä suomeksi että ruotsiksi, kaikilla on tasa-vertainen mahdollisuus seurata kokousta omalla kielellään.

Ruotsin kieltä käytetään vastaajien mielestä ainakin silloin, kun puhuja on äidinkieltään ruotsinkielinen.

Esim. 13

- (a) ruotsia äidinkielenään puhuvalla on puheenvuoro; den ledamot som beth om ordet har svenska som modersmål
- (b) esittäjä hallitsee ko. kielen

Esimerkin 13 kohdassa a sekä suomen että ruotsinkielinen vastaaja on kommentoinut, että äidinkieltään ruotsinkieliset käyttävät ruotsia. Kuten esimerkin 12 kohdassa b, niin myös esimerkin 13 kohdassa b todetaan, että suomea tai ruotsia käytetään silloin, kun puhuja hallitsee kyseisen kielen. Jos Kyrönmaan asioita käsitellessä puhutaan suomea, niin erään vastaajan mielestä ruotsin kieltä käytetään, kun käsitellään ruotsinkielisten alueiden asioita (*ärendet gäller de svenska regionerna*). Tämä pitää paikkansa esimerkiksi huhtikuun kokouksessa, jossa käsitellään esityslistan 6. pykälässä neljän puheenvuoron verran Luodon liikenneturvallisuusjärjestelyitä. Larsmo (Luoto) on 92 %:sti ruotsinkielistä aluetta. Asian esittelijä puhuu vain ruotsia, mutta puheenjohtaja tiivistää asiasisällön puhujan jälkeen suomeksi. Kaikkea sanottua ei kuitenkaan tiivistetä, joten osa asiasisällöstä voi ruotsia heikommin taitavilta jäädä ymmärtämättä. Kaikkia ruotsinkielisiä alueita koskevia päätösasioita ei kuitenkaan käsitellä pelkästään ruotsin kielellä.

Vastaajien mielestä ruotsia käytetään myös silloin, kun *esittelijä esittää asian ruotsiksi, pitää lyhyen yhteenvedon tai kun ruotsinkieliset keskustelevat keskenään*. Viimeisellä kommentilla viitataan mitä luultavimmin yksikielisiin ruotsinkielisiin vuoroihin, jotka esiintyvät joko parina tai osana sekvenssiä. Koska lyhyitä ruotsinkielisiä vuoroja esiintyy paljon, kyseinen kommentoija on voinut tuntea kokousten aikana, että ruotsinkieliset ”keskustelevat keskenään”. Esimerkistä 14 käy ilmi, mitkä asiat vastaajien mielestä ohjaavat kokouksiin osallistujien kielenkäyttöä.

Esim. 14

- (a) oma äidinkieleni; mitt eget modersmål
- (b) puhun vain suomea; använder alltid svenska
- (c) oma heikko ruotsinkielisen puhetaidoni
- (d) min rätt att tala mitt modersmål

Esimerkin 14 mukaan oma äidinkieli (a) ohjaa sekä suomen- että ruotsinkielisten osallistujien kielenkäyttöä. Halu tai tottumus käyttää vain toista kieltä (b) sekä toisen kotimaisen kielen taidot (c) ohjaavat myös kielenkäyttöä. D-kohdassa vastaaja toteaa, että oikeus oman kielen käyttöön on myös ohjaava tekijä. On myös muita kielenkäyttöä ohjaavia tekijöitä, jotka käyvät ilmi esimerkistä 15.

Esim. 15

- (a) min roll som ordförande, vilket förutsätter jämlik användning av bägge språken
- (b) jag representerar en tvåspråkig myndighet som ger service på båda språken; olen Pohjanmaan liiton viranhaltija ja vevollisuuteni on käyttää sekä suomen että ruotsin kieltä
- (c) försök att alltid bruka två språk
- (d) dynamik i gruppen - försöker variera mitt språk

Esimerkin 15 kohdissa a ja b velvollisuus sekä kohdissa c ja d halu käyttää molempia kieliä ohjaavat kielenkäyttöä kokouksissa. A-kohdassa puheenjohtaja toteaa, että hänen roolinsa kokouksessa edellyttää kahden kielen käyttöä. Yhtä lailla b-kohdan vastaajien ovat kaksikielisen viranomaisen edustajia kyettävä palvelemaan kansalaisia sekä suomeksi että ruotsiksi. Kohdissa c ja d sen sijaan ei ole kyse kahden kielen käytön velvollisuudesta, vaan pikemminkin omasta halusta käyttää kahta kieltä kokouksissa: pyrkimys käyttää molempia kieliä (c) ja halu säilyttää kokousten dynamiikka toimivana vaihtamalla kieltä oletettavasti tarpeen ja tilanteen mukaan (d).

Puhujan kielenkäyttöä kokouksissa voivat ohjata myös muut osallistujat. Jos puhuja esittelee asiansa lähinnä yhdellä kielellä, voi olla tarpeen kysyä, haluaako joku osallistujista kuulla saman toisella kielellä.

Esim. 16

- (40) E2: Haluaako joku tän suomen kielellä, niin?
- (41) O1: Voisit.
- (42) E2: Jo, mä ajattelinkin. Eli tässä on kysymyksessä se, että nimenomaan tämä raha - -. (16.4.)
- (30) E5: Jo, ordförande jag kommenterar att jag tycker - -.
- (31) PJ: Det borde ju ha stått i här.
- (32) E1: Jo, det är helt rätt.
- (33) PJ: Tack.
- (34) E5: Tuli, pitää, käännänkö? Siis nää tavoitteet tässä BKT per asukas - - (7.5.)

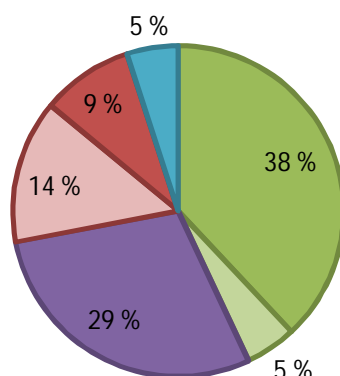
Huhtikuun (16.4.) kokouksessa puhuja E2 on esitellyt asiaa ruotsiksi vuorossa 38, jonka jälkeen puheenjohtaja on kiittänyt puhujaa. Tämän jälkeen E2 kysyy esimerkissä 16 itse, haluaako joku kuulla puheenvuoron sisällön myös suomen kielellä (40). Puhuja O1 ohjaa puhujan E2 kielenkäyttöä vastaamalla myönteisesti esitettyyn kysymykseen. Vuorosta 42 näkyy, että puhuja oli itsekin ajatellut käydä asian läpi suomeksi (*Jo, mä ajattelinkin*), mutta päätti silti varmistaa asian kysymällä muilta osallistujilta, kuinka he haluaisivat, että hän toimii.

Toukokuun kokouksessa on vastaavanlainen tilanne, kun puhuja E5 kysyy esimerkin 16 vuorossa 34, tulisiko hänen kääntää oma kommenttinsa (30) suomeksi. Kukaan ei suoraan vastaa ja puhuja välittää puheenvuoronsa sisällön muille osallistujille suomen kielellä. Tätä ennen on pidetty kolme lyhyttä ruotsinkielistä vuoroa (31, 32, 33), joiden aikana puheenjohtaja ehtii jo kiittää puhujaa ennen kuin puhujalle tulee vielä mieleen kertoa asiasta tiivistettynä suomeksi.

Kielenkäytöstä on esitetty myös väittämä MYR:n jäsenille (ks. kuvio 10): *sekä suomen että ruotsin kielen käyttö kokouksissa pakottaa minut selkeyttämään kielenkäyttöäni*. 43 % on joko täysin tai osittain samaa mieltä: kahden kielen käyttö pakottaa puhujan selkeyttämään kielenkäyttöään. Toisaalta 23 % vastaajista on täysin tai osittain eri mieltä. 29 % ei ole samaa eikä eri mieltä, 5 % ei osaa sanoa. Sekä suomen- että ruotsinkielisille tarve kielenkäytön selkeyttämiseen on lähes yhtä suuri: vajaa 45 % kummastakin kieliryhmästä on vastannut olevansa samaa mieltä väittämän kanssa. Kuitenkaan 33 % suomenkielisistä ja 17 % ruotsinkielisistä ei koe, että kahden kielen käyttö pakottaisi heitä selkeyttämään kielenkäyttöään.

Pakottaa selkeyttämään

■ Täysin samaa mieltä
 ■ Osittain samaa mieltä
 ■ Ei samaa eikä eri mieltä
■ Osittain eri mieltä
 ■ Täysin eri mieltä
 ■ En osaa sanoa

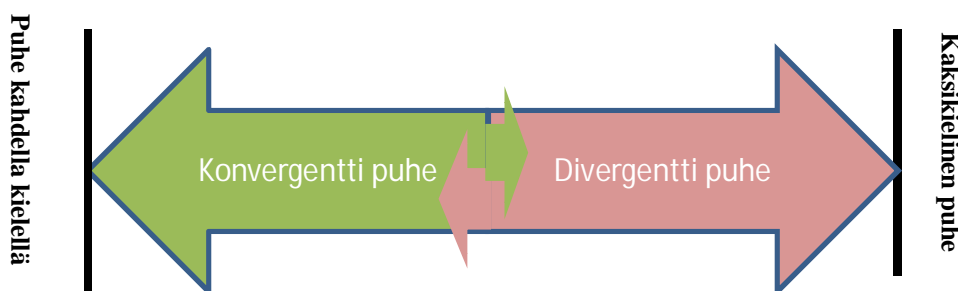
Kuvio 10. Kahden kielen käytön selkeyttävä vaikutus

Myös Pilkkeen ja Vik-Tuovisen (2012) neljää luottamushenkilöorganisaatiota koskevassa tutkimuksessa kokouksiin osallistujille esitettiin kyseinen väittämä kielenkäytön selkeyttämisestä. Vajaa puolet on täysin tai osittain samaa mieltä, neljäsosa täysin tai osittain eri mieltä. Eniten samaa mieltä väittämästä ovat Vaasan sairaanhoitopiirin valtuuston jäsenet, joista 60 % on täysin tai osittain samaa mieltä. Vastaava osuus Maakuntavaltuuston osalta on 47 % ja Vaasan kaupunginvaltuuston osalta 44 %. MYR:n jäsenten vastaukset ovat siis samaa luokkaa kuin muidenkin organisaatioiden jäsenten vastaukset.

Jo yksikielisten kokousten osalta voisi olettaa, että puhujat pyrkivät käyttämään yleiskieltä, välttämään vahvaa murretta ja puhumaan selkeästi. Kahden kielen käyttö tuo vielä oman lisänsä kielenkäytön selkeyttämiseen. Muussa kolmessa organisaatiossa, paitsi yhteistyöryhmässä, käytetään simultaanitulkkausta. Sekä tulkin että muidenkin osallistujien kannalta on tärkeää, että puhujat pyrkivät artikuloimaan selvästi ja käyttämään yleiskieltä. MYR:n kokouksissa on myös tärkeää esittää asiansa selkeästi, koska osallistujat eivät voi kuunnella tulkkausta ja koska toisenkielisen puheenvuoron sisällön ymmärtäminen voi osoittautua hankalaksi, jos puhuja esimerkiksi käyttää murretta, puhuu liian nopeasti tai lausuu epäselvästi. Yksi suomenkielinen vastaaja onkin kommentoinut, että vahvan murteen käyttö on pahinta kokouksissa ja että asiasisältö pitäisi automaattisesti selvittää myös toisella kotimaisella kielellä. Toinen suomenkielinen vastaaja on todennut, että pahinta kokouksissa on, jos puhuja esittää asiansa epäselvästi vain yhdellä kielellä.

4.3 Kahden kielen käyttö puheenvuoron sisällön kannalta

Kaksikielisen puheenvuoron sisältöä voidaan tarkastella sen pohjalta, mitä tietoa kummallakin käytetyllä kielellä välitetään. Puheenvuoron erikieliset vuorojaksot (ks. luku 5) voivat välittää joko samaa tai eri sisältöjä. Dikotomian täysin sama ja täysin eri sisältö väliin jää osittain saman/eri sisällön kattava asteittainen skaala. Koskela ja Pilke (2012) sijoittavat kuvion 11 mukaan ääripäiden puhe kahdella kielellä (täysin sama sisältö eri kielillä) ja kaksikielinen puhe (täysin eri sisältö eri kielillä) väliin asteittain toistavan puheen (konvergentti) sekä asteittain eriyttävän puheen (divergentti).

Kuvio 11. Kaksikielinen puheenvuoro sisällön kannalta

Rajapinta konvergentin ja divergentin puheen välillä on kuviossa avoin. Siirtymää toistavasta puheesta eriyttävään Koskela ja Pilke (2012) rajaavat alustavasti kahteen samaan tai eriin merkityssisältöön eli propositioon (ks. esim. Blackburn 1996: 307; Lyons 1977: 141; Larjavaara 2007: 209–210) vuorojaksojen sisällöissä. Tämän pohjalta esimerkin 17 puheenvuoro edustaisi konvergenttia, toistavaa puhetta. Esimerkin puheenvuorossa on yhteensä kuusi merkityssisältöä, jotka välitetään sekä ruotsiksi että suomeksi: *tarkastelu, toteuttamissuunnitelma, tarve uudistaa/muuttaa, alueen aluehallintoviranomaiset, strateginen tulossopimus, uusi maakuntaohjelma.*

Esim. 17

(35): E7: Sen punkt två. De statliga regionala myndigheterna i regionen har sina strategiska resultatavtal och nu i det här genomförandeplanen tar vi ställning till om det finns behov att ändra eller förnya dessa strategiska resultatavtal på grund av det här nya

landskapsprogrammet. Alltså, eli meillä on uusi maakuntaohjelma, ja on, tässä tarkastellaan tässä toteuttamissuunnitelmassa myös sitä, että onko tarvetta uudistaa tai muuttaa näitä alueen aluehallinto-
viranomaisten strategisia tulossopimuksia uuden maakuntaohjelman pohjalta. (30.9.)

Esimerkin 18 puheenvuoro puolestaan edustaa divergenttiä puhetta, sillä ainoa yhteinen merkityssisältö erikielisten vuorojaksojen välillä on asian uudelleen käsittely:

Esim. 18

(88) E6: Niin puheenjohtaja, tästä vielä, että sitten kun tämä lausuntokierros on tuota käyty ja sitten kun olemme tehneet muutokset sen pohjalta, niin MYRhan saa tän uudelleen käsiteltäväksi. Att innan det här går sen sist och slutligen till landskapsstyrelsen, vi kommer att ha möjlighet ännu en gång till att behandla detta. (16.4.)

Toistavan ja ei-toistavan puheen käyttö kaksikielisessä kokouksessa on merkityksellinen valinta osallistujien kannalta. Koska 100 % kaiken toistava puhe kahdella kielellä koetaan yleisesti aikaavieväksi (ks. 3.2.3) tarjoaa kuvion 11 liikkumavara mahdollisuuksia eriyttää erikielisiä sisältöjä kuhunkin tilanteeseen optimaalisella tavalla. Se kuinka paljon oikealle skaalalla voidaan mennä vaarantamatta osallistujien oikeuksia, on mielenkiintoinen tutkimuskohde.

4.4 Keskeisiä huomioita

Tutkimusaineiston neljässä kokouksessa on 53 % ajasta käytetty suomen kieltä ja 47 % ruotsin kieltä: 3 tuntia 22 minuuttia suomea ja 3 tuntia 3 minuuttia ruotsia. Kuten taulukosta 9 ilmenee, kokouksissa on pidetty yhteensä 395 puheenvuoroa, joista 48 % (188 vuoroa) on kaksikielisiä ja 52 % (207) yksikielisiä. Yksikielisistä vuoroista suomenkielisiä on 31 % ja ruotsinkielisiä 69 %. Vaikka yksikielisiä ruotsinkielisiä vuoroja on 38 prosenttiyksikköä enemmän kuin suomenkielisiä, ei eroa ajassa ole kuin kolme minuuttia (30 min suomeksi, 33 min ruotsiksi). Tätä selittävät lyhyet ruotsinkieliset vuorot, jotka ovat kestoltaan 1–3 sekuntia.

Taulukko 9. Suomen ja ruotsin kielen käyttö kokouksissa

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Yhteensä
Kesto h.min.s	1.30.24	1.25.15	1.06.36	2.24.07	6.26.22
suomeksi	0.44.25	0.37.42	0.34.11	1.26.38	3.22.56
ruotsiksi	0.45.59	0.47.33	0.32.25	0.57.29	3.03.26
suomen osuus	49 %	44 %	51 %	60 %	53 %
ruotsin osuus	51 %	56 %	49 %	40 %	47 %
Puheenvuorot	103	60	55	177	395
yksikieliset	38	33	19	117	207
kaksikieliset	65	27	36	60	188

Yksi- ja kaksikieliset vuorot voivat esiintyä joko yksittäin, pareittain tai osana sekvenssiä eli vähintään kolmen samankielisen vuoron jaksena. Aineistossa 87 puheenvuoroa esiintyy yksittäin joko yksikielisenä (46 vuoroa) tai kaksikielisenä (41 vuoroa). Pareja on 30 eli ne kattavat 60 puheenvuoroa (17 yksikielistä ja 13 kaksikielistä paria). Sekvenssejä esiintyy 55 ja ne sisältävät yhteensä 248 puheenvuoroa eli 63 % kaikista 395 puheenvuorosta. Yksikielisiä sekvenssejä on koko aineistossa 29, joista 9 on suomenkielisiä ja 20 ruotsinkielisiä. Sekvensseissä on keskimäärin 4 puheenvuoroa. Kaksikielisiä sekvenssejä on 26 ja ne koostuvat keskimäärin 5 vuorosta.

Kokouksista on tutkittu myös semikaksikielisiä puheenvuorosekvenssejä: ketjuja, joissa yksi- ja kaksikieliset vuorot vuorottelevat eli joka toinen vuoro on kaksikielinen ja joka toinen yksikielinen (joko suomen- tai ruotsinkielinen). Semikaksikielisiä sekvenssejä on neljässä kokouksessa yhteensä 40. Yleisin (60 %) sekvenssi koostuu yksikielisistä ruotsinkielisistä vuoroista sekä kaksikielisistä vuoroista. Toiseksi yleisin (25 %) semikaksikielinen sekvenssi on puheenvuoroketju, jossa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä yksikielisiä vuoroja kuten myös kaksikielisiä vuoroja. 15 %:ssa vuorottelevat kaksikieliset ja yksikieliset suomenkieliset vuorot. Ajallisesti pisin ja eniten puheenvuoroja sisältävä kokous sisältää myös eniten semikaksikielisiä sekvenssejä.

Tässä luvussa on käsitelty lisäksi kokouksiin osallistujien näkemyksiä kielivalinnoista. Tulkkausta koskevan väittämän kohdalla selvä enemmistö on eri mieltä (66 %), eikä koe tulkkausta tarpeellisenä, mitä voi osin selittää jäsenten hyvät toisen kotimaisen kielen taidot. Asioiden esittelystä kysyttäessä jäsenet ovat vastanneet seuraavansa mieluiten kaksikielistä asian esittelyä, jolloin puhuja käyttää molempia kieliä vuorotellen, sen sijaan, että hän esittelisi koko asia ensin

toisella kielellä ja vasta sitten toisella. Suomenkielisistä vastaajista mieluiten kaksikielistä asian esittelyä seuraa 44 % ja ruotsinkielisistä 73 %. Kun jäseniltä kysyttiin, millä kielellä he pitävät omat puheenvuoronsa, asiansa suomeksi esittää 24 %, ruotsiksi 24 % ja kaksikielisesti 52 %. Vastaajilta ei tässä yhteydessä kysytty tarkemmin kaksikielisten esittelyjen laadusta eli erikielisen esittelyn sisällöstä.

Sen sijaan jäsenet ovat ottaneet kantaa erikseen väittämiin, käsitelläänkö asia-sisältöjä yhtä paljon molemmilla kielillä sekä käsitelläänkö asioita enemmän ruotsin kielellä. 52 % kokee, että molempia kieliä käytetään yhtä paljon. Toisaalta 33 % on vastannut, että asioita käsitellään enemmän ruotsin kielellä. Suomenkielisistä 56 % kokee, että ruotsia käytetään enemmän kuin suomea. Tosiasiassa ruotsia on käytetty tutkituissa kokouksissa ajallisesti vähemmän kuin suomea. Ruotsin kieltä on käytetty neljän kokouksen osalta yhteensä 19 minuuttia 30 sekuntia vähemmän kuin suomen kieltä. Suurempi yksikielisten ruotsinkielisten vuorojen määrä verrattuna suomenkielisiin vuoroihin voi aiheuttaa tunteen, että ruotsin kieltä käytetään enemmän kuin suomea.

Kahden kielen käyttö helpottaa asioiden ymmärtämistä, sillä 85 % on sitä mieltä, että molempien kielten käyttö helpottaa asioiden ymmärtämistä. Kokousasiakirjoja luetaan myös molemmilla kielillä. Ennen kokouksia vain suomenkielisiä asiakirjoja lukee 6, vain ruotsinkielisiä 9 ja asiakirjoja sekä suomeksi että ruotsiksi lukee 6 jäsentä. Kokousten aikana 7 jäsentä käyttää suomenkielisiä asiakirjoja, 7 ruotsinkielisiä ja 7 käyttää kumpiakkin eli sekä suomen- että ruotsinkielisiä asiakirjoja.

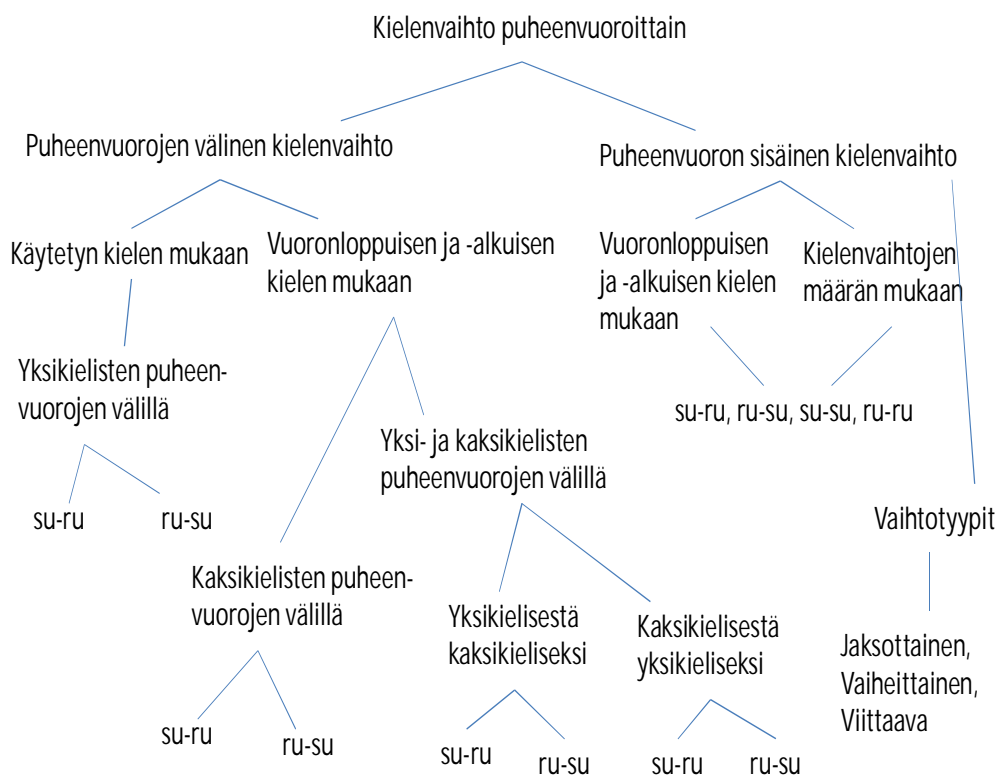
Kielenkäytön sopeuttamista koskevan väittämän kohdalla vastaajat ovat valinneet varsin usein (34 %) vaihtoehdon *ei samaa eikä eri mieltä* tai *en osaa sanoa*. Valinnan voidaan tulkita kertovan siitä, että omaa kielenkäyttöä ja sen merkitystä ei ehkä ole mietitty kaksikielisyyden kannalta samalla tavalla kuin kokouksen yleistä kulkua ja sen käytänteitä.

Jäsenten suomen ja ruotsin kielen käyttöä kokouksissa ohjaavat ainakin oma äidinkieli, toisen kotimaisen kielen hallinta ja se, koskeeko asia suomen- vai ruotsinkielistä aluetta. Lisäksi oikeus, velvollisuus, tottumus, halu ja pyrkimys käyttää molempia kieliä ohjaavat kokouksiin osallistujien kielenkäyttöä. Esimerkiksi kaksikielisen viranomaisen on virkansa puolesta käytettävä molempia kieliä. Toisaalta myös muut osallistujat voivat ohjata yksittäisen puhujan kielenkäyttöä, mikäli osallistujat haluavat kuulla myös toisenkielisen asian esittelyn.

Luvussa pohditaan myös kahden esimerkin ja yhden kuvion kautta kahden kielen käyttöä puheenvuoron sisällön kannalta. Tilanteesta riippuen voi olla optimaalista, että erikieliset vuorojaksot toistavat saman sisällön tai eriyttävät sitä asteittain skaalalla konvergentti – divergentti puhe.

5 KIELENVAIHTO KOKOUKSISSA

Tässä luvussa esitellään kokousten kielenvaihtoja toisesta kotimaisesta kielestä toiseen puheenvuoroittain (5.1, 5.2) ja pykälittäin (5.3). Kieltä voidaan vaihtaa puheenvuorojen välillä, jolloin kyseessä on *puheenvuorojen välinen kielenvaihto* tai kieltä voidaan vaihtaa kaksikielisen puheenvuoron sisällä, jolloin vaihtoa kutsutaan *puheenvuoron sisäiseksi kielenvaihdoksi*. Kuviossa 12 esitetään tässä raportissa käsiteltävät kielenvaihdon käsitteet ja niiden väliset suhteet graafisena käsitejärjestelmänä (ks. Nuopponen & Pilke 2010). Puheenvuoron välisiä ja sisäisiä kielenvaihtoja tarkastellaan tässä luvussa neljästä näkökulmasta: käytetyn kielen mukaan, vuoronloppuisen ja -alkuisen kielen mukaan, kielenvaihtojen määrän mukaan sekä vaihtotyyppien mukaan.

Kuvio 12. Kielenvaihto puheenvuoroittain

Kuten kuvioista 12 ilmenee, puheenvuorojen välisiä kielenvaihtoja voidaan tarkastella käytetyn kielen mukaan eli laskea kuinka monta kielenvaihtoa tehdään yksikielisten puheenvuorojen välillä joko suomesta ruotsiin tai ruotsista suomeen.

Puheenvuorojen välisiä kielenvaihtoja voidaan myös tarkastella vuoronloppuisen ja -alkuisen kielen mukaan, jolloin huomioidaan sekä kaksikielisten vuorojen että yksi- ja kaksikielisten vuorojen väliset kielenvaihdot. Yksi- ja kaksikielisten vuorojen väliset kielenvaihdot voidaan edelleen jaotella vaihdoiksi, joissa kieli vaihtuu yksikielisen vuoron jälkeen ja seuraava vuoro on kaksikielinen tai toisinpäin eli kieli vaihtuu kaksikielisen vuoron jälkeen ja seuraava vuoro on yksikielinen. Kyseinen yksikielinen vuoro alkaa siis eri kielellä kuin mihin kaksikielinen vuoro päättyi.

Puheenvuoron sisäinen kielenvaihto voi esiintyä vain kaksikielisen vuoron sisällä, vuoro koostuu tällöin suomen- ja ruotsinkielisistä *vuorojaksoista*, joita on aina yksi enemmän kuin kielenvaihtoja. Kuten vuorojen välisiä kielenvaihtoja, myös puheenvuoron sisäisiä kielenvaihtoja voidaan tarkastella vuoronloppuisen ja -alkuisen kielen mukaan. Kaksikielinen puheenvuoro voi alkaa joko suomen tai ruotsin kielellä ja päättyä kumpaan tahansa kielistä. Mahdollisia aloitus- ja lopetusyhdistelmiä ovat siis suomi–ruotsi, ruotsi–suomi, suomi–suomi sekä ruotsi–ruotsi. Myös puheenvuoron sisäisten kielenvaihtojen määrä voidaan laskea sen mukaan, millä kielellä vuoro on aloitettu ja millä lopetettu. Lopetus- ja aloituskielen tarkastelun sekä kielenvaihtojen määrän laskemisen lisäksi sisäiset kielenvaihdot jaetaan tässä raportissa kolmeen eri tyyppiin: jaksottaiseen, vaiheittaiseen ja viittaavaan (5.2.2).

Esim. 19

(26) PJ: *Så går vi till paragraf 3, eli mennään pykälään kolmeen. Och den ska behandla rapporter över västra Finlands ERUF-program år 2010 och tyngdpunkterna 2011.* Eli pykälä 3 on Länsi-Suomen EAKR-ohjelmaan 2010 ja vuoden 2011 painopistealueita koskeva raportointi. *Och vem är det som gör det?* (11.2.)

Esimerkissä 19 on kyse puheenvuoron sisäisestä kielenvaihdosta, jossa puheenjohtaja vaihtaa kieltä 4 kertaa (ru–su–ru–su–ru). Vuoro koostuu 5 yksikielisestä vuorojaksosta: 3 kursivoitua ovat ruotsinkielisiä ja 2 ei-kursivoitua suomenkielisiä vuorojaksoja. Taulukosta 10 käy ilmi kokousten puheenvuorojen välisten ja sisäisten kielenvaihtojen määrä sekä puheenvuorojen välisten kielenvaihtojen osuus kaikista mahdollisista kielenvaihdoista.

Taulukko 10. Kokousten puheenvuorojen välisten ja sisäisten kielenvaihtojen määrä

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	yhteensä
Väliset kielenvaihdot	37	20	12	53	122
Osuus mahd. kielenvaihtoista	36 %	34 %	22 %	30 %	31 %
Sisäiset kielenvaihdot	194	100	158	208	660

Kokonaiskuvan antavasta taulukosta 10 ilmenee, että puheenvuorojen välisiä kielenvaihtoja esiintyy aineistossa yhteensä 122. Prosentuaalisesti eniten (36 %) vaihtoja esiintyy huhtikuun (16.4.) kokouksessa ja vähiten (22 %) syyskuun (30.9.) kokouksessa. Jos jokaisen puheenvuoron välillä esiintyisi kielenvaihto, olisi taulukon sarakkeessa *osuus mahd. kielenvaihtoista* luku 100 %. Sarakkeessa siis kuvataan kielenvaihtojen osuutta kaikista mahdollisista puheenvuorojen välisistä kielenvaihtoista. Esimerkiksi helmikuun (11.2.) kokouksessa on pidetty 177 puheenvuoroa, joten kielenvaihtoja voisi esiintyä enimmillään 176. Kyseisessä kokouksessa vaihtoja tehdään 53 vuoron välillä eli niiden osuus kaikista mahdollisista vaihtoista on 30 %.

Kaikkien neljän kokouksen osalta puheenvuorojen välisiä kielenvaihtoja voi olla enimmillään 391, josta saadaan 122 kielenvaihdon osuudeksi 31 %. Tämä tarkoittaa, että suurimmassa osassa vuoroista seuraava puhuja aloittaa samalla kielellä kuin millä edellinen lopettaa eli kieltä ei vaihdeta vuorojen välillä. Kyseessä on Myers-Scottonia (2000: 1263) soveltaen ns. *tunnusmerkitön valinta*, joka ei aiheuta reaktiota viestintätilanteessa. Edelliseen puhujaan verrattuna eri kielellä jatkaminen voidaan puolestaan katsoa *tunnusmerkiseksi valinnaksi*. (Ks. myös Koskela & Dahl 2011.) Taulukon 10 avulla voidaan myös tarkastella kaksikielisten puheenvuorojen sisäisiä kielenvaihtoja, joita tehdään koko aineistossa yhteensä 660. Näitä kielenvaihtoja esitellään tarkemmin luvussa 5.2.

5.1 Puheenvuorojen välinen kielenvaihto

Tässä alaluvussa esitellään puheenvuorojen välistä kielenvaihtoa kuvion 12 mallin mukaan. Puheenvuorojen väliseksi kielenvaihdoksi katsotaan vaihto, jossa seuraava puhuja aloittaa eri kielellä kuin millä edellinen lopettaa, esimerkiksi kun puheenjohtaja päättää oman vuoronsa suomen kielellä ja seuraava puhuja aloittaa omansa ruotsin kielellä. Kokonaiskuvan hahmottamisen helpottamiseksi tauluk-

koon 11 on koottu yksikielisten, kaksikielisten sekä yksi- ja kaksikielisten puheenvuorojen väliset kielenvaihdot, joita kutakin esitellään tarkemmin luvun 5.1 alaluvuissa.

Taulukko 11. Puheenvuorojen väliset kielenvaihdot

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	yhteensä
Yksikielisten vuorojen välillä	1	4	0	11	16
Kaksikielisten vuorojen välillä	22	9	8	13	52
Yksi- ja kaksikielisten vuorojen välillä	14	7	4	29	54
Yhteensä	37	20	12	53	122

Taulukon 11 mukaan kokouksissa tehdään yhteensä 122 puheenvuorojen välistä kielenvaihtoa: 16 kielenvaihtoa yksikielisten suomen- ja ruotsinkielisten vuorojen välillä, 52 kielenvaihtoa kaksikielisten vuorojen välillä ja 54 kielenvaihtoa, kun vuoro vaihtuu joko yksikielisestä kaksikieliseksi tai kaksikielisestä yksikieliseksi. Kielenvaihdon suuntaa eli onko se tehty suomesta ruotsiin vai toisinpäin käsitellään alaluvuissa 5.1.1–5.1.3.

5.1.1 *Kielenvaihto yksikielisten puheenvuorojen välillä*

Kielenvaihto yksikielisten puheenvuorojen välillä tarkoittaa sitä, että yksikielisen suomenkielisen vuoron jälkeen seuraava puhuja pitää yksikielisen ruotsinkielisen vuoron tai toisinpäin eli ruotsinkielisen vuoron jälkeen pidetään suomenkielinen vuoro. Taulukkoon 12 on koottu yksikielisten puheenvuorojen väliset kielenvaihdot ja jaoteltu ne kielenvaihdon suunnan mukaan (suomi–ruotsi tai ruotsi–suomi).

Taulukko 12. Yksikielisten puheenvuorojen väliset kielenvaihdot

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Yht.
Kielenvaihdot	1	4	0	11	16
Osuus vaihdoista	3 %	20 %	0 %	21 %	13 %
su-ru	0	2	0	7	9
ru-su	1	2	0	9	12

Kuten taulukosta 12 ilmenee, kielenvaihtoja esiintyy yksikielisten puheenvuorojen välillä aineistossa yhteensä 16 eli kaikista 122 puheenvuorojen välisistä kielenvaihtoista 13 % tehdään yksikielisten puheenvuorojen välillä. Kuten luvuista näkyy, ei vaihtoja ole kovin montaa missään kokouksessa. Huhtikuun (16.4.) kokouksessa on yksi vaihto ruotsinkielisestä vuorosta suomenkieliseen. Toukokuun (7.5) kokouksessa tehdään 4 kielenvaihtoa yksikielisten vuorojen välillä: 2 suomesta ruotsiin ja 2 toisin päin. Syyskuun (30.9.) kokouksessa ei ole yhtään tällaista vaihtoa, koska kokouksessa ei ole yhtään yksikielistä suomenkielistä vuoroa. Helmikuun (11.2) kokouksessa kielenvaihtoja tehdään 16: 7 suomesta ruotsiin ja 9 ruotsista suomeen.

Helmikuun kokouksen osalta täytyy ottaa huomioon, että kyseinen kokous sisältää eniten puheenvuoroja ja siksi myös yksikielisiä vuoroja voi esiintyä enemmän kuin muissa kokouksissa ja mahdollisuus kielenvaihtoihin on suurempi. Esimerkissä 20 on helmikuun kokouksesta otettu 17 puheenvuoron (98–114) pituinen yksikielististä suomen- ja ruotsinkielisistä vuoroista koostuva ketju, jossa kieltä vaihdetaan kaksi kertaa: ensin suomesta ruotsiin ja sitten ruotsista suomeen.

Esim. 20

- (98) O5: Joo se oli edellä tuota se Vetelin - - . Minkä tyyppinen avustus tai tuki siellä on?
- (99) E11: Se, Vetelihän sai myöskin niinku tämmösiä, ne ei saanu mitään rakenne. - - se 220 oli niinku tämmösiä osaamisen kehittämisasioita, se ESR.
- (100) PJ: *N.N*
- (101) O3: *Nu de här pengarna i Kaskö har ju inte gått åt och det härän - - när Kasköborna inte får det gjort.*
- (102) E11: *Nä, dom här pengarna är uttryckligen bara för Kaskö stad - - utan man har gett bara liksom den enskilda kommunens pengar.*
- (103) O3: *Går det att få en ändring på det här beslutet när det ser ut som de här pengarna inte sku bli använda?*
- (104) E11: *Nej, finns inte nån möjlighet.*
- (105) O3: *De har gjort det medvetet då för att dessa, Kasköborna inte sku få det till bli till nåt.*
- (106) E11: *Nå, ja, det kan man ju spekulera i förstås - - . liksom Kaskö som huvudbyte och gav pengar dit, annars för det inte hade kommit något pengar alls.*
- (107) E2: *Jo, ordförande. Det stämmer, det var sista natten före beslutet gjordes - - . Så blir det Kaskö, så gick det till.*
- (108) O3: *Men jag vet inte hur man ska få, det är ju en samma region, att det sku va i vårt. Inte är vi missnöjda bara Kaskö får det här, bara de sku få det till nånting.*

(109) E11: *Det sku, vi vill ju önska också, och det finns ju projekt här nu också som förbundet också har delfinansierat som jobbar hårt för att försöka få företagsetableringar till Kaskö.*

(110) PJ: N.N.

(111) O6: Joo. Kaks kysymystä vaan, et miten teidän näkemys, tota niin, näistä hakijarakenteista - -. ESR-puolella ja muualla, että sehän puree koko ajan, ja ollaan niinku ristipaineissa, niin mikä tuntuma teillä on tähän tilanteeseen?

(112) E11: No siihen ensimmäiseen kysymykseen, että kyllähän ne on niin ku tämmösiä - -. N.N. ehkä haluaa siitä tuottavuusohjelmasta sitten sanoa.

(113) E2: No joo, mielellään tosiaan. - - AVI:ssa kun Etelä-Pohjanmaan ELY:ssä yhtälailla ongelma siellä, että tota kyl se nyt tuntuu.

(114) O6: Nii, siks mä aattelin, kun tos käytiin läpi maksatusaikoja ja muita, - - realiteetti, et koko ajan vähenee, ja sitte se tulee niin kun väistämättä tulee, ja on pidemmät senkin vuoksi esimerkiks. (11.2.)

Esimerkki 20 alkaa kahdella suomenkielisellä vuorolla (98, 99), joiden jälkeen kieli vaihtuu suomesta ruotsiin ja seuraa yksikielisiä ruotsinkielisiä vuoroja aina vuoroon 109 asti (kyseisen vuoron vielä kuullessa ruotsinkieliseen ketjuun). Ruotsinkielisistä vuoroista koostuva ketju (100–109) kattaa 10 vuoroa ja 4 eri puhujaa. Nimen sisältävät vuorot 100 (N.N. sukunimi) ja 110 (N.N. etunimi) on laskettu kuuluviksi joko suomen- tai ruotsinkieliseen puheenvuoroketjuun niitä seuraavan puheenvuoron mukaan. Vuoro 100 aloittaa ruotsinkielisten vuorojen ketjun ja 110 puolestaan suomenkielisten vuorojen ketjun.

5.1.2 *Kielenvaihto kaksikielisten puheenvuorojen välillä*

Kaksikielisten vuorojen esiintyessä peräkkäin (ketjuna) voidaan tarkastella, vaihdetaanko vuoron vaihtuessa myös kieltä. Tässä luvussa ei siis käsitellä kaksikielisten vuorojen aikana tapahtuvia (sisäisiä) kielenvaihtoja, vaan nimenomaan puheenvuorojen välisiä kielenvaihtoja. Taulukossa 13 kuvataan kaksikielisten vuorojen välisten kielenvaihtojen määrää ja kielenvaihtojen suuntaa (suomesta ruotsiin tai toisinpäin).

Taulukko 13. Kaksikielisten puheenvuorojen väliset kielenvaihdot

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Yht.
Kielenvaihdot	22	9	8	13	52
Osuus vaihdoista	60 %	45 %	67 %	25 %	43 %
su–ru	13	9	7	10	39
ru–su	9	0	1	3	13

Taulukosta 13 näkyy, että kaksikielisten vuorojen välillä tehdään yhteensä 52 kielenvaihtoa, 39 suomesta ruotsiin ja 13 ruotsista suomeen. Osuutena tämä tarkoittaa 43 % 122 puheenvuorojen välisistä kielenvaihtoista. Suurimassa osassa kielenvaihtoista, jotka tehdään kaksikielisten puheenvuorojen välillä, vaihto tehdään suomesta ruotsiin eli edellinen puhuja lopettaa oman vuoronsa suomeksi ja seuraava aloittaa ruotsiksi. Kielenvaihtojen määrä vaihtelee kokouksittain aina 8:sta 22:een. Kielenvaihtoja kaksikielisten puheenvuorojen välillä esiintyy prosentuaalisesti eniten syyskuun kokouksessa (67 %) ja vähiten helmikuun kokouksessa (25 %).

Esimerkissä 21 kielenvaihto kaksikielisten puheenvuorojen välillä tehdään suomesta ruotsiin, joita on aineistossa selvästi enemmän (75 %) kuin vaihtoja ruotsista suomeen (25 %).

Esim. 21

(2) PJ: *Vi är då 19 ordinarie medlemmar här, vilket betyder att detta möte är på den punkten beslutsfört och det har också blivit sammankallat enligt alla statuter som finns skrivna där - - och också 19 ledamöter så är det också beslutsförbart*, todetaan. Eli tämä kokous on laillisesti kokoon kutsuttu, ja kun on 19 jäsentä paikalla niin silloin tämä on myöskin päätösvaltainen. Eli, todetaan näin. (nuija)

(3) PJ: *Beslutes så. Vi går till paragraf två, och det är att vi ska välja två protokolljusterare*. Eli mennään pykälään kaksi, pöytäkirjantarkastajien valintaan. Ehdotuksia? *Förslag?* No joo. (11.2.)

Esimerkissä 21 puheenjohtaja pitää 2 kaksikielistä vuoroa ja vaihtaa kieltä vuorojen välillä. Hän lopettaa ensimmäisen vuoronsa (2) suomen kielellä (*Eli, todetaan näin*) ja aloittaa toisen vuoronsa (3) ruotsin kielellä (*Beslutes så*). Nuija merkitsee sitä, että puheenjohtaja on tässä kohtaa kopauttanut nuijalla ja edennyt seuraavaan pykälään. Puheenjohtaja toteaa jälkimmäisen vuoronsa alussa saman asian, minkä hän sanoo ensimmäisen vuoronsa lopussa. Vaikka hän olisi sanonut *beslutes så* vielä ensimmäisen vuoron lopussa, kielenvaihto olisi silti tapahtunut, koska puheenjohtaja mainitsee seuraavan pykälän (*Vi går till paragraf två*) ensin ruotsiksi ja vasta sitten suomeksi.

5.1.3 *Kielenvaihto yksi- ja kaksikielisten puheenvuorojen välillä*

Puheenvuorojen välinen kielenvaihto voi esiintyä myös yksi- ja kaksikielisten vuorojen välillä, kun esimerkiksi kaksikielisen suomeen päättyvän vuoron jälkeen seuraava puhuja pitää yksikielisen ruotsinkielisen vuoron (kieli vaihtuu siis suomesta ruotsiin.) Erilaiset lopetus- ja aloitusmahdollisuudet ovat nähtävissä kuviossa 12, jossa kuvataan kielenvaihtoa puheenvuoroittain.

Kuten taulukosta 14 ilmenee, kieli vaihtuu aineistossa lähes yhtä monta kertaa yksikielisen vuoron jälkeen, jota seuraa kaksikielinen vuoro (28 vaihtoa) kuin kaksikielisen vuoron jälkeen, jota seuraa yksikielinen vuoro (26 vaihtoa). Kielenvaihdon suunta yksikielisestä kaksikieliseksi on useammin ruotsista suomeen eli ruotsinkielistä vuoroa seuraa kaksikielinen vuoro, joka alkaa suomen kielellä. Toisinpäin vaihtoja tehdään 4 vähemmän (suomenkielistä vuoroa seuraa kaksikielinen vuoro, joka alkaa ruotsin kielellä).

Taulukko 14. Yksi- ja kaksikielisten puheenvuorojen väliset kielenvaihdot

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Koko aineisto
Yksikielisestä kaksikieliseksi	8	4	0	16	28
Osuus kielenvaihdosta	22 %	20 %	0 %	30 %	23 %
su–ru	4	1	0	7	12
ru–su	4	3	0	9	16
Kaksikielisestä yksikieliseksi	6	3	4	13	26
Osuus välisistä kielenvaihdosta	16 %	15 %	33 %	25 %	21 %
su–ru	2	2	4	9	17
ru–su	4	1	0	4	9

Taulukon 14 prosentuaaliset osuudet näyttävät, kuinka suuri osuus kunkin kokouksen puheenvuorojen välisistä kielenvaihdosta tehdään yksikielisestä vuorosta kaksikieliseksi vuoroksi: huhtikuun ja toukokuun kokouksissa osuus on viidennes vaihdosta, syyskuun kokouksessa ei ole yhtään tällaista vaihtoa ja helmikuun kokouksessa osuus on 30 %. Kaikkien neljän kokouksen 122 puheenvuorojen välisistä kielenvaihdosta 23 % esiintyy silloin, kun kieli vaihtuu yksikielisen vuoron jälkeen, jota seuraa kaksikielinen vuoro.

Kun kaksikielisen vuoron jälkeen pidetään yksikielinen vuoro, on se useimmiten ruotsinkielinen eli kielenvaihto on tehty suomesta ruotsiin. Tällaisia vaihtoja tehdään 17, kun taas ruotsista suomeen vaihtoja esiintyy noin puolet vähemmän (9). Eniten (33 %) kieltä vaihdetaan kaksikielisen ja yksikielisen vuoron välillä syyskuun kokouksessa ja vähiten (15 %) toukokuun kokouksessa. Kaikista puheenvuorojen välisistä kielenvaihdosta 21 % tehdään silloin, kun kaksikielinen vuoro vaihtuu yksikieliseksi vuoroksi. Esimerkissä 22 tehdään kaksi puheen-

vuorojen välistä kielenvaihtoa, ensin suomesta ruotsiin ja sitten ruotsista suomeen.

Esim. 22

(175) PJ: *Den nionde?* Yheksäs päivä?

(176) E2: *Eftermiddag.*

(177) PJ: Iltapäivä? Kukaan ei vastusta eli näin se on sitten, se on yheksäs päivä ja iltapäivä, ja alotetaan kello 13. Näin päätetään, *det här har vi beslutit. Tretton-noll-noll. Samma plats. Övriga ärenden*, muut asioita? - - . *Mötet är avslutat.* Kokous on päättynyt. (11.2.)

Esimerkissä 22 puheenjohtajan ensimmäinen vuoro (175) on kaksikielinen, ja siinä hän kysyy seuraavan kokouksen päivämäärästä. Tämän jälkeen seuraava puhuja (E2) vastaa ruotsiksi ehdottamalla iltapäivää ajankohdaksi eli vuoro vaihtuu kaksikielisestä yksikieliseksi ja kieli suomesta ruotsiin. Esimerkin 22 kolmannessa vuorossa (177) puheenjohtaja aloittaa vuoronsa suomen kielellä, kun hän kääntää edellisen puhujan ehdottaman ajankohdan suomeksi. Vuoro vaihtuu siis yksikielisestä kaksikieliseksi ja kielenvaihdon suunta on ruotsista (eftermiddag) suomeen (iltapäivä). Kolmas vuoro on samalla kokouksen päättävä vuoro, joten kielenvaihtoa ei sen jälkeen voi enää esiintyä.

5.2 Puheenvuorojen sisäinen kielenvaihto

Seuraavaksi tarkastellaan lähemmin puheenvuorojen sisäistä kielenvaihtoa eli kaksikielisten vuorojen aikana tapahtuvaa kielenvaihtoa. Jotta vuoro olisi kaksikielinen, on puhujan vuoronsa aikana käytettävä molempia kotimaisia kieliä vähintään yhden sanan verran. Tällöin kieli vaihtuu ainakin yhden kerran vuoron aikana. Ensin (5.2.1) käydään läpi puheenvuorojen sisäisten kielenvaihtojen määrää ja sitä, millä kielellä kukin kaksikielinen vuoro aloitetaan ja lopetetaan (vuoronsisäinen järjestys). Tämän jälkeen esitellään kolme sisäisen kielenvaihdon tyyppiä (5.2.2).

5.2.1 Vaihtojen määrä ja vuoronsisäinen järjestys

Taulukossa 15 kuvataan kaksikielisten puheenvuorojen määrä, sisäisten kielenvaihtojen määrä, niiden esiintymistiheys, kielenvaihtojen vaihteluväli sekä kuinka monta vaihtoa esiintyy keskimäärin yhden kaksikielisen vuoron aikana. Esiintymistiheyden laskemista varten on kaksikielisiin vuoroihin käytetty aika jaettu sisäisten kielenvaihtojen määrällä (660), jolloin on saatu selville, kuinka mones sekunti vaihtoja keskimäärin tehdään.

Taulukko 15. Kaksikielisten puheenvuorojen sisäiset kielenvaihdot

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Koko aineisto
Kaksikieliset vuorot	65	27	36	60	188
Sisäiset kielenvaihdot	194	100	158	208	660
Vaihteluväli	1–44	1–18	1–22	1–28	1–44
Keskimäärin/vuoro	3	4	4	4	4
Esiintymistiheys	22 s	42 s	24 s	33 s	29 s

Taulukosta 15 ilmenee, että puheenvuoron sisäisiä kielenvaihtoja tehdään koko aineistossa yhteensä 660 ja niitä esiintyy kaksikielisissä vuoroissa keskimäärin joka 29 sekunti. Vaihteluväli on koko aineistossa 1–44 ja keskimäärin puhujat tekevät 4 kielenvaihtoa yhden kaksikielisen puheenvuoron aikana. Huhtikuun (16.4.) kokouksessa on pidetty eniten kaksikielisiä vuoroja (65) ja niissä tehdään 194 puheenvuoron sisäistä kielenvaihtoa. Kielenvaihtoja esiintyy keskimäärin joka 22 sekunti ja vaihteluväli on yhdestä vaihdosta 44 vaihtoon eli enimmillään puheenvuoron sisäisiä kielenvaihtoja yhden kaksikielisen vuoron aikana tehdään huhtikuun kokouksessa 44. Kyseisessä 12 minuutin 26 sekunnin pituisessa 44 kielenvaihdon puheenvuorossa puhuja käyttää ajallisesti enemmän ruotsia kuin suomea: hän puhuu suomea 4 min 56 s ja ruotsia 7 min 30 s. Kielenvaihtoja huhtikuun kokouksessa tehdään keskimäärin 3 per vuoro.

Toukokuun (7.5.) kokouksessa puheenvuorojen sisäisiä kielenvaihtoja tehdään 100 ja niitä esiintyy keskimäärin joka 42 sekunti. Enimmillään kielenvaihtoja tehdään yhdessä puheenvuorossa 18, eli vaihteluväli on 1–18. Vaihtoja tehdään keskimäärin 4 kuten myös syyskuun (30.9.) ja helmikuun (11.2.) kokouksissa. Syyskuun kokouksessa sisäisiä vaihtoja tehdään 158 ja niitä tehdään keskimäärin joka 24 sekunti, helmikuun kokouksessa puheenvuorojen sisäisiä kielenvaihtoja on tutkituista kokouksista eniten (208) ja niitä esiintyy keskimäärin joka 33 sekunti. Esimerkissä 23 puheenjohtaja pitää kaksikielisen vuoron, jonka aikana hän vaihtaa kieltä eli tekee puheenvuoron sisäisiä kielenvaihtoja.

Esim. 23

(46) PJ: *Så går vi till paragraf nio.* Eli nyt menemme kohtaan pykälä yhdeksän. Eliikkä, tämä, joka on, jo tuossa aikaisemmin vilahti, eli KOKO-ohjelma, tuossa Kaskisten yhteydessä. *Nu går vi till KOKO-programmet som då redan figurerade där i som kompletterar nu också i Syd-Österbotten då det här projektet som vi godkände här tidigare. Kuka? Vem föredrar det här?* (16.4.)

Esimerkissä 23 puheenjohtaja vaihtaa kieltä 4 kertaa eli vuoro sisältää neljä puheenvuoron sisäistä kielenvaihtoa. Hän aloittaa ruotsin kielellä (*Så går vi till*), vaihtaa suomeen (*Eli nyt menemme*) ja sitten takasin ruotsiin (*Nu går vi till*). Tämän jälkeen hän vaihtaa lyhyesti suomeen (*Kuka?*) ennen kuin kieli vaihtuu jälleen ruotsiksi, jolla puheenjohtaja myös päättää puheenvuoronsa. Tässä kaksikielisessä vuorossa on siis 4 kielenvaihtoa ja se koostuu 5 yksikielisestä vuorojaksosta. Vuoro alkaa ruotsinkielisellä vuorojaksolla (*Så går vi till paragraf nio*) ja päättyy ruotsinkieliseen vuorojakssoon (*Vem föredrar det här?*).

Taulukosta 16 käy ilmi kaksikielisten vuorojen sisäiset kielenvaihdot, jossa on otettu huomioon vuoron aloitus- ja lopetuskieli. Kaksikielinen vuoro voi alkaa ja loppua samalla kielellä (suomi-suomi; ruotsi-ruotsi) tai alkaa toisella ja päättyä toisella kielellä (suomi-ruotsi; ruotsi-suomi). Taulukosta näkyy kuinka moni kaksikielisistä vuoroista on mitään tyyppiä ja kuinka suuri prosenttiosuus kokouksen kaksikielisistä vuoroista on esimerkiksi suomen kielellä alkavia ja loppuvia vuoroja. Lisäksi on laskettu, kuinka monta puheenvuoron sisäistä kielenvaihtoa aineistossa tehdään keskimäärin ja kuinka monta vaihtoa enimmillään ja vähimmillään on tehty (vaihteluväli.)

Taulukko 16. Kaksikielisten puheenvuorojen sisäiset kielenvaihdot alku- ja lopetuskielen mukaan

Alkaa/päättyy	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Yhteensä
su-su	5 (8 %)	2 (7 %)	1(3 %)	7 (12 %)	15 (8 %)
vaihtojen ka.	4	6	6	3	5
vaihteluväli	2–6	2–10	-	2–6	2–10
ru-ru	16 (25 %)	6 (22 %)	17 (47 %)	15 (25 %)	54 (29 %)
vaihtojen ka.	6	9	6	6	7
vaihteluväli	2–44	2–18	2–22	2–28	2–44
su-ru	22 (34 %)	5 (19 %)	4 (11 %)	14 (23 %)	45 (24 %)
vaihtojen ka.	2	1	2	3	2
vaihteluväli	1–5	1–3	1–3	1–11	1–11
ru-su	22 (34 %)	14 (52 %)	14 (39 %)	24 (40 %)	74 (39 %)
vaihtojen ka.	2	2	4	3	3
vaihteluväli	1–7	1–4	1–13	1–21	1–21

Kuten taulukosta 16 käy ilmi, kaksikielisten vuorojen yleisin rakenne on se, että aloituskieli on ruotsi ja lopetuskieli suomi (ruotsi-suomi): 39 % kaikista aineiston kaksikielisistä vuoroista aloitetaan ruotsiksi ja päätetään suomeksi. Vaihtoja

tällaisissa kaksikielisissä vuoroissa tehdään keskimäärin 3 ja kielenvaihtojen määrä vaihtelee yhdestä vaihdosta 21 vaihtoon.

Esim. 24

(4) PJ: *Vi har nu konstaterat att mötet är icke beslutsfört och så ska vi gå till paragraf nummer 16, eli mennään pykälään numero kuustoista, pöytäkirjan tarkistajien valinta, val av protokollsjusterare. Får jag förslag? Esityksiä? (7.5.)*

Esimerkissä 24 puheenjohtaja aloittaa vuoronsa ruotsiksi (*Vi har nu*) ja päättää sen suomeksi (*Esityksiä?*). Kielenvaihtoja hän tekee 3 eli tyypillisimmän määrän vaihtoja kaksikieliselle vuorolle, joka on typpiä ruotsi-suomi. Esimerkki on otettu toukokuun (7.5.) kokouksesta, jossa yleisin (52 %) tapa on aloittaa vuoro ruotsiksi ja lopettaa se suomeksi. Myös helmikuun (11.2) kokouksessa yleisin tapa (40 %) pitää kaksikielinen vuoro on aloittaa se ruotsiksi ja päättää se suomeksi (ruotsi-suomi). Huhtikuun (16.4.) kokouksessa ruotsi-suomi ja suomi-ruotsi -tyyppiset kaksikieliset vuorot ovat yhtä yleisiä (34 %).

Toiseksi yleisin tapa pitää kaksikielinen vuoro on sekä aloittaa että lopettaa vuoro ruotsin kielellä (ruotsi-ruotsi): 29 % aineiston kaksikielisistä vuoroista alkaa ja päättyy ruotsiksi. Yksittäisistä kokouksista tämä on yleisin tapa syyskuun kokouksessa, jossa 47 % kaksikielisistä vuoroista sekä alkaa että päättyy ruotsin kielellä. Vaihteluväli (suurin ja pienin määrä kielenvaihtoja) on suurin ruotsi-ruotsi tyyppissä. Vähimmillään vaihtoja on tehty yhden kaksikielisen ruotsi-ruotsi -vuoron aikana 2 ja enimmillään 44. Esimerkissä 25 on sekä ruotsiksi alkava että päättyvä vuoro.

Esim. 25

(19) E4: *Det kan jag nämna sen då att en del av det här, här finns ohjelmareservi, programreserven. 66000 euro EU-medel och 67000 euro statlig medfinansiering lämnas till landskapsöverskridande projekten. Elikkä osa näistä rahoista tulee käyttää ylimatekunnalliseen hanketoimintaan, tarkoittaa, että hankkeita yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan, Pirkanmaan, Keski-Suomen tai Satakunnan kanssa, on toivottavaa. Ja ne jätetään ministeriön käyttöön nämä rahat, pottina. Det var 2011. Seuraavassa liite oli vuotta 2012, niinku huomaatte rahat vähenee vuonna 2012, pengarna minskas 2012, dessa pengar är ungefär samma proportion då som 2011. Elikkä suurin piirtein tämä rahoitus on jaettu samassa suhteessa kuin vuonna 2011. Elikkä summa summarum EU-rahaa on käytettävissä 1,2 miljoonaa, elikkä noin 900000 vähemmän kuin ensi vuonna. Valtion rahoitusta tulee 1,3 miljoonaa suurin piirtein, ja kuntien rahoitusosuus olisi noin 600000 euroa. Elikkä tää oli EAKR 2012. Vill N.N. berätta om ESF-finansieringen 2011 och 2012, så får du gärna göra det. (30.9.)*

Esimerkissä 25 puheenvuoron ruotsinkieliset vuorojaksot on kursivoitu. Asian esittelijä aloittaa vuoronsa ruotsiksi (*Det kan jag nämna*), vaihtaa kieltä 8 kertaa ja päättää vuoronsa jälleen ruotsiksi (*får du gärna göra det*).

Koko aineistossa kolmanneksi yleisin (24 %) tapa aloittaa ja päättää kaksikielinen puheenvuoro on aloittaa se suomeksi ja päättää se ruotsiksi (suomi-ruotsi). Tämän tyyppisissä vuoroissa tehdään sisäisiä kielenvaihtoja keskimäärin 2, vähimmillään 1 ja enimmillään 11. Toukokuun kokouksessa 19 % vuoroista aloitetaan suomeksi ja lopetetaan ruotsiksi. Vastaavat osuudet ovat syyskuun kokoukselle 11 %, helmikuun kokoukselle 23 % ja huhtikuun kokoukselle 34 %.

8 % kaksikielisistä vuoroista alkaa ja päättyy suomen kielellä (suomi-suomi). Vuorot sisältävät keskimäärin 5 kielenvaihtoa ja vaihteluväli on 2–10. Vähiten suomi-suomi tyyppiä esiintyy syyskuun kokouksessa, joka sisältää yhden kaksikielisen vuoron, jonka puhuja sekä aloittaa että lopettaa suomen kielellä. Toukokuun kokouksessa on mainitun kaltaisia vuoroja 2 ja huhtikuun sekä helmikuun kokouksessakin alle 10.

5.2.2 Kolme puheenvuoron sisäisen kielenvaihdon tyyppiä

Pilke ja Vik-Tuovinen (2012) jakavat puheenvuoron sisäiset kielenvaihdot kolmeen eri tyyppiin: jaksoittaiseen, vaiheittaiseen ja viittaavaan kielenvaihtoon. Jaksottainen kielenvaihto tarkoittaa sitä, että toisella kielellä sanotaan yli 10 sanaa ennen kielenvaihtoa. Pilkkeen ja Vik-Tuovisen (2012: 58) mukaan jaksottainen kielenvaihto toimii tyypillisesti aiheen vaihtamisen ja toisella kielellä sanotun tiivistämisen osoituksena.

Vaiheittaisessa kielenvaihdossa käytetään korkeintaan 10 sanaa toista kieltä ennen kielenvaihtoa ja se liittyy aineistossa useimmiten puheenjohtajan tehtävään johtaa kokousta johdonmukaisesti vaihe vaiheelta, tyypillisesti kummallakin kielellä vakiintuneiden fraasien avulla (vrt. Koskela 2012). Viittaava kielenvaihto puolestaan sisältää yksittäisen kieliaineksen tai pysyvän fraasin, esimerkiksi puhuja voi ruotsinkieltä käyttäessään mainita jonkin yksittäisen suomenkielisen fraasin, vaikka hän ei muuten jatkaisi puheenvuoroaan suomeksi. Näissä tapauksissa on kyse leksikaalisesta tai aiheesta johtuvasta kielen avulla tehtävästä eriyttämisestä (ks. Matras 2009: 101), ja niissä tukeudutaan tyypillisesti aineiston ruotsinkielisessä puheessa joko suomenkieliseen kokousaineistoon tai aikaisemmin suomen kielellä esitettyihin näkökohtiin, joissa lainatut sanat ovat esiintyneet. Kielenvaihdolla on näin ollen lähinnä *viittaava funktio* eli puhuja käyttää sanaa toisella kielellä saadakseen asiansa sanotuksi (Appel & Muysken 1997: 118–120). Kaikista neljästä kokouksesta on laskettu, kuinka monta kertaa kutakin

kielenvaihtotyyppiä esiintyy (taulukko 17), jonka jälkeen tyypeistä annetaan esimerkkejä.

Taulukko 17. Sisäisen kielenvaihdon tyypit

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Yhteensä
Jaksottainen	106	64	93	122	385
Vaiheittainen	86	33	60	75	254
Viittaava	2	3	5	11	21
Yhteensä	194	100	158	208	660

Taulukosta 17 nähdään, että jaksottaisia kielenvaihtoja esiintyy yhteensä 385, vaiheittaisia 254 ja viittaavia kielenvaihtoja 21. Jaksottainen kielenvaihto eli puhuja käyttää yli 10 sanaa toista kieltä ennen kielenvaihtoa on yleisin kielenvaihdon tyyppi kaikissa aineiston kokouksissa. Toiseksi yleisin on vaiheittainen (alle 10 sanaa) ja vähiten käytetään viittaavaa kielenvaihtoa. Huhtikuun kokouksessa jaksottaisia kielenvaihtoja on tehty 106, toukokuun 64, syyskuun 93 ja helmikuun kokouksessa 122. Yhden kaksikielisen puheenvuoron aikana voi esiintyä kaikkia kolmea sisäisen kielenvaihdon tyyppiä ja myös esimerkiksi useita jaksottaisia kielenvaihtoja. Varsinkin asioiden esittelijöiden pitkät kaksikieliset puheenvuorot sisältävät monta jaksottaista kielenvaihtoa: ensin asiaa esitellään jonkin aikaa esimerkiksi suomeksi, sitten kerrotaan asiasta ruotsiksi, kunnes vaihdetaan taas suomen kieleen jne., mikä käy ilmi esimerkistä 26.

Esim. 26

(25) E1: *Ja Herr ordförande, där var där ju då det här pågående MBB-projektet där då Närpes och Kristinestad var också med och man diskuterar ju då här också och hur de skulle komma med, men att där var nog en ganska stor oenighet nog de facto om hur man skulle lägga upp det här och då konstaterade, både Kristinestad och Närpes har positiva beslut på om att vara med men det handla då om så små summor så att det, man kom nu fram till det här då och mycket då på grund av att Kaskö mycket envetet ville ha det på det här viset. - -.*

[JAKSOTTAINEN]

Tähän kysymykseen siitä että, miten nämä Suupohjan rannikkoseudun muut kunnat niin nykyisessä MBB-hankkeessa ovat myöskin Kristiinankaupunki ja Närpiö mukana ja he olivat myöskin valmiita menemään tähän mukaan ja olivat myös tehneet päätökset siitä, mutta sitten kävi ilmi, että se, siinä oli erilaiset odotukset myöskin tän hankkeen suuruuden osalta ja myös kävi aika selkeästi ilmi, että nyt Kaskinen haluaa nimenomaan tällä tavalla ja yhteistyössä Teuvan kanssa sitten viedä tätä eteenpäin, jolloin suosiolla sitten Närpiö ja Kristiinankaupunki vetäytyivät tästä. - - Että koetaan nyt näin, mut tämä

tilanne on kuin N.N. sanoi, että ei siinä välttämättä oo mitään jonoa olemassa, perustamassa uutta yritystoimintaa. [JAKSOTTAINEN]
Det är ju helt uppenbart att inte har vi ju nån kö här in till Kaskö för att etablera nya verksamheter. (16.4.)

Esimerkissä 26 asian esittelijä tekee kaksi jaksottaista kielenvaihtoa, jotka on merkitty sulkeisiin [JAKSOTTAINEN]. Hän puhuu ensin suomeksi 222 sanaa (lyhennetty esimerkkiä varten) ja vaihtaa sitten ruotsin kieleen, jota hän puhuu 150 sanaa. Jos hän olisi jatkanut vuoroaan vielä ruotsinkielisen osuuden jälkeen, olisi seurannut taas jaksottainen kielenvaihto, sillä puhuja käyttää yli 10 sanaa ruotsia. Esimerkissä 26 puhuja toistaa kuntien hankeyhteistyötä koskevan ruotsinkielisen vuorojakson sisällön suomeksi. Suomenkielisen vuorojaksonsa lopuksi hän siirtää fokuksen takaisin edellisen puhujan uutta yritystoimintaa koskevaan mielipiteeseen sekä tiivistää puheenvuoronsa lopuksi ruotsiksi tämän viittauksen.

Vaiheittaisia kielenvaihtoja esiintyy huhtikuun kokouksessa 86, toukokuun kokouksessa 33, syyskuun 60 ja helmikuun kokouksessa 75. Vaiheittaisia kielenvaihtoja esiintyy etenkin puheenjohtajan kaksikielisissä puheenvuoroissa.

Esim. 27

(1) OF: *Välkomna till samarbetsgruppen för landskapet Österbotten.* [VAIHEITTAINEN] Tervetuloa maakunnanyhteistyöryhmään täällä Pohjanmaalla ja alotamme kokouksen. [VAIHEITTAINEN] *Vi börjar mötet med att konstatera närvarande.* [VAIHEITTAINEN] Eli aloitetaan kokous sillä, että me katsotaan, kuka tässä on läsnä eli nimenhuuto. (7.5.)

Esimerkissä 27 puheenjohtaja tekee 3 puheenvuoron sisäistä kielenvaihtoa, joista kaikki ovat vaiheittaisia kielenvaihtoja. Vaihdot on merkitty esimerkkiin [VAIHEITTAINEN]. Puheenjohtaja pyrkii varmistamaan kummankin kieliryhmän mahdollisuuden seurata kokousta omalla kielellään käyttämällä kieliä vuorotellen. Kontekstuaalisena siirtymätoimintana vaiheittaiset kielenvaihdot toimivat aineistossa tyypillisimmillään merkinä siirtymisestä konkreettisesti kokouksen seuraavaan vaiheeseen.

Esimerkissä 27 puheenjohtaja toivottaa osallistujat tervetulleeksi, avaa kokouksen ja siirtyy nimenhuutoon. Kielenvaihdolla voi ilmentää samanaikaisesti useita siirtymiä. Esimerkin 27 nopeat vaihdot voidaan puheenvuoron muodostavana kokonaisuutena nähdä myös aiheen vaihtumisen (esim. siirtyminen nimenhuutoon avaamisen jälkeen) merkkeinä. (Vrt. Lappalainen 2009: 137–139.)

Aineiston kokouksissa ei näyttäisi olevan kovin yleistä käyttää vain yksittäistä toisenkielistä kieliainesta, sillä viittaavaa kielenvaihtoa esiintyy harvoin.

Kokouksittain määrät ovat seuraavat (vanhimasta uusimpaan): 2, 3, 5, 11. Eli helmikuun (11.2.) kokouksessa viittaavia kielenvaihtoja esiintyy jonkin verran enemmän kuin muissa kokouksissa. Kokous on kuitenkin pidempi kuin muut, joten tulos ei sinällään ole yllättävä. Esimerkissä 28 on kaksi helmikuun kokouksesta otettua puheenvuoroa, jotka sisältävät viittaavan kielenvaihdon.

Esim. 28

(67) E7: - - Sommarösundissa, joka on pääosin saatu kunnostettua, niin siin on jotain vielä tämmöstä *finslipande åtgärder* elikkä jotain viimeistelyä vielä, mutta sitäki hanketta vielä kehitellään. Sitte noista, aha, tää meneekin nopeesti ohi, resurssista sen verran, että tässä jos katotaan tätä taulukkoa, niin täällä toimintalinja kolmessa, - -.

(120) E11: - - *Och i fall man inte gör det, jag tycker det är alldeles för stora pengar för att man sku använda riktigt sån här allmänt utvecklande och för att utveckla, vad heter nu, rakenteita och så här, utan det är, det är ändå på nationell nivå så är det en 120 till 140 miljoner som kommer till företagsstöd via dom här - -.* (11.2.)

Esimerkin 28 ensimmäisessä vuorossa (67) puhuja tekee vuoronsa aikana 2 jaksottaista ja yhden viittaavan kielenvaihdon. Viittaava kielenvaihto tapahtuu, kun puhuja kesken suomenkielisen puheen käyttää ruotsinkielistä ilmaisua *finslipande åtgärder*. Vaikuttaa siltä, että puhuja ei heti saa mieleensä suomenkielistä vastinetta ja käyttää sen takia ruotsia, mutta kääntää ruotsinkielisen ilmauksen suomeksi sanomalla *jotain viimeistelyä vielä*, minkä jälkeen puhe jatkuu suomeksi.

Esimerkin 28 toinen näyte viittaavasta kielenvaihdosta on päinvastainen kuin ensimmäinen eli ruotsinkielisen puheen aikana puhuja käyttää suomenkielistä sanaa. Puhuja tekee vuorossaan yhden jaksottaisen ja yhden viittaavan kielenvaihdon. Kuten edellisessä vuorossa, tässäkin vuorossa vaikuttaa siltä, että puhuja ei muista puhumishetkellä ruotsinkielistä vastinetta sanalle *rakenteita*, sillä hän miettii ja sanoo *vad heter nu* ennen kuin hän käyttää sanaa *rakenteita*. Puhuja ei kuitenkaan selitä sanaa muilla sanoilla ruotsiksi, vaan jatkaa vuoroaan (*och så här*).

Viittaavan kielenvaihdon käyttäminen ei aina tarkoita sitä, ettei puhuja muistaisi toisenkielistä vastinetta puhumishetkellä. Esimerkissä 29 on toukokuun kokouksesta kaksi tällaista tapausta, joissa puhujat käyttävät joko suomen- tai ruotsinkielistä ilmausta ja tekevät siten viittaavaan kielenvaihdon.

Esim. 29

(36) E4: - - *går det framåt till sjukvårdsdistrikten och det blir troligen ett samarbete med Turun yliopisto och det börjar ganska snabbt.* (7.5.)

(58) E6: - - ensimmäinen hanke on nimeltään *Stor olycka i Kvarken*, Suuri onnettomuus Merenkurkussa käsittelee sitä, että jos tapahtuu jotakin, niin miten nää sairaala- ja pelastusresurssit - -. (7.5.)

Esimerkin 29 ensimmäisessä puheenvuorossa puhuja tekee viittaavan kielenvaihdon, kun hän ruotsinkielisen puheen aikana puhuu *Turun yliopistosta*, sen sijaan, että hän käyttäisi ruotsinkielistä nimeä *Åbo universitet*. Turussa on kuitenkin myös ruotsinkielinen korkeakoulu *Åbo akademi*, joten puhuja on voinut selkeyden vuoksi käyttää suomenkielistä nimeä tai yksinkertaisesti hän on suomenkielisestä yliopistosta puhuessaan halunnut käyttää sen suomenkielistä nimeä.

Esimerkin 29 toisessa vuorossa (58) suomenkielisen puheen aikana puhuja käyttää ruotsinkielistä ilmaisua *Stor olycka i Kvarken* eli hän tekee viittaavan kielenvaihdon. Yhteistyöhanke *Stor olycka i Kvarkenområdet* on Suomen ja Ruotsin välinen hanke, josta päävastuu on Ruotsilla ja siksi virallinen nimi on myös ruotsiksi. Saari (2009: 222) selittää tällaisia lainoja suomenkielisillä asiayhteyksillä, eli puhuja käyttää samankielistä ilmausta, millä hän on asiasta kuullut. Suomeksi hankkeesta käytetään nimeä *Suuronnettomuus Merenkurkussa*, vaikka puhuja onkin käyttänyt hieman puhekielistä muotoa *Suuri onnettomuus Merenkurkussa*. Vaikka esimerkistä käy ilmi vain viittaava kielenvaihto, puhuja tekee saman puheenvuoron aikana myös jaksottaisen ja vaiheittaisen kielenvaihdon. Yhden puheenvuoron aikana voi siis esiintyä kahta tai jopa kolmea sisäisen kielenvaihdon eri tyyppiä.

5.3 Kielenvaihto pykälittäin

Kielenvaihtoja on tarkasteltu tutkimuksessamme myös pykälittäin: kuinka paljon puheenvuorojen välisiä ja sisäisiä kielenvaihtoja esiintyy kokouksen alku- ja lopputoimiin liittyvissä pykälissä ja kokouksen päätösasioiden käsittelyyn liittyvissä pykälissä. Ensin käydään läpi puheenvuorojen välisiä (5.3.1) ja sitten sisäisiä kielenvaihtoja (5.3.2).

5.3.1 Puheenvuorojen väliset kielenvaihdot

Jokaisessa aineiston neljässä kokouksessa on käsitelty tietyt kokouksen alku- ja lopputoimiin liittyvät pykälät: *laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen* (johon sisältyy kokouksen avaaminen); *pöytäkirjan tarkastajien valinta*; *seuraava kokous* (vain 11.2.); *muut asiat ja kokouksen päättäminen*. Puheenjohtajalla on keskeinen rooli näiden pykälien vuorojen pitämisessä, sillä hän ohjaa kokousta

esittelemällä pykälän muille osallistujille, antamalla osallistujille puheenvuoroja ja pykälän lopuksi toteamalla esimerkiksi valitut pöytäkirjan tarkastajat tai kokouksen päätösvaltaisuuden. Taulukosta 18 käy ilmi, kuinka monta yksi- ja kaksikielistä vuoroa alku- ja lopputoimiin on käytetty ja kuinka monta vuorojen välistä kielenvaihtoa nämä pykälät sisältävät.

Taulukko 18. Kokouksen alku- ja lopputoimien pykälien puheenvuorojen väliset kielenvaihdot

	Laill. ja päätösvalt. tot.	Pöytäk. tark. valinta	Seuraava kokous (11.2.)	Muut asiat	Kokouksen päättäminen	Yht.
Vuorot	16	19	9	16	4	64
yksikielinen	7	10	5	7	0	29
kaksikielinen	9	9	4	9	4	35
Kielenvaihdot	6	7	3	6	1	23

Kuten taulukosta 18 käy ilmi, kokouksen alku- ja lopputoimiin liittyviin pykäliin on käytetty yhteensä 64 vuoroa, joista 29 on yksikielisiä ja 35 kaksikielisiä. Kielenvaihtoja vuorojen välillä on tehty 23. *Laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteamiseen* on neljässä kokouksessa käytetty yhteensä 16 vuoroa ja puheenvuorojen välillä on vaihdettu kieltä 6 kertaa. *Pöytäkirjan tarkastajien valintaan* on kaikkien neljän kokouksen osalta käytetty 19 vuoroa ja vuorojen välillä on tehty 7 kielenvaihtoa. Vaikka syyskuun ja huhtikuun kokouksissa päätetään myös seuraavan kokouksen ajankohdasta, pykälä *seuraava kokous* sisältyy erillisenä pykälänä vain helmikuun (11.2.) kokouksen esityslistaan. Siihen on käytetty 9 vuoroa ja niiden välillä esiintyy 3 kielenvaihtoa.

Muihin asioihin kokouksissa on käytetty yhteensä 16 puheenvuoroa, joissa tehdään 6 vuorojen välistä kielenvaihtoa. *Kokouksen päättämiseen* on käytetty 4 vuoroa, joista osassa kokouksista on samassa vuorossa käsitelty myös *muita asioita*, mikä tekee vuorojen ja kielenvaihtojen määrästä osin päällekkäisen näiden kahden pykälän osalta. Välistä kielenvaihtoja pykälässä *kokouksen päättäminen* tehdään yksi ja kaikki vuorot ovat kaksikielisiä. Puheenjohtaja siis päättää kaikki tutkimusaineiston kokoukset kaksikielisellä puheenvuorolla.

Taulukossa 19 kuvataan puheenvuorojen välistä kielenvaihtoa, kun kyseessä on kokousten päätösasioiden käsittelyyn käytetyt pykälät eli kaikki ne pykälät, jotka eivät kuulu kokouksen alku- ja lopputoimien käsittelyyn. Taulukossa on

puheenvuorojen määrä, yksi- ja kaksikielisten vuorojen määrä ja puheenvuorojen välisten kielenvaihtojen määrä kokouksittain.

Taulukko 19. Päätösasioiden käsittelyyn käytettyjen pykälien puheenvuorojen väliset kielenvaihdot

	16.4. (§ 5–12)	7.5. (§ 17–18)	30.9. (§ 23–25)	11.2. (§ 3–8)	Yhteensä
Puheenvuorot	84	53	41	155	333
yksikielinen	29	33	12	104	178
kaksikielinen	55	20	29	51	155
Kielenvaihdot	32	13	10	45	100

Taulukko 19 osoittaa, että päätösasioiden käsittelyyn käytettyjen pykälien puheenvuorojen välillä on tehty yhteensä 100 kielenvaihtoa ja pykälät sisältävät yhteensä 333 puheenvuoroa, joista yksikielisiä on 178 ja kaksikielisiä 155. Huhtikuun (16.4.) kokouksessa päätösasioihin on käytetty 84 vuoroa kokouksen kaikista 103 vuorosta. Päätösasioihin käytetyistä vuoroista 55 on kaksikielisiä ja 29 yksikielisiä. Vuorojen välisiä kielenvaihtoja on tehty 32. Toukokuun kokouksessa kaikista 60 puheenvuorosta 53:ssa on käsitelty kokouksen päätösaioita ja niistä 33 on yksikielisiä ja 20 kaksikielisiä. Puheenvuorojen välisiä kielenvaihtoja on tehty 13. Syyskuun (30.9.) kokouksessa kielenvaihtoja on tehty 10 ja vuoroja päätösasioiden käsittelyyn on käytetty 41 kokouksen 60 puheenvuorosta. Helmikuun kokouksessa päätösaioita on käyty läpi 155 vuorossa kokouksen sisältäessä kaiken kaikkiaan 177 puheenvuoroa. Kielenvaihtoja puheenvuorojen välillä on tehty 45.

Helmikuun (11.2.) kokouksessa pykälää ei ole käsitelty täysin esityslistan mukaisessa järjestyksessä, vaan esimerkiksi pykälän kaksi jälkeen kokouksessa käsiteltiin pykälää kuusi, jonka jälkeen kokous jatkui pykälällä kolme. Pykälää neljä ei varsinaisesti käyty läpi, vaan sitä alettiin käsitellä, mutta siirryttiin takaisin pykälään kolme, jonka jälkeen neljäs pykälä otettiin jälleen esille. Tämä tekee neljänteen ja kolmanteen pykälään käytettyjen puheenvuorojen tarkan määrän laskemisen haasteelliseksi. Pykälää käsiteltiin seuraavanlaisessa järjestyksessä: 1–2–6–3–4–3–4–5–3–7–8–9–10–11. Muissa kokouksissa edettiin esityslistan mukaisessa järjestyksessä.

5.3.2 Puheenvuorojen sisäiset kielenvaihdot

Kokousten alku- ja lopputoimien sekä päätösasioiden pykälistä on tarkasteltu puheenvuorojen välisten kieltenvaihtojen lisäksi kaksikielisten puheenvuorojen sisäistä kielenvaihtoa.

Taulukko 20. Kokousten alku- ja lopputoimien kaksikielisten puheenvuorojen sisäiset kielenvaihdot

	Laill. ja päätös- valt. tot.	Pöytäk. tark. valinta	Seur. kokous (11.2.)	Muut asiat	Päättä- minen	Koko aineisto
Kaksikieli- set vuorot	9	9	4	9	4	35
Kielen- vaihdot	20	22	4	19	13	78
Vaihtelu- väli	1–5	1–4	1	1–4	2–4	1–5
Vaihtoja keski- määrin	2	2	1	2	3	2

Taulukon 20 mukaan aineiston neljän kokouksen alku- ja lopputoimet sisältävät yhteensä 35 kaksikielistä puheenvuoroa. Puheenvuorojen sisäisiä kielenvaihtoja on tehty yhteensä 78. Vähimmillään vaihtoja esiintyy 1 ja enimmillään 5 yhden kaksikielisen puheenvuoron aikana. Sisäisiä kielenvaihtoja tehdään keskimäärin 2. *Laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteamisen* aikana on pidetty 9 kaksikielistä vuoroa ja niiden aikana tehty 20 sisäistä kielenvaihtoa. Yhden vuoron aikana vaihtoja on tehty enimmillään 5 ja keskimäärin 2. *Pöytäkirjan tarkastajien valintaan* on käytetty 9 kaksikielistä vuoroa, joissa on tehty 22 sisäistä kielenvaihtoa. Vaihteluväli on 1–4 ja vaihtoja on tehty keskimäärin 2. Vain helmikuun (11.2) kokouksessa esiintyvä pykälä *seuraava kokous* sisältää 4 sisäistä kielenvaihtoa.

Toukokuun (7.5.) ja helmikuun (11.2.) kokouksissa pykälää *muut asiat* ja *kokouksen päättäminen* on käsitelty samassa puheenvuorossa, joten sisäisten kieltenvaihtojen määrä on näissä kahdessa kokouksessa päällekkäinen kahden mainitun pykälän osalta. Tämä tarkoittaa sitä, että sama vuoro on laskettu kuuluvaksi sekä *muihin asioihin* että *kokouksen päättämiseen*. Kaikkien neljän kokouksen osalta pykälä *muut asiat* sisältää 9 kaksikielistä vuoroa ja sisäisiä kielenvaihtoja on tehty 19. Puheenvuoron sisäisiä kieltenvaihtoja on yhden puheenvuoron aikana tehty enimmillään 4 ja keskimäärin 2. *Kokouksen päättä-*

misen 4 puheenvuoroa ovat kaikki kaksikielisiä ja sisältävät sisäisiä kielenvaihtoja yhteensä 13. Vaihtoja tehdään yhden kaksikielisen vuoron aikana vähimmillään 2 ja enimmillään 4.

Taulukosta 21 käy ilmi päätösasioiden pykälien kaksikielisten puheenvuorojen sisäisten kielenvaihtojen määrä, vaihteluväli, keskimääräinen kielenvaihtojen määrä sekä kielenvaihtojen määrä keskimäärin per pykälä.

Taulukko 21. Päätösasioiden kaksikielisten puheenvuorojen sisäiset kielenvaihdot

	16.4. (§5–12)	7.5. (§17–18)	30.9. (§ 23–25)	11.2. (§ 3–8)	Yht.
Kaksikieliset puheenvuorot	55	20	29	51	155
Kielenvaihdot	177	85	139	189	590
Vaihteluväli	1–44	1–18	1–22	1–28	1–44
Vaihtoja keskimäärin	3	4	5	4	4
Vaihtoja keskimäärin per pykälä	22	43	46	32	31

Päätösasioiden käsittelyyn käytettyjen pykälien aikana on pidetty yhteensä 155 kaksikielistä puheenvuoroa ja vuorojen sisäisiä kielenvaihtoja on tehty yhteensä 590 (ks. taulukko 21). Vaihtoja on vähimmillään tehty 1 ja enimmillään 44. Keskimäärin yhden kaksikielisen vuoron aikana kieltä on vaihdettu neljä kertaa. Kokouksittain tarkasteltuna aineiston ensimmäisessä kokouksessa (16.4.) on pykälissä 5–12 pidetty 55 kaksikielistä vuoroa ja tehty 177 sisäistä kielenvaihtoa. Keskimäärin puhujat ovat vaihtaneet kieltä 3 kertaa vuoronsa aikana. Toukokuun kokouksessa 20 kaksikielistä vuoroa sisältävät 85 sisäistä kielenvaihtoa ja keskimäärin kieltä vaihdetaan jälleen 4 kertaa yhden kaksikielisen vuoron aikana. Syyskuun kokouksessa vuoron sisäisiä vaihtoja on tehty 139 ja keskimäärin niitä on tehty 5 yhden puheenvuoron aikana. Helmikuun (11.2.) kokouksessa 51 kaksikielissä vuorossa on tehty keskimäärin 4 puheenvuoron sisäistä kielenvaihtoa.

5.4 Keskeisiä huomioita

Kielenvaihto puheenvuoroittain jakaantuu puheenvuorojen väliseen ja sisäiseen kielenvaihtoon. Kielenvaihtoja tarkastellaan käytetyn kielen mukaan, vuoronloppuisen ja -alkuisen kielen mukaan, kielenvaihtojen määrän mukaan sekä

vaihtotyypin mukaan. Puheenvuoron välinen kielenvaihto esiintyy kahden vuoron välillä, sisäinen kielenvaihto kaksikielisen vuoron aikana.

Taulukko 22. Puheenvuorojen väliset ja sisäiset kielenvaihdot

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Yht.
Puheenvuorot	103	60	55	177	395
• kaksikieliset	65	27	36	60	188
• yksikieliset	38	33	19	177	207
Vuorojen väliset kielenvaihdot	37	20	12	53	122
• yksikieliset	1	4	0	11	16
• kaksikieliset	22	9	8	13	52
• yksi- ja kaksikieliset	14	7	4	29	54
Sisäiset kielenvaihdot	194	100	158	208	660
vaihtoja keskim.	3	4	4	4	4

Taulukkoon 22 on koottu luvussa viisi käsitellyt kielenvaihdot. Puheenvuorojen välisiä kielenvaihtoja voi esiintyä yksikielisten vuorojen välillä (16 vaihtoa), kaksikielisten vuorojen välillä (52 vaihtoa) sekä yksi- ja kaksikielisen vuoron välillä (54 vaihtoa). Taulukossa 22 ei ole eritelty kielenvaihdon suuntaa, joka selviää luvun muista taulukoista (12, 13, 14). Puheenvuorojen välisiä kielenvaihtoja esiintyy yhteensä 122. Koska puheenvuoroja neljässä kokouksessa on 395, olisi kieltä mahdollista vaihtaa 391 kertaa, jos jokaisen vuoron jälkeen seuraava puhuja aloittaisi eri kielellä kuin millä edellinen lopetti. Aineistossa on näin ollen enemmän ns. *tunnuksellisia kielenvalintoja* (59 %) kuin *tunnuksellisia valintoja* (31 %).

Puheenvuoron sisäisiä kielenvaihtoja tehdään yhteensä 660, eli kaksikielisten vuorojen aikana puhujat vaihtavat kieltä yhteensä 660 kertaa. Puheenvuorot koostuvat yksikielisistä vuorojaksoista (suomen- ja ruotsinkielisistä vuorojaksoista), jotka muodostavat yhden kaksikielisen puheenvuoron. Vaikka kielenvaihtojen määrä vaihtelee puheenvuoroittain yhdestä vaihdosta aina 44 vaihtoon, keskimääräinen vaihtojen määrä on 4. Tällöin vuoro sisältää viisi yksikielistä vuorojaksoa, joiden välillä tehdään 4 kielenvaihtoa.

Luvussa viisi käsitellään myös sisäisen kielenvaihdon tyyppejä. Kolme vaihtotyyppiä Pilkkeen ja Vik-Tuovisen (2012) mukaan ovat jaksottainen, vaihteellinen ja viittaava kielenvaihto. Vaihtotyypit voidaan erottaa toisistaan ennen kielenvaihtoa käytetyn sanamäärän mukaan (jaksottainen: yli 10 sanaa, vaihteellinen:

alle 10 ja viittaava: yksittäinen toisenkielinen kieliaines esim. sana tai fraasi). Yleisin vaihtotyyppi MYR:n kokouksissa on jaksottainen kielenvaihto, jossa puhuja on käyttänyt pitkähkön osuuden toista kieltä ennen kuin vaihtaa toiseen kieleen. Vaiheittaista kielenvaihtoa esiintyy toiseksi eniten, erityisesti puheenjohtajan vuoroissa. Hän käyttää lyhyitä fraaseja ja lauseita yhtä kieltä kunnes toistaa asian lähes saman tien toisella kielellä. Viittaavaa kielenvaihtoa ei esiinny niin usein kuin kahta muuta vaihtotyyppiä, mutta sitäkin esiintyy aineiston kokouksissa. Jokin toisenkielinen fraasi tai sana puheen aikana voi olla merkki siitä, ettei puhuja puhetilanteessa muista sanaa tai asiasta on saatettu puhua vain toisella kielellä tai kieliaines on esimerkiksi jonkin hankkeen nimi.

Viimeisenä luvussa on tarkasteltu puheenvuorojen sekä sisäistä että välistä kielenvaihtoa pykälittäin. Pykälät on jaettu kaikille kokouksille yhteisiin pykäliin (alku- ja lopputoimen pykäliin) ja päätösasioiden käsittelyyn käytettyihin pykäliin. Taulukoista 18 ja 20 käy ilmi kokouksien sekä päätösasioiden että yhteisten pykälien käsittelyssä puheenvuorojen välisiä kielenvaihtoja esiintyy noin kolmasosassa kaikista mahdollisista vaihdoista. Puheenvuorojen sisäisiä vaihtoja tehdään keskimäärin puolet enemmän päätösasioita käsiteltäessä (4) kuin alku- ja lopputoimien yhteydessä (2).

6 KIELENVÄLITYS KOKOUKSISSA

Kielenvälitys on toimintaa, jolla puhuja edesauttaa erikielisten läsnäolijoiden osallistumista keskusteluun vaihtamalla keskustelukieltä ja toimimalla ei-ammattimaisena tulkkina osapuolten välillä (Harjunpää 2011). Tässä luvussa esitellään ensin MYR:n kokousten kirjallista kokousdokumentaatiota, joka tukee kielenvälitystä (6.1) ja tämän jälkeen käsitellään kokoukseen osallistujien kielenvälitystä (6.2). Yhteistyöryhmän kokouksissa sekä puheenjohtaja että asioiden esittelijät toimivat osaltaan kielenvälittäjinä kahden kieliryhmän välillä, kun he käyttävät molempia kotimaisia kieliä omissa puheenvuoroissaan ja takaavat siten kaikille mahdollisuuden seurata kokousta äidinkielestä riippumatta. Kielenvälitykseen liittyvät käsitteet sivuavat alaluvun 4.3 puheenvuoron sisältöön liittyviä käsitteitä. Erottavan tekijänä voidaan nähdä näkökulma, joka kielenvälityksessä on spontaani osallistumisen mahdollistava toiminta ja puheenvuoron sisällöissä merkityssisältöjen vertailu.

6.1 Kirjallinen kokousdokumentaatio

Tutkimusaineiston kokousdokumentaatioon sisältyy esityslistat liitteineen sekä kokouksen jälkeen laaditut pöytäkirjat. Näistä asiakirjoista sekä esityslistat että pöytäkirjat on laadittu ja lähetetty osallistujille sekä suomen- että ruotsinkielisinä versioina. Puheenjohtajan kannalta on tärkeää, että hän voi kokouksissa käyttää sekä suomen- että ruotsinkielistä esityslistaa siirtyessään pykälästä toiseen. Kahdella kielellä laaditut asiakirjat helpottavat puheenjohtajan roolia kielenvälittäjänä erikielisten osapuolten välillä. Osallistujien kannalta dokumentaation kaksikielisyys antaa joustavan valinnanmahdollisuuden suomen- ja ruotsinkielen välillä. MYR:n jäsenet käyttävät tätä mahdollisuutta hyväkseen eri tavoin sekä ennen kokouksia että niiden aikana (ks. 4.2.1).

Seuraava taulukko (23) kokoaa käytettyjen asiakirjojen määrän kussakin kokouksessa sekä sen, kuinka moni asiakirjoista on luettavissa sekä suomeksi että ruotsiksi ja kuinka moni vain yhdellä kielellä (tässä aineistossa vain suomeksi). *Erillinen* tarkoittaa sitä, että asiakirja on saatavalla erillisenä suomen- ja ruotsinkielisenä versiona. *Sama* viittaa asiakirjaan, jossa käytetään sekä suomea että ruotsia eli kyseessä on kaksikielinen dokumentti. Tutkimusaineistoon ei sisälly yhtään pelkästään ruotsinkielistä asiakirjaa.

Taulukko 23. Kokousasiakirjojen määrä

	16.4.	7.5.	30.9.	11.2.	Yhteensä
Asiakirjat	17	10	20	24	71
suomi+ruotsi	16	10	14	24	64
erillisinä	16 (8+8)	10 (5+5)	14 (7+7)	20 (10+10)	60 (30+30)
samassa	0	0	0	4	4
suomeksi	1	0	6	0	7

Kuten taulukko 23 osoittaa, kaikkien tutkimusaineistoon sisältyvien kokousten asiakirjojen määrä on 71. Molemmilla kielillä luettavissa on 64 asiakirjaa ja vain yhdellä kielellä 7. Huhtikuun kokouksessa on käytetty yhteensä 17 asiakirjaa: 16 asiakirjaa on luettavissa molemmilla kielillä, joista kaikki ovat saatavilla erillisinä suomen- ja ruotsinkielisinä versioina. Yksi asiakirja on saatavilla vain suomenkielisenä. Mainittu suomenkielinen liite, joka liittyy esityslistan pykälään 8, on *Maakunnan yhteistyöasiakirja - Euroopan aluekehitysrahasto 2010* -taulukko, joka koostuu lähinnä luvuista ja sisältää vähän tekstiä. Toukokuun (7.5.) kokousta varten on laadittu 10 asiakirjaa, joista kaikki ovat luettavissa molemmilla kotimaisilla kielillä. Syyskuun kokouksessa on käytetty 20 asiakirjaa, joista 14 on saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi ja 6 vain suomeksi (ainakin yliopiston vastaanottamassa tutkimusaineistossa). Kuudesta asiakirjasta neljä on taulukoita, yksi on *kutsu EAKR-arviointitilaisuuteen* ja kuudes on taulukonomainen *Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen tulossuunnitelma*. Helmikuun kokous kattaa 24 asiakirjaa, joista kaikki ovat luettavissa molemmilla kielillä. Neljä näistä on saatavilla kaksikielisenä asiakirjana eli samassa dokumentissa käytetään molempia kotimaisia kieliä. Kolmessa muussa kokouksessa ei ole käytetty kyseisen kaltaisia kaksikielisiä asiakirjoja lainkaan.

Asiakirjat ovat siis suurimmaksi osaksi saatavilla molemmilla kotimaisilla kielillä. Asiakirjoja kääntävät niin Pohjanmaan liiton vakituiset kääntäjät, freelancer-kääntäjät kuin myös eri viranomaistahot, jotka lähettävät kokouksia varten omat asiakirjansa kahdella kielellä. Kääntäjät kääntävät tekstejä sekä suomesta ruotsiin että toisin päin. Useat asiakirjat käännetään yhteistyönä, esimerkiksi esityslista on koottu eri viranomaisten lähettämistä teksteistä, jotka on kirjoitettu joko suomeksi tai ruotsiksi ja joiden teksti sitten käännetään toiselle kotimaiselle kielelle. Esityslistat ja pöytäkirjat syntyvät siis yhteistyön tuloksina ja niistä on jälkikäteen vaikea määrittellä, mikä kohta asiakirjasta on käännetty kummasta kielestä kumpaan. (Salminen 2012.) Asiakirjojen saatavuus molemmilla kielillä helpottaa niin puheenjohtajan roolia kielenvälittäjänä kuten myös

antaa osallistujille mahdollisuuden lukea asiakirjoja halutulla kielellä. (Ks. 4.2.1 asiakirjojen lukeminen.)

6.2 Kielenvälitys toimintana

Koska MYR:n kaksikielisissä kokouksissa ei ole tulkkausta, puheenjohtajan on perinteisten tehtävien kuten kokouksen avaamisen ja päättämisen sekä vuorojen jakamisen lisäksi otettava huomioon, miten kahden kielen käyttö kokouksilanteessa vaikuttaa hänen puheenvuoroihinsa. Kaikille on taattava toisen kotimaisen kielen taidosta riippumatta mahdollisuus seurata kokousta. Myös asioiden esittelijät toimivat osaltaan kielenvälittäjinä, sillä moni heistä käyttää sekä suomea että ruotsia asioita esitellessään. Koskela (2012: 95) määrittelee kielenvälityksen eräänlaiseksi tulkkausta tai kääntämistä muistuttavaksi spontaaniksi toiminnaksi:

Kielenvälitys kokouksissa voidaankin määritellä siten, että siihen kuuluvat kaikki ne kielelliset ja muut viestinnälliset toimet, joiden avulla osallistujien osallistumisen mahdollisuudet turvataan kielestä riippumatta. - - Kielenvälitys muistuttaa kääntämistä tai tulkkaamista, mutta eroaa niistä siinä, että sen ensisijaisena tavoitteena ei ole mahdollisimman täsmällinen lähtökielen ilmaisujen merkitysten välittäminen, vaan vuorovaikutuksen mahdollistaminen tai helpottaminen.

Koskelan (2012) mukaan voidaan olettaa, että ainakin viranomaisorganisaatiota edustavat kokouksen osallistujat hallitsevat molemmat kotimaiset kielet jollakin tasolla, koska kaksikielisen alueen viranomaisilta edellytetään toisen kotimaisen kielen taitoa (vrt. laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 424/2003). Koskela ja Puskala (2013) toteavat artikkelissaan, jossa he tarkastelevat kaksikielisten MYR-kokousten viestintää, että viranomaisten edustajat eli asiantuntijat sekä puheenjohtaja käyttävät kokousten aikana molempia kotimaisia kieliä, kun taas muut kokoukseen osallistujat omaa äidinkieltään, suomea tai ruotsia.

Koskela (2012) on tutkinut yhden MYR-kokouksen (11.2.) kielenvälitystä puheenjohtajan toiminnan osalta. Hän jakaa kielenvälityksen muodon mukaan *erikieliseen toistoon*, *referointiin* ja *kaksikieliseen puheeseen*. Erikielinen toisto voi esiintyä *määrämuotoisena* tai *vapaassa puheessa*. Koskelan (2012) lisäksi Naukkarinen (2012) on tutkinut kandidaatintutkielmassaan puheenjohtajan kielenvälitystä kahdessa MYR-kokouksessa (16.4. ja 7.5.), joissa on eri puheenjohtaja. Hän on luokitellut kielenvälityksen muodot samalla tavalla kuin Koskela (2012). Yhden kaksikielisen puheenvuoron aikana voi esiintyä useaa kielenvälityksen muotoa, minkä myös Koskela (2012) sekä Naukkarinen (2012) tuovat esille omilla tutkimuksissaan.

6.2.1 Erikielinen toisto

Kun puheenjohtaja toistaa saman asian molemmilla kielillä, on kyse erikielisestä toistosta. Toisto voi olla määrämuotoista tai toistoa vapaassa puheessa. Määrämuotoinen toisto tarkoittaa esimerkiksi sitä, kun puheenjohtaja lukee ääneen suomen- ja ruotsinkielisiä kokousasiakirjoja. Toistoa esiintyy etenkin silloin, kun puheenjohtaja ohjaa kokouksen kulkua esityslistan mukaan esimerkiksi lausumalla pykälän ja sen otsikon molemmilla kielillä. Koskelan (2012) tutkimassa kokouksessa puheenjohtaja aloittaa pykälän käsittelyn yleensä ruotsin kielellä, poikkeuksena tästä on vain yksi pykälän avaava puheenvuoro. Vuoro voi kuitenkin päättyä joko suomen tai ruotsin kieleen. Esimerkki 30 on näyte määrämuotoisesta erikielisestä toistosta.

Esim. 30

(116) PJ: *Sen går vi vidare till paragraf sju, eli pykälä seitsemän. Tyngdpunkter för den kommande EU-programperioden, kohesionspolitiken* eli pykälä seitsemän, tulevan EU-ohjelmakauden painopiste koheesiopolitiikkaa. *Vem är det som tar det?* (11.2.)

Esinmerkissä 30 puheenjohtaja toteaa pykälän numeron molemmilla kielillä (*paragraf sju, eli pykälä seitsemän*) ja lukee sitten pykälän otsikon esityslistoista sekä ruotsiksi että suomeksi. Puheenjohtaja siis toistaa asiat molemmilla kotimaisilla kielillä, jotta kaikki pystyvät seuraamaan kokousta. Määrämuotoista erikielistä toistoa esiintyy myös silloin, kun puheenjohtaja toistaa vakiintuneita fraaseja. (Koskela 2012)

Esim. 31

(36) PJ: No joo. Kysymyksiä? *Frågor? Jo.*

(88) PJ: Olkaa hyvä, *varsågod.*

(151) PJ: Pykälä seitsemän on sitten käyty läpi. *Paragraf sju är då avslutad.* (11.2.)

Esimerkissä 31 puheenjohtaja toistaa vakiintuneita fraaseja, jotka liittyvät keskustelun avaamiseen asian esittelyn jälkeen (36), puheenvuorojen jakamiseen (88) tai pykälän käsittelyn päättämiseen (151) (Koskela 2012).

Erikielinen toisto voi esiintyä myös toistona vapaassa puheessa. Koskelan (2012: 100) mukaan hänen tutkimassaan kokouksessa puheenjohtaja ”käyttää toistoa kielenvälityksen keinona informaatiotarkoituksessa”. Ero määrämuotoisen ja vapaassa puheessa esiintyvän erikielisen toiston välillä on häilyvä, eikä esimerkiksi Naukkarisen (2012) tutkimassa kokouksessa ole yhtään selkeää esimerkkiä toistosta vapaassa puheessa. Sen sijaan Koskelan aineistossa puheenjohtaja käyttää mainittua kielenvälityksen muotoa, jonka Koskela (2012: 100)

näkee asiasisältöä korostavana tai keskustelua jäsentävänä tai rytmittävänä toistona.

Esim. 32

(1) PJ: *Jaha, samarbetsgruppen för landskapet Österbotten* eli maakunnan yhteistyöryhmä on täällä kokoontunut. Tervetuloa. *Välkommen hit till detta årets första möte.* Eli tervetuloa tähän vuoden ensimmäiseen kokoukseen. (11.2.)

Esimerkki 32 on kokouksen avaava puheenvuoro, jossa puheenjohtaja suuntaa puheensa sekä suomen- että ruotsinkielisille osallistujille ja varmistaa toiston avulla, että keskeinen asiasisältö välittyy osallistujille heidän omalla kielellään.

Erikielistä toistoa esiintyy myös muiden kuin puheenjohtajan vuoroissa, mutta varsinkin pitkissä asioiden esittelyissä käytetään kielenvälityksen muotona useammin referointia eli ihan kaikkea ei toisteta molemmilla kielillä, mikä on myös ymmärrettävää, jos puhuja on käyttänyt esimerkiksi useamman minuutin vain toista kieltä. Esimerkissä 33 asian esittelijä käyttää ainakin osittain erikielistä toista kielenvälityksen muotona. Hän puhuu lyhyitä pätkiä yhtä kieltä ja toistaa asian sitten toisella kielellä.

Esim. 33

(31) E6: *Västra Finlands ERUF-program* eli Länsi-Suomen EAKR-ohjelma, lyhyesti tilanne. *Situationen internationellt. Det pratas om att det går dåligt med de här EAKR-programmen i Finland framåt,* eli puhutaan, et menee huonosti eteenpäin nää EAKR-ohjelmat Suomessa. Todellisuudessa Suomi on kolmantena, *alltså på tredje plats i princip är Finland. Hur snabbt vi har fått betalt ut det till kommissionen, de här EAKR-pengarna i den här tabellen. Irland, Latvien och Finland är på tredje plats, vi är före Sverige och många andra. 21 procent av pengarna är betalda ut,* eli 21 prosenttia Suomen EAKR-rahoituksesta on maksettu komission suhteen. Eli siinä mielessä Suomessa menee hyvin, vaikka puhutaan monta kertaa, että menee huonosti. Mutta aina on parannettavaa. Hyvä. Seuraava sivu. *Vi har fyra handlingslinjer i det här västra Finlands ERUF-program.* Eli neljä toimintalinjaa tässä Länsi-Suomen EAKR-ohjelmassa. - - (11.2.)

Esimerkissä 33 puhuja aloittaa vuoronsa erikielisellä toistolla, kun hän mainitsee ohjelman nimen molemmilla kielillä ja sanoo sitten kertovansa tilanteesta suomeksi *lyhyesti*, mutta ruotsiksi hän mainitsee *kansainvälisyyden*. Hän kuitenkin mainitsee molemmilla kielillä kertovansa seuraavaksi ohjelman tilanteesta. Tämän jälkeen hän käyttää taas erikielistä toistoa, kun hän mainitsee, miten ohjelmaan suhtaudutaan tällä hetkellä (*Det pratas om att det går dåligt, puhutaan, et menee huonosti*). Toistoa esiintyy myös virkkeessä *Todellisuudessa Suomi on*

kolmantena, alltså på tredje plats i princip är Finland. Erikielinen toisto kielenvälityksen muotona vaihtuu tämän jälkeen ja alkaa pidempi ruotsinkielinen vuorojakso. Esittelijä ei käänne kaikkea suomeksi, vaan jättää osan sanomatta ja referoi sisällön suomeksi. Vuoro jatkuu vielä, mutta vuoron alun esimerkit erikielisestä toistosta osoittavat, että myös muut kuin puheenjohtaja käyttävät kyseistä kielenvälityksen muotoa.

6.2.2 Referointi

Referointi, joka on toinen kielenvälityksen muodoista, muistuttaa erikielistä toistoa. Toisin kuin erikielisessä toistossa referoinnissa nimensä mukaisesti ei sanota kaikkea, mitä toisella kielellä on sanottu, vaan asiasisältö tiivistetään toisella kielellä. Puhujat voivat joko referoida omaa puhettaan tai puheenjohtaja voi tiivistää jäsenten yksikielisten puhevuorojen sisällön joko suomeksi tai ruotsiksi. Jos puhuja referoi omaa puhettaan, hän valitsee itse, kuinka paljon ja mitä hän sanoo toisella kielellä. Osa asiasisällöstä jää sanomatta, mutta referoidessaan puhuja silti välittää keskeisimmän asiasisällön toisella kielellä. (Koskela 2012: 101–102.) Tässä raportissa asiasisällön tiivistämiseen viitataan yhtenäisesti termillä *referointi*. Hankkeeseen liittyvissä artikkeleissa sekä Mari Naukkarisen pro gradu -tutkielmassa käsitteitä ja termejä pohditaan jatkossa myös laajemmin sen pohjalta onko kyseessä esimerkiksi samanaikainen vai viivästetty tiivistäminen tai autofooninen (oma puhe) vai diafooninen (toisen puhe) tiivistäminen.

Esim. 34

(69) PJ: Okej, joo. Tota ihan pari kommenttia. Se on ihan totta niin kuin puhuja sanoi, niin tää kansainvälinen kilpailu ja globalisaatio, niin kyllä vie meiltä ilman muuta työpaikkoja. Se on vaan niin kuin hyväksyttävä ja samaten niin kuin järjestelyt mutta meidän pitää tällä ohjelmalla osittain vastata siihen, että meidän kilpailukyky sitten paranee, toisaalta me saadaan toisia toimintoja tänne tai jäämään ja kehittämään. Ja se on selvää, että tän pyrkisi energiaklusterin maksimaaliseen hyödyntämiseen kaikin tavoin, että sillähän on monta rönstyä, että se on nämä suuret mutta sitten tulee tämä bioenergia ja uusiutuva energia tulee ehkäpä sitten maaseudulle. *Det är nu som frågeställaren sade, så det är ju så att de här stora företagen så, de är globala och de kommer att flytta i sin verksamhet och omorganisera också i framtiden, det kan vi inte ju göra något åt men vi måste se till att vi är konkurrenskraftiga här i regionen. Och få vi nya aktörer och nya funktioner för de här existerande företagen.* (16.4.)

Esimerkki 34 on toisesta Naukkarisen (2012) tutkimasta kokouksesta. Esimerkissä puheenjohtaja valitsee, mikä osa suomenkielisestä puheesta on tärkeintä välittää ruotsiksi. Puheenjohtaja kommentoi edellisen puhujan esitystä ensin suomeksi ja referoi sitten sanomansa asian ruotsiksi. Hän jättää sanomatta ruotsiksi esimerkiksi maininnan kansainvälisestä kilpailusta (*tää kansainvälinen kilpailu*) ja kuinka se vaikuttaa työpaikkoihin (*niin kyllä vie meiltä ilman muuta työpaikkoja*). Hän myös muotoilee suomeksi sanomansa asiat eri sanoin ruotsiksi: suomeksi hän puhuu bioenergiasta ja uusituvasta energiasta, mutta ruotsiksi hän puhuu yleisemmin vain uusista toimijoista (*nya aktörer*) ja uusista toiminnoista (*nya funktioner*). Puheenjohtaja siis jättää joitakin yksityiskohtia pois, mikä on tyypillistä referoinnille. (Koskela 2012.)

Puheenjohtaja voi referoida oman puheensa lisäksi muiden puhetta. Seuraavassa esimerkissä (35) puhuja esittelee asiaa vain ruotsiksi, minkä jälkeen puheenjohtaja tiivistää asiasisällön lyhyesti suomeksi.

Esim. 35

(18) E3: *Jo, Ordförande, det här är ett projekt som det här baserar sig på att vi ska få en matbutik, en market där och läget är ju på det viset nuförtiden att det här våra investeringspengar har strukits ner till noll, så vi har inte möjlighet att börja med sådana här projekt alls mera utan den här finansieringen måste sökas på andra håll. Prisma öppnar en ny stor market, men som alstrar mycket trafik, så det måste göras en rondell vid bland annat för att få det här att löpa, trafiken, och de här planerna är klara och kostnadskalkylen är 168000 euro. Finansieringen är sådan att kommunen betalar hälften och ELY-pengarna då andra hälften.*

(19) PJ: Elikkä tää on kaupan liikekeskuksen liikennejärjestelyjen turvaamiseksi ja Luodon keskuksen kehittämisen turvaamiseksi, niin nämä liikennejärjestelyt, ja rahojen vähyys niin johtaa siihen, että tällaista aluekehittämisrahaakin on käytettävä tällaisiin kohteisiin. - - (16.4.)

Esimerkissä 35 puhuja E3 esittelee Luodon keskuksen liikennejärjestelyitä ja sen rahoitusta. Puhuja käyttää 113 sanaa ruotsia, minkä puheenjohtaja tiivistää suomeksi alle 30 sanalla. Vaikka asiasisältö ei välity kokonaisuudessaan suomenkielisille osallistujille, välittyy heille kuitenkin pääsisältö E3:n puheesta.

Tässä vuorovaikutustilanteessa keskustelun osallistujien erilaisia ja vaihtuvia rooleja voidaan tarkastella ns. osallistumiskehikon kautta (vrt. Goffman 1981: 144–145). Osallistumiskehikon avulla voidaan kuvata sekä äänessäolijan että osallistujan roolia puhuja-kuulija-paria hienojakoisemmin esittäjä-, tekijä- ja toimeksiantajakäsitteiden avulla. Seppänen (1998: 158) käyttää äänessäolijan

roolista esimerkkinä uutistenlukijaa (esittäjä), joka lukee toimittajan (tekijä) kirjoittamaa tekstiä, jossa referoidaan poliitikon (toimeksiantaja) mielipiteitä.

MYR-aineistossa äänessäolijat eivät tyypillisesti edusta vain itseään tai ilmaise vain omia ajatuksiaan, vaan heidän puheensa ilmaisee sekä läsnä olevien että taustalla vaikuttavien toimeksiantajien ajatuksia ja arvoja. Puheenjohtaja toimii esimerkissä 35 omassa puheenvuorossaan esittäjänä, sillä hän tuottaa lausuman ääneen sekä tekijänä, koska hän valitsee ilmaistavan sisällön ja sanamuodot. Ajatukset ja arvot ovat puolestaan E3:n ja edelleen Luodon kunnan ja muiden alueen toimeksiantajien, jotka puheenjohtaja tiivistää esimerkissä suomeksi. Esittäjä, tekijä ja toimeksiantaja voivat olla myös sama henkilö, jos puhuja ilmaisee omia ajatuksiaan omin sanoin ja on sitoutunut esittämiinsä asioihin. Keskusteluanalyttisesti puhe katsotaan sekä kontekstiin sidotuksi että sitä luovaksi. Näin ollen vuorot voivat vahvistaa tai kumota edellisten vuorojen odotukset sekä luoda uusia tilanteita. (ks. esim. Goodwin & Heritage 1990.)

Esim. 36

(69) O4: - - Että ei kannata niin kuin hukata voimavaroja siihen, että yrittää jotakin epäteoreettista maahanmuuttopolitiikka-ajatusta, vaan mun mielestä pitää se hallinnassa, että kohtuuden rajoissa, ja mun mielestä tässä Pohjanmaan liiton alueella on nyt vähän, voisi arvioida, että onko jonkinlaista maahanmuuttoa harjoitettu liikaa. Se on nyt aivan mulla henkilökohtainen käsitys, että mieluummin vähemmän. Työperäistä maahanmuuttoa saa, sitä mä en halua rajoittaa omalla näkemykselläni.

(70) PJ: - - Sitten mitä tulee maahanmuuttopolitiikkaan, en tiedä. Mutta kuntapaikkoja niin on, nyt se on ihan minun viranomaisena, mutta kuntapaikkoja me tarvitaan. *Kommunplatser för invandringen i den här så skulle vi ju behöva, men det är en annan diskussion, inte här* - - (16.4.)

Esimerkissä 35 odotuskehikko pysyy samana E3:n ja puheenjohtaja vuorojen välillä eli puheenjohtajan vuoro vahvistaa ruotsiksi esitetyt odotukset aluekehittämisen kohdentamisesta suomeksi. Esimerkissä 36 puheenjohtaja puolestaan kumoaa suomeksi edellisen vuoron maahanmuuttopolitiikkaan liittyvät suomeksi esitetyt odotukset ja kontekstualisoi tematiikan ruotsiksi puhetilanteen ulkopuolelle. Muidenkin kuin puheenjohtajan vuoroissa esiintyy referointia kielenvälityksen muotona.

Esim. 37

(20) E2: *Jag bara sku kommentera det här fisket överhuvudtaget i ELY-centralena och inte bara det här programmet. Jag råkar sitta med i en sån här grupp som ska se över hela den här fiskeförvaltningen och har nu konstaterat att fisket som förvaltning har nu kommit i kläm i de här*

produktivitetsprogrammen och alla de här organisationerna i Finland överlag. För på många ELY-centraler så har de nu (xxx) styrkan till tre personer istället för två. Dock vi har också hamnat att offra en halv tjänst på det, men på något sätt har vi nog hållit samma linje som kommunerna, att försöka hålla de där resurserna och fiske är ändå en jätteviktig näring här och Kaskö är Finlands största fiskehamn. Så som dock i omsättning så är det inte så stora miljoner som är där, men det är ändå en viktig näring och sen en del av kultur och tradition. Så vi försöker nog hålla den här förvaltningen också i skick så vi klarat av att få ut de här pengarna på ett vettigt sätt. Eli tota joo suomeksi. Kyl tää kalatalouden hallinto on puristuksis tässä tuottavuusohjelmassa, ja tota monessa ELYssähän on karsittu aivan minimiin, et siellä ei hoideta kun pakolliset kuviot ja tota meillä se kumminkin on niin paljon tärkeä, et me ollaan nyt pidetty kiinni siitä niin pitkään kun vaan voidaan, sillä lailla et pystytään vastaan sitte huutoon, ja saadaan näille rahoille ja muillekin rahoille ja toimenpiteille järkevää käyttöä. (11.2.)

Esimerkissä 37 puhuja aloittaa vuoronsa ruotsiksi ja puhuu kalatalouden hallinnosta (fiskeförvaltningen), jota hän kommentoi paljon yksityiskohtaisemmin ensin ruotsiksi ennen kuin vaihtaa kieltä suomeen. Puhuja ei luultavimmin edes muista sanasta sanaan, mitä hän on ruotsiksi sanonut, mutta referoi omasta mielestään tärkeimmät kohdat suomenkielisille osallistujille. Hän ikään kuin muistuttaa itseään referoinnista toteamalla *eli tota joo suomeksi*. Puhuja vaikuttaa olevan varsin paneutunut asiaan ja muistaa ruotsinkielisen osuuden jälkeen, että asiasisällön voisi vielä kertoa suomeksi, mutta puhuu kuitenkin lyhyemmin kuin ruotsiksi.

6.2.3 Kaksikielinen puhe

Kolmas kielenvälityksen muodoista on kaksikielinen puhe. Tämä tarkoittaa sitä, että puhe etenee molemmilla kielillä, mutta asioita ei toisteta molemmilla kielillä. Kielenvälityksen keinona kaksikielinen puhe eroaa kahdesta edellisestä muodosta siten, että koska samaa sisältöä ei esitetä kahteen kertaan, ei toimintaa myöskään voi verrata kääntämiseen tai tulkkaamiseen. Koskelan (2012: 102) mukaan myös kaksikielisessä puheessa on kuitenkin kyse kielenvälityksestä, koska puhe rakennetaan siten, että molempien kielten puhujat voivat seurata puhetta vaikka he eivät ymmärtäisikään kaikkea.

Vaikka kaksikielistä puhetta esiintyy, ei se ole Koskelan (2012) eikä myöskään Naukkarisen (2012) tutkimissa kokouksissa kovin yleinen kielenvälityksen muoto. Kaksikielistä puhetta esiintyy erityisesti vapaammissa osioissa sekä puheenvuorojen lopussa, kun sisältöä ei tiivistetä tai käännetä toiselle kielelle.

Esim. 38

(168) OF: *Så har vi paragraf åtta, eller nio, och det är fastställande av tidpunkten för följande möte. Har beredningen nånting, onko valmisteltu jotain, koska tämän pitäis olla? Onks se syksyllä vai onks keväällä vai?* (11.2.)

Esimerkin 38 oletuksena on, että kaikki pystyvät seuraamaan kokousta, vaikka suomeksi ei sanota lainkaan puheenvuoron alkua, jossa puhutaan pykälästä ja seuraavan kokouksen ajankohdan päättämisestä. Toisaalta puheenvuoron loppuosaa, puheenjohtajan kysymystä, onko kokous syksyllä vai keväällä, ei sanota ruotsiksi. Puhe siis etenee kahdella kielellä ilman, että kaikkea toistettaisiin molemmilla kielillä. Erikielistä toistoa esiintyy vain kohdassa *Har beredningen nånting, onko valmisteltu jotain*.

Kaksikielistä puhetta kielenvälityksen muotona esiintyy myös muiden kuin puheenjohtajan vuoroissa. Kahta kieltä käyttävät asioiden esittelijät tosin usein joko toistavat tai tiivistävät puheensa asiasisällön toisella kotimaisella kielellä, eivätkä käytä kaksikielistä puhetta kielenvälityksen muotona. Esimerkissä 39 on kuitenkin kaksi puheenvuoroa, joissa kaksi asioiden esittelijää käyttää kaksikielistä puhetta.

Esim. 39

(a) (15) E4: *Ettan yritystoiminta, tvåan innovaatiotoiminta, trean saavutettavuus och fyran kaupunkialueet.* (30.9.)

(b) (14) E3: *Jo tack. Kan någon hjälpa mig att få den här. Har vi ADB-folk här på plats? Kan du, N.N kan du hjälpa mig? No niin. Hyvää huomenta vaan kaikille. Jos sopii, niin mä tota puhun suomeksi, mutta tuota niin noi kalvot on ruotsiksi. Mun nimeni on N.N., ja mä toimin tuolla Pohjanmaan ELY-keskuksessa kalatalouspäällikkönä - -.* (11.2.)

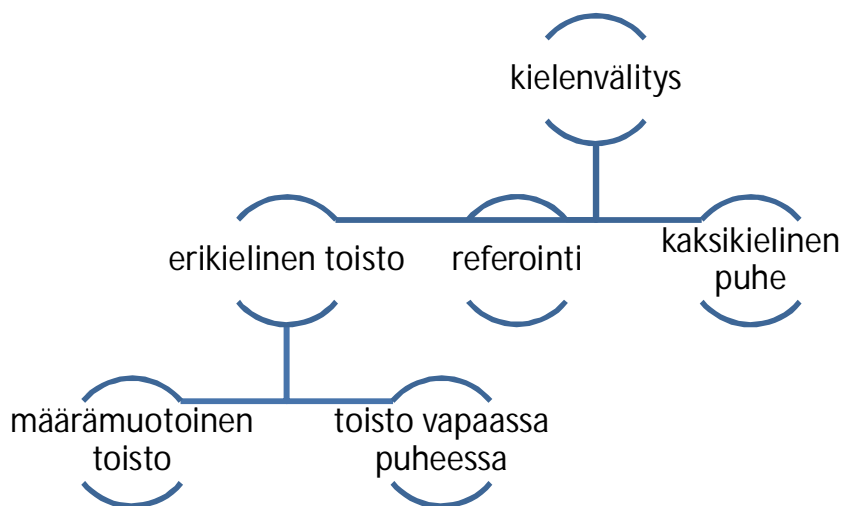
Esimerkin 39 a-kohdassa puhuja E4 käyttää kaksikielistä puhetta luetellessaan toimintalinjojen nimiä, joita edellinen puhuja on halunnut tietää. Puhuja E4 on tätä ennen esitellyt toimintalinjoja sekä suomeksi että ruotsiksi. Niitä käsitellään kokousasiakirjassa liitteessä 23 a, joka on saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi ja jota puhuja myös käyttää kokouksessa. E4 vastaa edelliselle puhujalle sanomalla toimintalinjan numeron ruotsiksi, mutta nimen vain suomeksi. Esimerkin 39 b-kohdassa kysyjä on esittänyt kysymyksensä toimintalinjojen sisällöstä ruotsiksi, mutta saa vastauksen suomeksi. Voi olla, että linjojen nimistä on ollut puhetta vain suomeksi tai että E4 lukee suomenkieliset nimet suoraan paperilta, eikä sillä hetkellä koe tarpeelliseksi kääntää nimiä ruotsiksi.

Esimerkin 39 b-kohdassa puhuja E3 aloittaa puheenvuoronsa kaksikielisellä puheella pyytäessään apua saadakseen laitteet toimimaan. Hän ei toista avunpyyntöä suomeksi, vaan jatkaa suomeksi toivottamalla hyvää huomenta osallistujille. Puhuja ei jatka puheenvuoroaan kaksikielisellä puheella, sillä hän siirtyy käyttämään vain suomea ja esittää kalvoja ruotsiksi (*Jos sopii, niin mä tota puhun suomeksi, mutta tuota niin noi kalvot on ruotsiksi*).

6.3 Keskeisiä huomioita

Kun kokoukseen osallistuu yksi- ja kaksikielisiä henkilöitä yksi- ja kaksikielisistä kunnista, on osallistujille taattava tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua keskusteluun. Kaksikieliset kokousasiakirjat ovat tärkeä osa kielenvälitystä, erityisesti silloin, kun puheenjohtaja ohjaa kokouksen kulkua lukemalla esityslistaa ääneen, mikä on mahdollista, sillä kokousasiakirjat ovat hyvin saatavilla molemmilla kotimaisilla kielillä. Puheenjohtaja pyrkii takaamaan sen, että kaikki pysyvät esteettä seuraamaan kokousta kielestä riippumatta ja pyrkii myös noudattamaan kielilakia (2003/423, ks. 2.1). Kaksikieliset asioiden esittelijöiden puheenvuorot takaavat myös sen, että jokainen MYR:n jäsen saa kuulla asian esittelyn omalla kielellään, minkä jälkeen osallistujat voivat osallistua keskusteluun valitsemallaan kielellä.

Kuvio 13 havainnollistaa kaikki kolme eri kielenvälityksen muotoa. Kuten siitä näkyy, erikielinen toisto jakaantuu edelleen kahteen erilaiseen toistoon: määrämuotoiseen toistoon ja toistoon vapaassa puheessa.

Kuvio 13. Kielenvälitys toimintana

Vaikka kaikkia kolmea kielenvälityksen muotoa esiintyy sekä puheenjohtajan että muiden kokoukseen osallistujien puheenvuoroissa, erikielinen toisto sekä referointi ovat yleisempiä kielenvälityksen keinoja kuin kaksikielinen puhe. Aineistossa on myös vuoroja, joissa käytetään kahta tai jopa kolmea kielenvälityksen muotoa. Seuraavassa esimerkissä on sekä erikielistä toistoa että kaksikielistä puhetta.

Esim. 40

(60) PJ: *Paragraf 19. Övriga ärenden. Pykälä 19. Muita asioita. Onko? Jos ei ole, eli näin ollen pykälä 20 eli Kokouksen päättäminen. Mötets avslutande. Vi har slutat mötande, mötet och tackar för ivrig diskussion och önskar er ett gott söndagskväll. Eli hyvää viikonloppua. Kiitos kokouksesta. (7.5.)*

Esimerkissä 40 puheenjohtaja ensin toistaa pykälän numeron ja otsikon molemmilla kielillä (*Paragraf 19. Övriga ärenden. Pykälä 19. Muita asioita*). Tämän jälkeen hän jatkaa kaksikielisellä puheella, kun hän kysyy suomeksi, onko muita asioita ja jatkaa seuraavaan pykälään (*Onko? Jos ei ole, eli näin ollen pykälä 20*). Puheenjohtaja käyttää jälleen erikielistä toistoa, kun hän mainitsee pykälän 20 otsikon: *Kokouksen päättäminen. Mötets avslutande*. Lopuksi puheenjohtaja käyttää kaksikielistä puhetta. Hän kiittää ensin ruotsiksi innokkaasta keskustelusta ja toivottaa hyvää sunnuntai-iltaa. Suomeksi hän toivottaa hyvää viikonloppua ja kiittää osallistujia kokouksesta. (Naukkari 2012.)

7 LOPUKSI

Kielikontaktit syntyvät samaan tilanteeseen osallistuvien eri kieltä käyttävien puhujien välisessä vuorovaikutuksessa ja ne vaikuttavat kielten asemaan yhteisössä. Koska myös erilaiset identiteetit sekä kulttuuriset ja sosiaaliset merkitykset rakentuvat kielen kautta on etenkin julkisyhteisöjen kielivalintoja syytä harkita, ohjata ja seurata määrätietoisella tavalla. (Johansson & Pyykkö 2005: 14–15)

Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) kaksikieliset kokouskäytänteet tukevat ja edistävät yhteiskunnallista kaksikielisyyttä tarjoamalla *Kansalliskielistrategian* (2012) mukaisesti suomen ja ruotsin kielelle tasa-arvoisen aseman sekä suullisessa että kirjallisessa viestinnässä. Neljän tarkastellun kokouksen suomen ja ruotsin kielen ajalliset osuudet ovat hämmästyttävän tasaiset: suomea puhutaan kokouksissa 53 % ja ruotsia 47 % kokousajasta. MYR:n jäsenet käyttävät tasaisesti hyväkseen kokousdokumentaation saatavuutta molemmilla kielillä sekä ennen kokouksia että niiden aikana. Erikielistä dokumentaatiota luetaan ja käytetään ristiin myös äidinkielestä riippumatta.

Tutkituissa kokouksissa yksi- ja kaksikielisiä puheenvuoroja on prosentuaalisesti lähes yhtä paljon: yksikielisiä 52 % ja kaksikielisiä 48 % kaikista puheenvuoroista. Määrällisesti yksikielisiä ruotsinkielisiä vuoroja (69 %) on enemmän kuin vastaavia suomenkielisiä (31 %). Ajallisesti ero on kuitenkin vain kolmisen minuuttia koko aineistossa. Kaksikieliset vuorot jakaantuvat tasaisemmin ajan suhteen: suomea puhutaan niissä 172 minuuttia ja ruotsia 149 minuuttia.

Pääosa MYR:n kokousten puheenvuoroista esiintyy sekvensseissä eli vähintään kolme yksi- tai kaksikielistä vuoroa käsittävässä ketjussa. Kaksikieliset sekvenssit ovat keskimäärin yksikielisiä pidempiä ja niitä on aineistossa yksikielisiä jonkin verran vähemmän. Yksikielinen puheenvuorosekvenssi on aineistossa tavallisesti ruotsinkielinen. Myös niin kutsutuille semikaksikielisille sekvensseille, joissa vuorottelevat yksi- ja kaksikieliset vuorot, on tyypillistä ruotsinkielen korostuminen. Nämä seikat vaikuttavat luultavasti siihen siihen, että kolmasosa MYR:n jäsenistä kokee, että kokouksissa käsitellään enemmän asiasisältöjä ruotsiksi.

Kieli vaihtuu MYR:n kokouksissa vuorojen välissä noin kolmasosassa vuoroista eli seuraava puhuja tekee tunnusmerkillisen valinnan ja aloittaa tällöin eri kielellä kuin millä edellinen lopettaa. Vuorojen sisällä kielenvaihtoja tehdään yhteensä 660 eli kieli vaihtuu noin joka 29. sekunti kaksikielisen vuoron aikana. Keskimäärin puhuja vaihtaa kieltä neljä kertaa yhden kaksikielisen vuoron aikana. Kaksikielinen vuoro aloitetaan aineistossa tavallisimmin ruotsin kielellä ja

lopetetaan suomen kielellä ja yhtä kieltä käytetään useimmiten yli 10 sanaa ennen kielenvaihtoa. Yksittäisiä toisenkielisiä sanoja tai fraaseja käytetään puheessa harvoin.

Julkisen asiantuntijatyön kielelliset käytänteet voidaan nähdä tuotteena, jolla rakennetaan organisaation kieli- ja kommunikaatiodesign (Johansson, Nuolijärvi & Pyykkö 2011: 13). Designin käsitteeseen liittyy läheisesti toimivuus eli se, kuinka hyvin suunnittelun kohde asia täyttää sille määritellyt tavoitteet ja tehtävät. Kielellisen vuorovaikutuksen ollessa kyseessä designin taustalla vaikuttaa omalta osaltaan *kielipolitiikka*, joka voidaan määritellä strategiseksi ja taktis-operatiiviseksi toiminnaksi, jolla julkisyhteisö hoitaa ja ohjaa kielten asemaa ja sosiaalisia toimintoja (vrt. Pilke & Dahl 2012). Johanssonin ja Pyykön (2005: 17) mukaan kieli voidaan nähdä kielipoliittisesti ongelmana, oikeutena tai resurssina.

MYR:n jäsenet näkevät mahdollisuuden valita kumpaa kieltä haluavat käyttää osallistumisen näkökulmasta luonnollisena ja oikeudenmukaisena. Ongelmallisena nähdään tilanteet, joissa kokonais kuvan saaminen asiasta voi jäädä kielitaidon vuoksi vajaaksi ja joissa toisen kielen käyttö koetaan kuormittavaksi. Kyselytutkimukseen vastanneilla jäsenillä on pääsääntöisesti hyvä kotimaisten kielitaito. Kaikki eivät kuitenkaan koe pystyvänsä osallistumaan ja ymmärtämään toisella kielellä vaikeuksitta tai valmistelematta, mikä tulee huomioida käytänteissä. Tässä kohtaa nousee tärkeään rooliin kokousten kielenvälitystoiminta, jossa tilanteesta riippuen voidaan toistaa erikielisesti, referoida toisella kielellä tai varioida puhetta kaksikielisesti. Koska määrämuotoinen toisto koetaan usein turhaksi ja siten kokouksia hidastavaksi kannattaa muissa kuin kokouksen johtamiseen liittyvissä vuoroissa kiinnittää huomiota etenkin kahteen viimeiseksi mainittuun kielenvälityksen muotoon ja pohtia sitä, missä tilanteessa minkäkinasteinen divergentti puhe voisi olla sekä optimaalista että riittävää MYR:n kaksikielisissä kokouksissa. Erikielisten vuorojaksojen sisällöllinen eriyttäminen edellyttää tietoa läsnäolijoiden reseptiivisestä ja produktiivisesta kielitaidosta sekä sen pohjalta tietoisten strategioiden soveltamista kokousskontekstissa.

Jäsenet seuraavat mieluiten kahdella kielellä etenevää esittelyä, mutta eivät välttämättä ole miettineet omaa kielenkäyttöään ja sen sopeuttamisen merkitystä samalla tavalla kuin kokousten yleistä kulkua ja sen käytänteitä. Kaksikielisyys on MYR:n jäsenten mukaan resurssi, joka monipuolistaa asioiden käsittelyä aiheuttamatta väärinkäsityksiä ja olematta kallista. Kielitaitoiset MYR:n jäsenet pitävät kokousten kielellisiä käytänteitä toimivina. Heidän hyvää designia kaiuttavat näkemyksensä voidaan kiteyttää seuraavaan kyselylomakkeen yleisiä kommentteja -kohdan vastaukseen: *Tvåspråkigheten stimulerar och utmanar.*

SAMMANFATTNING PÅ SVENSKA

Denna slutrapport om språklig praxis på tvåspråkiga möten som hållits av samarbetsgruppen för Österbotten (MYR) är en del av ett större forskningsprojekt, *Tvåspråkigheten och det mångkulturella Finland – god praxis och framtida utmaningar i en fackspråklig kontext* (TMF), vid Vasa universitet. Inom ramen för projektet undersöks hurdana verksamhetsbetingelser och -kulturer som bäst stöder tvåspråkigheten i det finländska samhället. Projektet kartlägger både grundläggande mekanismer bakom tvåspråkigheten och de mest centrala utmaningarna för tvåspråkigheten i dag och i framtiden genom att undersöka hur tvåspråkigheten fungerar i olika kontexter. Denna rapport hör till delprojektet *Tvåspråkighet i landskaps- och kommunförvaltning* och i denna sammanfattning presenteras centrala resultat ifråga om språklig praxis, språkval, språkväxling och språkförmedling på samarbetsgruppens tvåspråkiga möten.

Syftet med studien är att redogöra för språklig praxis i en förtroendeorganisation och att granska utmaningar i anknytning till kommunikation och interaktion i en tvåspråkig möteskontext. Studien söker svar på fyra forskningsfrågor:

1. hur upplevs tvåspråkigheten i möteskontext,
2. hur används de två språken under mötena,
3. hur byts språket från det ena inhemska språket till det andra,
4. vilka slags språkförmedlingsstrategier används under mötena.

Forskningsmaterialet består av fyra inspelade möten, svar på en elektronisk enkät och mötesdokument. De fyra möten som ingår i materialet har hållits 16.4.2010, 7.5.2010, 30.9.2010 och 11.2.2011. Mötena har transkriberats grovt. Sammanlagt varar mötena cirka 7 timmar och vart och ett av dem har haft 18–25 deltagare.

I den elektroniska enkäten finns 19 frågor om bakgrund, språkkunskaper, mötesspråk och tvåspråkig mötespraxis. Därtill har informanterna haft möjlighet att ge allmänna kommentarer om tematiken och enkäten. I de slutna frågorna används en femgradig skala: *helt av samma åsikt, delvis av samma åsikt, varken av samma eller av annan åsikt, delvis av annan åsikt* och *helt av annan åsikt*, (i vissa frågor även *kan inte säga*).

Av de 21 förtroendevalda som har svarat på enkäten representerar 6 Österbottens förbund, 4 medlemskommuner, 2 arbetsmarknadsorganisationer, 3 NTM-centralen, 3 någon annan organisation inom statsförvaltningen och 3 annan expertorganisation. 43 % av informanterna har finska och 57 % svenska som modersmål. 60 % av informanterna har varit med i landskapets samarbetsgrupp

sedan den grundades år 2007. 4 informanter har varit med sedan 2010, 2 sedan 2009 och 1 sedan 2008 samt 1 sedan 2011. Hälften av informanterna har haft olika landskapsomfattande eller kommunala förtroendeuppdrag i över 10 år, en tredjedel i 1–5 år och en femtedel i 6–10 år. Under åren 2007–2011 har 7 förtroendevalda deltagit i MYR-möten över 10 gånger, 4 medlemmar 6–10 gånger, 7 medlemmar 3–5 gånger och 3 medlemmar 1–2 gånger.

Språklig praxis vid ett tvåspråkigt möte

Enligt enkätsvaren har medlemmarna i samarbetsgruppen goda kunskaper i det andra inhemska språket. Produktiva språkkunskaper, skriv- och talförmåga, upplevs ändå vara sämre än de receptiva språkkunskaperna (läs- och hörförståelse). Av de finskspråkiga informanterna anger 67 % att deras receptiva kunskaper är goda, av de svenskspråkiga 100 % vilket betyder att svenskspråkiga anser att de kan läsa och förstå finska utan problem. 56 % av de finskspråkiga har svarat att deras produktiva språkkunskaper är goda, medan motsvarande andel för de svenskspråkiga informanterna är 83 %.

Även om medlemmarna är språkkunniga, tycker 57 % att det finns brister i kunskaperna i det andra inhemska språket och att de gärna skulle vilja utveckla sina kunskaper. Speciellt viktigt för mötesdeltagarna är att utveckla produktiva språkkunskaper i det andra inhemska språket: diskussionsfärdigheter och skriftliga färdigheter. Även utveckling av ordförrådet upplevs som viktig. Hösten 2011 deltog de flesta av informanterna inte i utbildning som utvecklar kunskaperna i det andra inhemska språket, men 30 % skulle vilja delta i sådan utbildning i framtiden.

Tvåspråkigheten för med sig många fördelar, men även utmaningar. Enligt lagen har alla deltagare rätt att använda sitt eget språk på möten och rätt att be om att innehållet återges på det andra språket om deltagaren inte har förstått innehållet i en tur. Informanterna har räknat upp vad som är positivt med tvåspråkigheten: alla kan välja vilket språk de vill använda, tvåspråkigheten är fungerande och naturlig, jämlik och förenar. Som utmaningar uppfattas upprepning och därmed tidsförlust. Om det finns stora skillnader i användningen av finska och svenska inom ett inlägg, tycker medlemmarna att det kan uppstå förståelseproblem. I allmänhet har MYR-medlemmarna en positiv attityd till tvåspråkigheten på mötena. 67 % är av den åsikten att användningen av både finska och svenska gör behandlingen av ärendena mångsidigare och enligt 85 % gör användningen av två språk det lättare att förstå de behandlade ärendena. Tvåspråkighet hindrar inte

deltagarna att delta i diskussionen och orsakar inte heller många missförstånd under mötena.

Språkval

När det gäller användningen av finska och svenska under de fyra undersökta mötena, har talarna använt finska 53 % av tiden och svenska 47 % av tiden vilket betyder tidsmässigt 3 timmar 22 minuter finska och 3 timmar 3 minuter svenska. På alla fyra möten har det sammanlagt hållits 395 turer, och av dessa turer är 45 % (188) tvåspråkiga och 52 % (207) enspråkiga. Av de enspråkiga turerna är 31 % finskspråkiga och 69 % svenskspråkiga. Även om skillnaden är procentuellt stor är den tidsmässiga skillnaden endast några minuter (30 min finska, 33 min svenska). Detta förklaras av att talarna har hållit korta enspråkiga svenskspråkiga turer som varar 1–3 sekunder. På det första mötet (16.4) har finska använts under 49 % och svenska under 51 % av mötestiden. Motsvarande andelar för de tre övriga mötena är: 44 % – 56 % (7.5); 51 % – 49 % (30.9) och 60 % – 40 % (11.2).

Två- och enspråkiga turer kan förekomma som enskilda turer, som par eller som en del av en sekvens (minst tre språkligt likadana turer efter varandra). Av alla 395 turer är 87 enskilda turer som är antingen enspråkiga (46) eller tvåspråkiga (41). I materialet finns det 30 par (innehåller 60 turer) och av dem är 17 par enspråkiga och 13 par tvåspråkiga. Därtill finns det 55 sekvenser som består av 248 turer, vilket är 63 % av alla 395 turer. Enspråkiga sekvenser förekommer 29 gånger och de består i medeltal av 4 turer, medan tvåspråkiga sekvenser förekommer 26 gånger och de består i genomsnitt av 5 turer.

En semitvåspråkig sekvens består av en kedja där en- och tvåspråkiga turer varierar så att varannan tur är enspråkig och varannan tvåspråkig. Resultatet visar att det finns sammanlagt 40 sådana kedjor. Av dem är den mest frekventa sekvensen (60 %) är en sekvens som består av enspråkiga svenskspråkiga turer och av tvåspråkiga turer. 25 % av de semitvåspråkiga sekvenserna består av både enspråkiga finsk- och svenskspråkiga turer samt av tvåspråkiga turer vilket betyder att det förekommer minst sådana sekvenser där finskspråkiga turer växlar med tvåspråkiga turer.

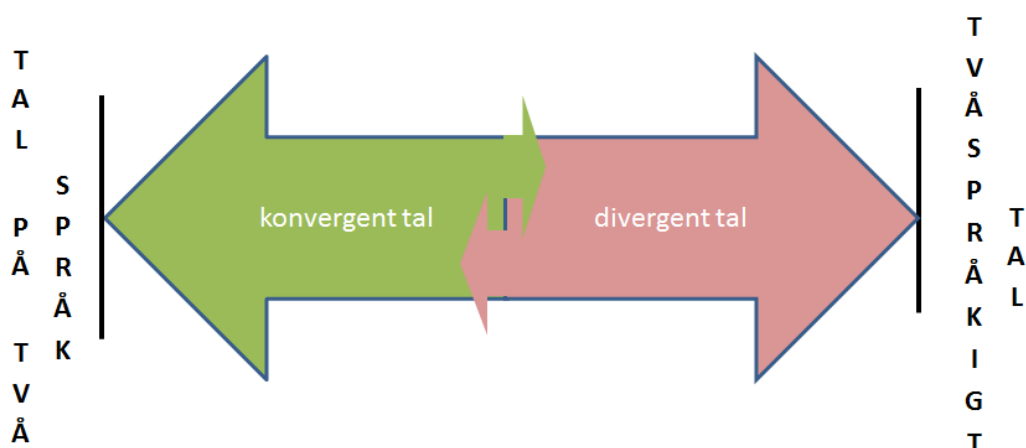
Enligt enkätsvaren vill 66 % av informanterna inte ha tolkning på MYR-möten. En orsak kan vara de goda språkkunskaperna som MYR-medlemmarna har eller alternativt de kostnader som tolkningen skulle medföra. Informanterna har svarat att de helst lyssnar på en föreläsning där ärendet presenteras tvåspråkigt (talaren

växlar mellan språken). Av de svenskspråkiga informanterna följer 73 % helst en tvåspråkig presentation, av de finskspråkiga 55 %. Andra svarsalternativ har varit att hela ärendet presenteras först på det ena språket och sedan på det andra språket. I så fall föredrar mötesdeltagarna att lyssna på föredragningen först på sitt eget språk. När det gäller att presentera sitt ärende, håller 24 % av medlemmarna sin tur på finska, 24 % på svenska och 52 % på två språk.

Medlemmarna har tagit ställning till frågan om huruvida sakinnehåll på mötena behandlas lika mycket på båda de inhemska språken och huruvida sakinnehåll behandlas mera på svenska. 52 % tycker att båda språken används lika mycket. Men 33 % tycker att sakinnehåll behandlas mera på svenska, av de finskspråkiga informanterna är 56 % av denna åsikt. Som det redan framkommit har svenska dock använts tidsmässigt mindre än finska. Andelen enspråkigt svenska turer kan göra att det känns som om svenskan används mera. Mötesdokument läses på två språk. Inför mötena läser 6 medlemmar finskspråkiga dokument, 9 svenskspråkiga dokument och 6 läser dokument på båda språken. På mötena använder 7 informanter finskspråkiga dokument, 7 svenskspråkiga dokument och 7 läser dokumenten på båda språken.

På påståendet som handlar om förtydligande av det egna språkbruket, har informanterna oftast reagerat med att de är *varken av samma eller av annan åsikt* eller att de *inte kan säga* vilket kan betyda att de inte har reflekterat över det egna språkbruket på samma sätt som över tvåspråkig mötespraxis i allmänhet. Användningen av finska och svenska på MYR-mötena styrs åtminstone av det egna modersmålet, av kunskaperna i det andra inhemska språket och av det behandlade temat. Dessutom styr rätten, plikten, vanan och viljan att använda båda språken deltagarnas språkbruk på mötena, en tvåspråkig myndighet till exempel är skyldig att använda båda språken i sitt arbete. Även andra mötesdeltagare kan styra språkanvändningen om någon vill höra sakinnehållet på sitt språk. I så fall måste antingen föredraganden själv eller ordföranden kunna förmedla innehållet även på det andra språket.

Innehållet i en tvåspråkig tur kan studeras utgående från vilket innehåll som förmedlas på de två språken. Mellan ytterligheterna *helt samma innehåll* (tal på två språk) och *helt olika innehåll* (tvåspråkigt tal) finns en glidande skala där innehållet blir gradvis olika och byts från konvergent tal (upprepar) till divergent tal (differentierar), se figur 1:

Figur 1. Tvåspråkig tur ur innehållslig synvinkel

Gränsen mellan konvergent och divergent tal är öppen i figuren. Koskela och Pilke (2012) har preliminärt dragit upp gränsen mellan samma och olika innehåll hos två propositioner (innehållsenheter). Konsekvent upprepning av allt upplevs av mötesdeltagarna ofta som onödigt och tidskrävande. Därmed erbjuder spelrummet på skalan möjligheter att variera innehållet i olika situationer på ett optimalt sätt. Hur långt till höger på skalan man kan gå är ett intressant forskningsobjekt.

Språkväxling

Byten från och till finska respektive svenska studeras i denna rapport utgående från det språk som har använts, det språk som turen inleds och avslutas med, antalet byten från det ena språket till det andra och typ av språkväxling. Ett byte från det ena språket till det andra kan ske mellan turerna eller inne i en tvåspråkig tur (turinternt byte). Om bytet sker mellan turerna, slutar den ena talaren på ett språk och den andra talaren börjar på annat språk. Turinterna byten betyder att samma talare byter mellan de två inhemska språken under sin tur.

Det finns sammanlagt 122 byten mellan de 395 turerna. Ett byte mellan turerna kan förekomma mellan enspråkiga turer (16 byten), mellan tvåspråkiga turer (52 byten) och mellan en- och tvåspråkiga turer (54 byten). Turinterna byten förekommer i materialet 660 gånger. Tvåspråkiga turer består av enspråkiga (finsk- och svenskspråkiga) tursekvenser av varierande längd. I en tvåspråkig tur finns alltså alltid en tursekvens mer än det finns byten. Antalet turinterna byten varierar enligt inlägg, i genomsnitt finns det 4 byten i en tvåspråkig tur. Då består

turen av 4 byten och av 5 enspråkiga tursekvenser. Det högsta antalet byten inne i en tur i materialet är 44.

Tvåspråkiga turer kan studeras utgående från det språk som turen inleds och avslutas på. När det gäller alla fyra möten, är den mest frekventa strukturen (39 %) svenska–finska: turen inleds på svenska och avslutas på finska. Sådana turer innehåller i genomsnitt 3 byten och variationsvidden är 1–21. Den näst mest frekventa (29 %) strukturen är svenska–svenska: turen både inleds och avslutas på svenska. Dessa tvåspråkiga turer innehåller i genomsnitt 7 byten och variationsvidden är 2–44. Den tredje strukturen är finska–svenska (24 %) och den minst frekventa strukturen finska–finska (8 %). De turer som börjar och slutar på finska har i genomsnitt 5 byten och variationsvidden är 2–10.

Språkväxling kan enligt Pilke och Vik-Tuovinen (2012) vara periodisk, sekventiell eller referentiell. Skillnaden mellan dessa typer är antalet ord som används innan språket byts. I periodisk språkväxling har talaren använt ett språk i över tio ord innan han byter till ett annat språk, i sekventiell språkväxling används ett språk under högst tio ord och i referentiell språkväxling har talaren använt något enstaka ord eller någon fras. I MYR-materialet är periodisk språkväxling vanligast. När föredraganden har långa turer, är det naturligt att talet på det ena språket varar under en längre tid och antalet ord blir då lätt över tio. Sekventiell språkväxling förekommer ofta i ordförandens inlägg. Han har inte lika långa turer som de som presenterar ärenden utan många av hans turer består av korta fraser upprepade på båda språken. Han använder dessa när han leder mötet. Referentiell språkväxling förekommer sällan jämfört med de två övriga typerna. När talaren använder bara ett ord eller en fras på ett annat språk, kan det betyda att talaren inte kommer ihåg ordet eller att ordet har använts endast på det ena språket, till exempel namnet på ett projekt.

Byten från det ena språket till det andra har därtill studerats i paragrafer, både mellan turerna och inne i turerna. Paragraferna har delats in i de paragrafer som är gemensamma för alla möten och i de paragrafer där beslutsärenden behandlas. På alla mötena har det enligt föredragningslistorna behandlats *konstaterande av mötets laglighet och beslutsförhet, val av protokolljusterare, övriga ärenden och avslutande av mötet*. I det första ärendet ingår också mötets öppnande. I föredragningslistan för det sista mötet (11.2) finns även *fastställande av tidpunkten för följande möte* som inte nämns i de andra tre föredragningslistorna. Antalet paragrafer som har använts för att behandla ärenden varierar per möte från 6 till 12. I paragrafer som är gemensamma för alla möten förekommer ett byte mellan turerna i en tredjedel av alla möjliga byten. Samma gäller paragrafer där beslutsärenden behandlas. Vid behandlingen av specifika beslutsärenden

förekommer det dubbelt så många turinterna byten som i ärenden som är gemensamma för alla möten.

Språkförmedling

Sist i rapporten undersöks språkförmedling på mötena. Koskela (2012) definierar språkförmedling som en form av spontan tolkning. Vid ett tvåspråkigt möte agerar både ordföranden och föredraganden som språkförmedlare när de använder båda de inhemska språken i sina inlägg. När det finns en- och tvåspråkiga deltagare från en- och tvåspråkiga kommuner, är det viktigt att kunna säkerställa att alla deltagare har en jämlik möjlighet att delta i diskussionen. Även de tvåspråkiga mötesdokumenten är en viktig del av språkförmedlingen, speciellt när ordföranden använder dokument under mötet.

Det finns tre huvudstrategier när man fungerar som språkförmedlare mellan de två språkgrupperna: upprepning, referat och tvåspråkigt tal. Upprepning betyder att innehållet upprepas på det andra språket antingen formbundet eller genom upprepning i ledigt tal. Formbunden upprepning används till exempel i turer där ordföranden leder mötet genom att läsa föredragningslistan på båda språken. Upprepning i ledigt tal betonar innehållet eller strukturerar diskussionen. Tvåspråkigt tal skiljer sig från de andra två typerna eftersom samma innehåll inte upprepas utan båda språken används så att mötesdeltagarna kan följa med även om de inte förstår allt. (Se Koskela 2012.) När talaren refererar väljer han en del av budskapet som ska förmedlas. Fastän alla tre språkförmedlingsstrategier förekommer vid alla möten både i ordförandens och i andras turer, är tvåspråkigt tal mer sällsynt än de två övriga strategierna. Det finns även sådana turer där talaren använder två eller alla tre strategier.

I samband med officiellt expertisarbete kan språklig praxis jämföras med en produkt med hjälp av vilken man bygger upp organisationens språk- och kommunikationsdesign (jfr Johansson, Nuolijärvi & Pyykkö 2011: 13). Designbegreppet innefattar funktionalitet, d.v.s. hur väl produkten kan nå uppställda mål och fylla sin uppgift. Hela 85 % av MYR-medlemmarna anser att den språkliga praxisen på mötena fungerar bra. Informanternas åsikter om fungerande design kan sammanfattas med kommentaren *Tvåspråkigheten stimulerar och utmanar*.

LÄHTEET

Appel, R. & Muysken, P. (1997). *Language Contact and Bilingualism*. London: Edward Arnold.

Auer, P. (1992). Introduction: John Gumperz' Approach to Contextualization. Teoksessa P. Auer & A. di Luzio (toim.) *The Contextualization of Language. Pragmatics & Beyond NS 22*. Amsterdam: Benjamins. 1–38.

Auer, P. (1998). From codeswitching via language mixing to fused lects: Towards a dynamic typology of bilingual speech. *The International Journal of Bilingualism* 3, 309–332.

Blackburn, S. (1996). *Oxford Dictionary of Philosophy*. New York: Oxford University Press.

Boden, D. (1994). *The Business of Talk. Organizations in Action*. Cambridge: Polity.

Clyne, M. (2003). *Dynamics of Language Contact. English and Immigrant Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dahl, E. (2011). *Tvåspråkighet i statens regionförvaltning – en rapport om språkligt beteende i fyra myndighetscentraler*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 168.

Drew, P. & Heritage, J. (1992). Analyzing talk at work: an introduction. Teoksessa: P. Drew & J. Heritage (toim.). *Talk at Work. Interaction in Institutional Settings*. Studies in Interactional Sociolinguistics 8. Cambridge: Cambridge University Press. 3–65.

Goffman, E. (1981). *Forms of Talk*. Pennsylvania: University of Pennsylvania.

Goodwin, C. & Heritage, J. (1990). Conversation analysis. *Annual Review of Anthropology* 19, 283–307.

Gumperz, J. (1982). *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hakulinen, A. (1998). Vuorottelujäsennys. Teoksessa L. Tainio (toim.). *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 32–74.

Harjunpää, K. (2011). *Kielimuurin murtajat – käännökset arkikeskustelun jäsentäjänä Penedon suomalaisessa siirtokunnassa*. Julkaisematon Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto. [Viitattu 15.6.2012]

Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26473/kielimuu.pdf?sequence=1>.

Johansson, M. & Pyykkö, R. (2005). *Monikielinen Eurooppa. Kielipolitiikkaa ja käytäntöä*. Helsinki: Gaudeamus.

Johansson, M., Nuolijärvi, P. & Pyykkö, R. (2011). Johdanto. Työelämän kielimaisema asiantuntijatyössä. Teoksessa M. Johansson, P. Nuolijärvi & R. Pyykkö (toim.). *Kieli työssä. Asiantuntijatyön kielelliset käytännöt*. Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1311, Tiede. Helsinki: SKS. 10–23.

Kansalliskielistrategia (2012). [Verkkodokumentti] [Viitattu 31.12.2012] Saatavissa: http://vnk.fi/julkaisukansio/2012/j04-kansalliskielistrategia-nationalspraksstrategi/PDF/J0412_Kansalliskielistrategia_net.pdf.

Kielilaki (2003/423). [Verkkodokumentti] [Viitattu 11.5.2012] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030423>.

Koskela, M. (2012) Puheenjohtaja kielenvälittäjänä kaksikielisessä kokouksessa. Teoksessa N. Nissilä & N. Siponkoski (toim.). *Kielet liikkeessä. VAKKI-symposiumi XXXII*. VAKKI Publications 1. Vaasa: Vakki. 94–105.

Koskela, M. & Dahl, E. (2011). Suomen ja ruotsin vuorottelu kaksikielisessä kokouksessa – kielivalinnan näkökulma. Teoksessa N. Nissilä & N. Siponkoski (toim.). *Kieli ja etiikka. VAKKI Symposium XXXI*. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut 38. Vaasa: Vakki. 153–163.

Koskela, M. & Mäntylä, N. (toim.) (2102). *Viestinnän ja kaksikielisyyden hyvät käytänteet aluehallinnon uudistuksessa*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 181.

Koskela, M. & Pilke, N. (2012). Om agerande på två språk vid officiella tvåspråkiga möten. *Esitelmä Svenskan i Finland -konferenssissa* 12.10.2012.

Koskela, M. & Puskala, J. (2013). Tvåspråkig möteskommunikation som diskursiv praktik. Teoksessa *Svenskans beskrivning*. Karlstad [tulossa].

Kunnat (2013). *Kuntaliitokset*. [Verkkodokumentti] [Viitattu 8.1.2013] Saatavissa: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntaliitokset/Sivut/default.aspx>.

Kunnat (2011). *Kuntien kielisuhteet*. [Verkkodokumentti] [Viitattu 21.5.2012] Saatavissa: <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/aluejaot/kuntienkielisuhteet/Sivut/default.aspx>.

Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003). [Verkkodokumentti] [Viitattu 11.5.2012] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030424>.

Lappalainen, H. (2009). Koodinvaihto ja sen funktiot suomenkielisissä keskusteluissa. Teoksessa J. Kalliokoski, L. Kotilainen & P. Pahta (toim.). *Kielet kohtaavat*. Tietolipas 227. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 123–160.

Larjavaara, M. (2007). *Pragmasemantiikka*. Helsinki: SKS.

Leino, A. (2010). *Språkanvändning och terminologiska behov i Norden. En undersökning inom organisationer och bland universitetsstuderande*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Vaasa: Tritonia.

Lyons, J. (1977). *Semantics 1–2*. Cambridge: Cambridge University Press.

Matras, Y. (2009). *Language Contact*. New York: Cambridge University Press.

Muysken, P. (2000). *Bilingual Speech. A Typology of Code-Mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.

Myers-Scotton, C. (2000). Explaining the role of norms and rationality in codeswitching. *Journal of Pragmatics* 32, 1259–1271.

Myers-Scotton, C. (1998). *Codes and Consequences: Choosing Linguistic Varieties*. New York: Oxford University Press.

Naukkarinen, M. (2012). *Ordförandes språkliga roll i en tvåspråkig möteskontext*. Julkaisematon ruotsin kielen kandidaatintutkielma. Vaasan yliopisto.

Nuopponen, A. & Pilke, N. (2010). *Ordning och reda. Terminologilära i teori och praktik*. Stockholm: Norstedts.

Peräkylä, A. (1998). Insitutionaalinen keskustelu. Teoksessa L. Tainio (toim.). *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino. 177–203.

Pilke, N. (2013). Fackspecifik tvåspråkighet i en serviceorganisation i ljuset av strategiska mål. Teoksessa *Svenskans beskrivning* 32. Karlstad [tulossa].

Pilke, N. (2012). Språkstrategier, språkpolicy och språkprinciper. Terminologisk analys av språkrelaterade mål i organisationskontext. Teoksessa *Samarbetet ger resultat: från begreppskaos till överenskomna termer*. Nordterm 17. Helsingfors. 180–186.

Pilke, N. & Dahl, E. (2012). Kielistrateginen näkökulma kaksikieliseen organisaatioon. Teoksessa M. Koskela & N. Mäntylä (toim.). *Viestinnän ja*

kaksikielisyyden hyvät käytänteet aluehallinnon uudistuksessa. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 181. 101–118.

Pilke, N. & Vik-Tuovinen, G.-V. (2012). Maakunnassa maakunnan tavalla – kaksikieliset kokoukset luottamushenkilöiden arjessa. Teoksessa L. Meriläinen, L. Kolehmainen & T. Nieminen (toim.). *Monikielinen arki. AFinLAN vuosikirja 2012.* Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 70. Jyväskylä: AFinLA. 49–66.

Pohjanmaa (2013). *Kunnat ja kartta.* [Verkkodokumentti] [Viitattu 8.1.2013] Saatavissa: <http://www.pohjanmaa.fi/fi/d-Pohjanmaa-Kunnat-ja-kartta.aspx?docID=235>.

Pohjanmaa lukuina (2012). [Verkkodokumentti] [Viitattu 20.5.2012] Saatavissa: <http://www.pohjanmaalukuina.fi/fi/dV%C3%A4est%C3%B6V%C3%A4est%C3%B6rakenne.aspx?docID=5009&TocID=10>.

Pohjanmaan liitto (2012). *MYR* [Verkkodokumentti] [Viitattu 1.12.2012] Saatavissa: <http://www.kristinestad.fi/fi/d-MYR.aspx?docID=2528&tocID=96>.

Saari, M. (2009). Kielten kohtaaminen autonomian ajan Suomessa. Teoksessa J. Kalliokoski, L. Kotilainen & P. Pahta (toim.). *Kielet kohtaavat.* Tietolipas 227. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 212–230.

Salminen, S. (2012). *Tvåspråkiga möten i ljuset av mötesdokumentation. Språklig praxis i samarbetsgruppen för landskapet Österbotten.* Julkaisematon ruotsin kielen kandidaatintutkielma. Vaasan yliopisto.

Schwartzman, H. (1989). *The Meeting: Gatherings in Organizations and Communities.* New York: Plenum.

Seppänen, E.-L. (1998). Osallistumiskehikko. Teoksessa L. Tainio (toim.). *Keskusteluanalyysin perusteet.* Vastapaino, Tampere. 156–176.

Suomen perustuslaki (1999/731). [Verkkodokumentti] [Viitattu 22.7.2012] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

Toimiva kunta (2011). S. Korhonen & M. Merisalo (toim.). Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Vaasan yliopisto (2012). *BiLingCo-tutkimusryhmä.* [Verkkodokumentti] [Viitattu 26.5.2012] Saatavissa: <http://www.uwasa.fi/tutkimus/tutkimusryhmat/bilingco/ohjelma/>.

Valtioneuvosto (2002). *Virka- ja itsehallintoalueiden kielellisestä jaotuksesta vuosina 2003–2012* [Verkkodokumentti] [Viitattu 22.5.2012] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20021174>.

Wei, L. (1998). The 'why' and 'how' questions in the analysis of conversational code-switching. Teoksessa P. Auer (toim.). *Code-switching in Conversation. Language, Interaction and Identity*. London: Routledge. 156–176.

Vik-Tuovinen, G.-V. (2011). Tvåspråkig praxis och tolkning under sammanträden i Vasa stadsfullmäktige nu och för tjugo år sedan. - ”Det är fantastiskt att vi kan använda vårt eget modersmål och att vi förstår varandra”. *Esitelmä XXXII VAKKI-symposiumissa ”Kielet liikkeessä”* 11.02.2012.